

FSMA_2022_01 dd. 14/12/2021

Praktijkids voor de instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening over de implementatie van IORP II en de ‘Opinions’ van Eioa inzake governance en risicobeheer

Toepassingsveld:

Deze praktijkids is van toepassing op de IBP’s naar Belgisch recht. Hun statuut wordt geregeld in titel II van de wet van 27 oktober 2006 betreffende het toezicht op de instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening (WIBP).

Samenvatting/Doelstelling:

In uitvoering van de ‘Opinions’ van EIOPA over de implementatie van IORP II, licht de FSMA in deze praktijkids haar verwachtingen toe over de toepassing door de IBP’s van de governanceregels en risicobeheer, voorzien in de wet van 27 oktober 2006 betreffende het toezicht op de instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening.

Structuur:

1. INLEIDING	1
1.1. Context	1
1.2. De <i>Opinions</i> van EIOPA over de implementatie van IORP II	2
1.3. De verwachtingen van de FSMA tot implementatie van de WIBP en de <i>Opinions</i> van EIOPA en voorbeelden van goede praktijken.....	2
2. HET PROPORTIONALITEITSBEGINSEL.....	3
2.1. Proportionaliteit	3
2.2. Beoordeling van de proportionaliteit door de FSMA	4
3. GOVERNANCESYSTEEM.....	5
3.1. Algemeen.....	6
3.2. Organisatiestructuur	6
3.3. Informatieoverdracht	6
3.4. Interne controle en rapportering.....	7
3.5. Continuïteit.....	7
3.6. Sleuteldocumenten, beleidslijnen en procedures	7
3.7. Risicobeheer	8
3.8. Sleutelfuncties.....	8
3.9. Rol van de raad van bestuur.....	8
3.9.1. Verantwoordelijkheid voor het opzetten en implementeren van het governancesysteem	8
3.9.2. Controle van de werking van het governancesysteem.....	9

3.9.3. Evaluatie van de doeltreffendheid van het governancestelsel.....	9
3.9.4. Evaluatie van de sleutelfuncties.....	9
4. INTERNE CONTROLESYSTEEM	10
4.1. Het “drie lijnen model”	10
4.2. Definitie en componenten van het interne controlesysteem.....	10
4.3. Maatregelen van interne controle.....	11
5. RISICOBEBEERSYSTEEM EN EIGEN RISICO-BEOORDELING (ORA)	12
5.1. Risicobebearsysteem	12
5.1.1. Doel van het risicobebearsysteem	12
5.1.2. Proportionaliteit	13
5.2. Risicobebearbeleid.....	13
5.3. Inbedding in de organisatiestructuur	14
5.3.1. Besluitvormingsprocessen	14
5.3.2. Rol van de raad van bestuur.....	14
5.3.3. Rol van de sleutelfuncties.....	15
5.4. Praktische implementatie van het risicobebearsysteem	15
5.4.1. Inleiding.....	15
5.4.2. De risicobereidheid van een IBP	16
5.4.3. De risicobebearcyclus.....	16
5.5. Eigen risicobebearoedeling (ORA)	19
5.5.1. Doel van een ORA.....	19
5.5.2. Rol van de sleutelfuncties.....	20
5.5.3. ORA-beleid.....	20
5.5.4. Frequentie van een ORA	21
5.5.5. ORA-oefening	21
5.5.6. ORA-rapportering	22
5.5.7. Opvolging van een ORA	24
6. CONTINUÏTEIT EN NOODPLANNEN	24
6.1. Continuïteitsbeleid.....	24
6.1.1. Toepassingsgebied	25
6.1.2. Krachtlijnen van het continuïteitsbeleid	25
6.2. Noodplannen.....	26
6.3. Uitbesteding.....	26
6.4. Controle	27
7. UITBESTEDING.....	27
7.1. Algemene regels voor uitbesteding.....	28
7.1.1. Wat is uitbesteding?	28
7.1.2. Toepassingsgebied	28
7.1.3. Uitbestedingsbeleid	29
7.1.4. Beslissing tot uitbesteding en selectie van de externe dienstverlener	30
7.1.5. Minimuminhoud van de uitbestedingsovereenkomst	30
7.2. Verantwoordelijkheid en controle.....	30
7.3. Bijzondere gevallen van uitbesteding.....	31
7.3.1. Uitbesteding in cascade.....	31
7.3.2. Uitbesteding aan de bijdragende onderneming of binnen de groep	31
7.3.3. Uitbesteding van sleutelfuncties.....	31
7.3.4. Uitbesteding buiten België	32

7.4. Kennisgeving aan de FSMA	32
7.4.1. Belangrijke of kritieke functies en taken	32
7.4.2. Andere functies, activiteiten of operationele taken.....	33
8. INTEGRITEIT EN BELONING	33
8.1. Integriteitsrisico's.....	33
8.2. Integriteitsbeleid	34
8.2.1. Naleving van de toepasselijke wetgeving.....	34
8.2.2. Doelstellingen en waarden van de IBP.....	34
8.2.3. Belangenconflicten	35
8.2.4. Interne waarschuwingen (interne klokkenluider).....	35
8.2.5. Klachtenbehandeling.....	36
8.3. Fit & proper controle en evaluatie	36
8.4. Leningen.....	37
8.5. Beloning.....	38
8.6. Controle en evaluatie	38
BIJLAGEN	39
Bijlage 1. Definities.....	39
Bijlage 2. Sleuteldocumenten, beleidslijnen en procedures.....	41
2.1. Wat zijn sleuteldocumenten?	41
2.2. Wat zijn de governance beleidslijnen?	41
2.3. Wat zijn procedures, technische nota's en huishoudelijke reglementen?.....	42
2.4. Documentatie.....	43
Bijlage 3. Evaluatie.....	44
3.1. Evaluatie governancesysteem	44
3.1.1. Evaluatieproces.....	44
3.1.2. Te behandelen thema's	44
3.2. Evaluatie sleutelfuncties	45
3.3. Documentatie.....	46
Bijlage 4. Risicobeheer.....	47
4.1. Het identificeren van risico's	47
4.1.1. Actuariële risico's	47
4.1.2. Beleggingsrisico's.....	48
4.1.3. Operationele risico's.....	49
4.1.4. Reputatie-, strategische en politieke / regelgevingsrisico's	51
4.1.5. ESG-risico's	51
4.2. Tools en methodes voor de beoordeling van risico's	52
4.2.1. Stresstesten	53
4.2.2. Stochastische projecties	54
4.2.3. Cashflowanalyses	55
4.2.4. Asset Liability Matching (ALM) Analyses.....	55
4.2.5. Common balance sheet.....	55
4.2.6. Projecties van pensioenprestaties van de IBP.....	55
4.2.7. Het beoordelen van ESG risico's	56
4.3. Het beheren van risico's	56
4.3.1. Het vermijden van risico's.....	56
4.3.2. Het verminderen van risico's.....	56

4.3.3. Het overdragen van risico's	60
4.3.4. Het aanvaarden van risico's.....	60
4.4. Het rapporteren en opvolgen van risico's	61
4.4.1. Het risicoregister	61
4.4.2. De risicomatrix.....	61
4.5. Aandachtspunten bij de ORA-beoordeling van de doelmatigheid van het risicobeheersysteem	62
4.6. Aandachtspunten bij de ORA-beoordeling van de financieringsbehoefte	63
Bijlage 5. Uitbesteding	65
5.1. Uitbestedingsbeleid	65
5.2. Beslissing tot uitbesteding en selectie van de externe dienstverlener	65
5.3. Minimuminhoud van de uitbestedingsovereenkomst	66
5.4. Verantwoordelijkheid, controle en evaluatie	68
Bijlage 6. Integriteit en beloning.....	70
6.1. Naleving van de toepasselijke wetgeving.....	70
6.2. Belangenconflicten	70
6.2.1. Voorbeelden van belangenconflicten	70
6.2.2. Voorbeelden van beheerprocedures	71
6.3. Interne waarschuwingen (interne klokkenluider).....	71
6.4. Fit & proper controle en evaluatie	72
6.5. Beloning.....	72
6.5.1. Toepassingsgebied	72
6.5.2. Beloningsbeleid	73
6.5.3. Openbaarmaking van het beloningsbeleid	75

1. INLEIDING

1.1. Context

De wet van 27 oktober 2006 betreffende het toezicht op de instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening (hierna WIBP) werd gewijzigd door de wet van 11 januari 2019¹ in het kader van de omzetting van IORP II².

IORP II bevat een uitgebreide regeling over governance. In vergelijking met IORP I, hebben de nieuwigheden betrekking op een aantal algemene governancevoorschriften, vereisten inzake deskundig en betrouwbaar bestuur, beloningsbeleid, sleutelfuncties, risicobeheer en de eigen-risicotoetsing, uitbesteding, beleggingsbeheer en de aanstelling en de rol van de bewaarder van de activa.

In het licht van deze nieuwe Europese regelgeving heeft de wetgever het in 2019 noodzakelijk geacht om de enkele, eerder algemene normen van de WIBP, vervat in artikel 77 over de beleidsstructuur, organisatie en interne controle en artikel 78 over uitbesteding, te vervangen door meer specifieke bepalingen die nauwer aansluiten bij IORP II. In titel II, hoofdstuk V, van de WIBP werd daarom een nieuwe afdeling II ingevoegd over de beleidsstructuur en de organisatie van een IBP. Deze afdeling is opgedeeld in de volgende onderafdelingen:

Onderafdeling I – Governancesysteem;

Onderafdeling II – Vereisten voor een deskundig en betrouwbaar bestuur;

Onderafdeling III – Beloningsbeleid;

Onderafdeling IV – Sleutelfuncties;

Onderafdeling V – Uitbesteding;

Het leeuwendeel van deze nieuwe regels zijn echter nog steeds, zoals voorheen, als *open normen* geformuleerd. De WIBP blijft net als IORP I en IORP II immers *principle based*. Dit betekent dat IBP's die normen zelf moeten invullen rekening houdend met hun omvang, aard, schaal en complexiteit van hun werkzaamheden (proportionaliteit (zie [hoofdstuk 2](#))).

IORP II verplicht toezichthouders om hun toezicht op een vooruitziende en risicogebaseerde benadering te baseren en hierover transparant te communiceren door de wetgeving en algemene krijtlijnen van het toezicht te publiceren³. EIOPA heeft in dat kader zelf een aantal *Opinions* gepubliceerd (zie [punt 1.2.](#)). De publicatie van deze praktijkgids moet in die context worden gezien.

¹ De wet van 11 januari 2019 tot omzetting van de Richtlijn (EU) 2016/2341 van het Europees Parlement en de Raad van 14 december 2016 betreffende de werkzaamheden van en het toezicht op instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening (IBPV'S) en tot wijziging van de wet van 27 oktober 2006 betreffende het toezicht op de instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening (BS 23 januari 2019).

² Richtlijn (EU) 2016/2341 van het Europees Parlement en de Raad van 14 december 2016 betreffende de werkzaamheden van en het toezicht op instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening (IBPV's) (herschikking) (PB L354 van 23 december 2016, blz. 37).

³ Art. 47.2 en 51.2 a) IORP II.

1.2. De *Opinions* van EIOPA over de implementatie van IORP II

Met toepassing van artikel 29.1.a van de *EIOPA Regulation*⁴ inzake "*Common supervisory culture*", kan EIOPA *Opinions* publiceren die richtlijnen bevatten ten aanzien van de nationale toezichthouders met betrekking tot de wijze waarop het toezicht op het Europese normenkader moet gebeuren.

Gelet op het *principle based* karakter van heel wat voorschriften uit IORP II, heeft EIOPA over de implementatie van IORP II een aantal *Opinions* uitgevaardigd. Deze *Opinions* beogen de nationale toezichthouders richtsnoeren te geven over de wijze waarop de regels van IORP II in het toezicht moeten worden vertaald. Ze hebben zo tot doel consistente praktijken inzake pensioenfondsentoezicht te bevorderen. De IORP II - *Opinions* focussen in het bijzonder op het risicogebaseerd en proportioneel toezicht op IBP's.

Deze *Opinions* kunnen worden geconsulteerd op de website van EIOPA via onderstaande linken:

- [*Opinion on the use of governance and risk assessment documents in the supervision of IORPS;*](#)
- [*Templates on the own-risk assessment documents;*](#)
- [*Opinion on the supervision of the management of operational risks faced by IORPs;*](#)
- [*Opinion on the supervision of the management of environmental, social and governance risks faced by IORPs;*](#)
- [*Opinion on the practical implementation of the common framework for risk assessment and transparency of IORPs;*](#)
- [*Opinion on the supervision of long-term risk assessment by IORPs providing DC schemes.*](#)

Deze praktijkgids steunt voor een belangrijk deel op deze *Opinions* zonder ze echter in extenso over te nemen. De IBP's kunnen deze teksten als inspiratiebron gebruiken bij het uitwerken of versterken van hun beleid betreffende en toezicht op de erin behandelde punten.

1.3. De verwachtingen van de FSMA tot implementatie van de WIBP en de *Opinions* van EIOPA en voorbeelden van goede praktijken

Onder andere steunend op de *Opinions* van EIOPA, licht de FSMA in deze praktijkgids haar **verwachtingen** toe over de toepassing van de wettelijke governanceregels. Daarnaast vermeldt de FSMA ook een aantal **voorbeelden van goede praktijken**.

Voor een goed begrip:

- de FSMA formuleert een **verwachting** wanneer zij toelicht op welke wijze een IBP een open, kwalitatieve rechtsnorm naar haar oordeel kan toepassen om tegemoet te komen aan een wettelijke regel. Dit belet een IBP niet om een rechtsnorm anders in te vullen, onder meer om rekening te houden met het proportionaliteitsbeginsel (*comply or explain*);

⁴ Regulation (EU) 1094/2010 of the European Parliament and of the Council of 24 November 2010 establishing a European Supervisory Authority (European Insurance and Occupational Pensions Authority).

- de FSMA vermeldt **voorbeelden van goede praktijken** als illustraties van een mogelijke concrete invulling van een rechtsnorm (bv. procedures). De IBP kan die voorbeelden van goede praktijken gebruiken als inspiratiebron, het proportionaliteitsbeginsel indachtig. Deze voorbeelden van goede praktijken mogen niet als een exhaustieve opsomming worden beschouwd, noch als een lijst van maatregelen die elke IBP verplicht moet instellen. Deze voorbeelden van goede praktijken zijn in de tekst cursief aangeduid.

Voor de verklaring van andere begrippen in deze praktijkgids wordt verwezen naar Bijlage 1. Definities.

2. HET PROPORTIONALITEITSBEGINSEL

De WIBP stelt het proportionaliteitsprincipe voorop voor de governancevoorschriften. De governance van een IBP, in al haar geledingen, moet in verhouding staan tot de omvang, aard, schaal en complexiteit van de werkzaamheden van de IBP⁵.

Ook de **verwachtingen** die de FSMA in deze praktijkgids formuleert met betrekking tot de toepassing van de wettelijke governance-regels moeten in het licht van dit proportionaliteitsbeginsel worden begrepen (zie ook [punt 1.3.](#)).

2.1. Proportionaliteit

Proportionaliteit houdt in dat de invulling van een wettelijke vereiste in verhouding staat met de aard, omvang en complexiteit van de organisatie en de werkzaamheden van een IBP en van de pensioenregelingen die ze beheert.

Proportionaliteit houdt niet in dat de IBP's van bepaalde wettelijke vereisten kunnen worden vrijgesteld. Het betekent wel dat de wijze waarop IBP's de vereisten invullen, passend moet zijn voor hun organisatie en werkzaamheden. Dit betekent ook dat die invulling niet te belastend mag zijn voor IBP's waarvan de structuur of de activiteiten minder complex zijn.

Proportionaliteit is van toepassing voor het overgrote deel van de regels in de WIBP en zeker voor de governancevereisten.

Voorbeelden van de manier waarop proportionaliteit passend kan worden ingevuld voor IBP's waarvan de structuur of de activiteiten minder complex zijn:

- de aanpassing van het detail en van de documentatie van het governancestelsel door het opstellen en implementeren van eenvoudige beleidslijnen (bv. in verband met beloning), implementatieprocedures en interne controlemechanismen;
- de mogelijkheid voor een verantwoordelijke voor een sleutelfunctie om de verantwoordelijkheid voor meerdere functies te cumuleren⁶;
- toepassing "op maat" van de regels inzake deskundigheid («fit») voor bestuurders van een IBP.

⁵ Art. 76/1, § 1, eerste lid WIBP.

⁶ Behalve de interneauditfunctie die niet met een andere sleutelfunctie mag worden gecumuleerd (art. 77/2, § 2, vierde lid WIBP).

2.2. Beoordeling van de proportionaliteit door de FSMA

De FSMA beoordeelt de "aard", "omvang" en "complexiteit" van de risico's en de werkzaamheden per individuele IBP. Bij deze beoordeling houdt de FSMA rekening met alle concrete omstandigheden en in het bijzonder met de risico's waaraan een IBP wordt blootgesteld.

Die beoordeling gebeurt niet voor de IBP in zijn geheel, maar wel per vereiste / per thema. Afhankelijk van de vereiste of het thema kan een IBP immers al dan niet als complex worden beschouwd. Enkele voorbeelden:

- een sector-IBP met een eenvoudig DC-plan zonder tarief kan als niet complex worden beschouwd voor de actuariële aspecten maar is hoogstwaarschijnlijk wel complex voor bepaalde governanceaspecten, zoals bv. databeheer (beheer van de gegevens van de aangeslotenen) of voor financiële aspecten in het geval de aangeslotenen over een beleggingskeuze beschikken;
- een IBP die pensioenregelingen beheert voor slechts één bijdragende onderneming zal wellicht op governancevlak minder complex zijn, maar kan op actuariële vlak een zekere complexiteit vertonen in functie van de beheerde pensioenregelingen (DB-regelingen, gesloten regelingen, risicodekkingen, renteuitkeringen, ...).

Voor de beoordeling van de proportionaliteit komen heel wat criteria in aanmerking. Hieronder volgt een niet limitatieve opsomming van dergelijke criteria:

- het aantal, de aard en de complexiteit van de pensioenregelingen die de IBP beheert : type regeling (DB, DC, CB, combinatie), eerste pijler- of tweede pijlerpensioenregeling, buitenlandse pensioenregeling, ...;
- één of meerdere bijdragende ondernemingen (al dan niet behorend tot dezelfde groep), sector, zelfstandigen;
- aantal aangeslotenen, samenstelling van de populatie (actieven, slapers en rentegenieters), open of gesloten populatie, open of gesloten voor de pensioenopbouw voor toekomstige dienstjaren;
- aard van de pensioenuitkering (kapitaal of rente);
- zijn de prestaties inflatiegerelateerd;
- aard van de risico's, bv. financiële risico's : passief / actief beheer, complexiteit beleggingsportefeuille; aard van de beleggingen in portefeuille, investering in beursgenoteerde / niet-genoteerde activa, ...;
- omvang beheerd vermogen;
- herverzekering van bv. de biometrische risico's of andere mitigerende maatregelen;
- kostenstructuur, in het bijzonder voor multiwerkgevers-IBP zonder banden;
- graad van uitbesteding, uitbesteding naar het buitenland, marktconcentratie van de dienstverleners;
- interne organisatie, aanwezigheid van andere operationele organen en / of adviescomités;
- kwalificaties / ervaring van bestuurders en leden van de andere operationele organen, paritair beheer, aanwezigheid van onafhankelijke bestuurders;
- al dan niet grensoverschrijdende activiteiten;

- al dan niet in vereffening;
- ...

3. GOVERNANCESYSTEEM

Regelgevend kader:

Artikel 76/1 tot 77/7 WIBP

Een IBP moet beschikken over een doeltreffend governancesysteem dat voor een gezonde en prudente bedrijfsvoering zorgt. Het systeem moet haar toelaten de voorgenomen verrichtingen uit te voeren en het mag geen belemmering vormen voor de uitoefening van een passend toezicht. Het governancesysteem moet in verhouding staan tot de omvang, aard, schaal en complexiteit van de werkzaamheden van de IBP.⁷

Het governancesysteem omvat de volgende elementen⁸:

- een adequate en transparante organisatiestructuur met een duidelijke functiescheiding en een doeltreffend systeem voor de informatieoverdracht (zie [punt 3.2.](#) en [punt 3.3.](#));
- een doeltreffend systeem van interne controle (zie [hoofdstuk 4](#));
- een doeltreffend risicobeheersysteem (zie [hoofdstuk 5](#));
- maatregelen om de continuïteit van de diensten en de werkzaamheden te garanderen, met inbegrip van noodplannen (zie [hoofdstuk 6](#));
- schriftelijke beleidslijnen inzake risicobeheer⁹ (zie [hoofdstuk 5](#)), continuïteit¹⁰ (zie [hoofdstuk 6](#)), interne audit¹¹, integriteit¹² (zie [hoofdstuk 8](#)), beloning¹³ (zie [punt 8.5.](#) van de praktijkgids en [punt 6.5. van bijlage 6](#)) en in voorkomend geval actuariële activiteiten¹⁴ en uitbesteding¹⁵ (zie [hoofdstuk 7](#));
- passende onafhankelijke sleutelfuncties inzake risicobeheer, actuariaat, compliance en interne audit.

⁷ Art. 76/1, § 1, eerste en tweede lid WIBP.

⁸ Art. 76/1, § 1, vierde lid WIBP.

⁹ Art. 76/1, § 1, vierde lid, 4°, a) WIBP.

¹⁰ Art. 76/1, § 1, vierde lid, 3° WIBP.

¹¹ Art. 76/1, § 1, vierde lid, 4°, b) WIBP.

¹² Art. 77/5 WIBP.

¹³ Art. 77/1 WIBP.

¹⁴ Art. 76/1, § 1, vierde lid, 4°, c) WIBP.

¹⁵ Art. 76/1, § 1, vierde lid, 4°, d) WIBP.

3.1. Algemeen

De invoering van een passend governancestelsel vormt een essentiële wettelijke verplichting. De wijze waarop aan deze verplichting wordt tegemoetgekomen, moet rekening houden met het proportionaliteitsbeginsel. Het governancestelsel moet immers in verhouding staan tot de omvang, aard, schaal en complexiteit van de werkzaamheden van de IBP. De wijze waarop de governanceverplichtingen worden nageleefd kan, met andere woorden, verschillen in functie van de specificiteit en de bijzondere kenmerken van de IBP en van de pensioenregelingen die ze beheert.

Uit het governancestelsel moet ook blijken in welke mate de IBP bij haar beleggingsbeslissingen¹⁶, maar ook bij andere aspecten van haar beheer, rekening houdt met milieu-, sociale en governancefactoren. Zie [punt 4.1.5. van bijlage 4](#) voor meer toelichting.

3.2. Organisatiestructuur ¹⁷

De IBP beschikt over een organisatorische en operationele structuur die gericht is op het ondersteunen van haar strategische doelstellingen en werkzaamheden. Wanneer er zich veranderingen voordoen in de strategische doelstellingen of werkzaamheden van de IBP, kan die structuur binnen een redelijke termijn worden aangepast.

De FSMA **verwacht** dat de IBP de samenstelling, de bevoegdheden en verantwoordelijkheden van elk orgaan van het OFP duidelijk beschrijft, bv. in een huishoudelijk reglement. De IBP wijst verder alle taken en verantwoordelijkheden duidelijk en op coherente wijze toe. Een duidelijke scheiding tussen operationele en controlefuncties is hierbij een cruciaal aandachtspunt. De FSMA benadrukt dat ook bijzondere aandacht moet uitgaan naar de uitbestede taken. Het is *een voorbeeld van een goede praktijk om de organisatie schematisch voor te stellen door middel van een organisatieschema*.

De FSMA **verwacht** dat deze principes tot uitdrukking komen in de omschrijvingen van taken en verantwoordelijkheden (bv. in procedures en technische nota's)¹⁸ (zie ook [punt 2.3. van bijlage 2](#)).

De FSMA **verwacht** dat de IBP haar organisatie zo inricht dat de effectieve samenwerking tussen de medewerkers wordt bevorderd. Verder moet ze over voldoende tijd en middelen beschikken om haar opdrachten naar behoren te kunnen uitvoeren¹⁹. De FSMA **verwacht** dat hieromtrent duidelijke afspraken worden gemaakt tussen de IBP, de bijdragende onderneming en de betrokken medewerkers.

3.3. Informatieoverdracht

Als onderdeel van haar governancestelsel moet de IBP beschikken over een doeltreffend systeem van informatieoverdracht²⁰.

Tussen de medewerkers en entiteiten, met inbegrip van de bijdragende onderneming en de externe dienstverleners, moeten passende rapporteringssystemen worden opgezet die ervoor zorgen dat er

¹⁶ Art. 76/1, § 1, derde lid WIBP.

¹⁷ Art. 76/1, § 1, vierde lid, 1° WIBP.

¹⁸ Art. 76/1, § 1, vierde lid, 1° en 2° WIBP.

¹⁹ Art. 76/1, § 1, vierde lid, 1° en 2° WIBP.

²⁰ Art. 76/1, § 1, vierde lid, 1° WIBP.

tijdig relevante en juiste informatie wordt verstrekt over de werkzaamheden, de aangegeven verbintenissen en de risico's waaraan de IBP is blootgesteld.

In het bijzonder moeten de verantwoordelijken voor de sleutelfuncties en de betrokken medewerkers tijdig relevante en juiste informatie ontvangen zodat ze hun taken naar behoren kunnen uitvoeren.

Verder zorgt de IBP ervoor dat de informatieoverdracht naar externe personen (aangeslotenen, pensioengerechtigden, beleids-, overleg- en adviesorganen van de bijdragende onderneming, de erkende commissaris, de FSMA, ...) op een duidelijke en precieze wijze gebeurt, overeenkomstig de van toepassing zijnde wetgeving en binnen de wettelijke termijnen, of, bij ontstentenis, binnen een redelijke termijn. Zie hieromtrent o.m. Hoofdstuk VI van de WIBP over informatie. De FSMA wijst erop dat de bepalingen van dit hoofdstuk van de WIBP in deze praktijkgids verder niet aan bod komen.

3.4. Interne controle en rapportering²¹

De IBP beschikt over een voor haar werkzaamheden passend interne controlesysteem, dat rekening houdt met de aard, de omvang en de complexiteit van die werkzaamheden en de eraan verbonden risico's.

Zie [hoofdstuk 4](#) voor meer toelichting over het interne controlesysteem.

3.5. Continuïteit

De IBP moet als deel van haar governancestelsel redelijke maatregelen nemen, waaronder noodplannen, met het oog op de continuïteit en de regelmatigheid van haar werkzaamheden. Daartoe maakt de IBP gebruik van passende en proportionele systemen, middelen en procedures²².

Zie [hoofdstuk 6](#) voor meer toelichting.

3.6. Sleuteldocumenten, beleidslijnen en procedures

De WIBP schrijft de uitwerking voor van een aantal basisdocumenten, verder **sleuteldocumenten** genoemd. Deze documenten betreffen de organisatie van de IBP, de financieel-technische aspecten en het beheer van de pensioenregelingen.

De IBP moet daarnaast **beleidslijnen** uitwerken voor de verschillende governance-domeinen. Ze vormen de leidraad voor al wie betrokken is bij de operationele werkzaamheden, het risicobeheer en de interne controle. De Raad van bestuur keurt de beleidslijnen voorafgaandelijk goed en evalueert ze minstens om de drie jaar. Ze moeten worden aangepast wanneer er zich een duidelijke wijziging op het vlak van de behandelde materie voordoet²³.

Aangezien sleuteldocumenten en beleidslijnen enkel de algemene krachtlijnen omvatten, **verwacht** de FSMA dat de IBP die krachtlijnen concreet vertaalt in procedures, technische nota's en huishoudelijke reglementen die aangepast zijn aan haar organisatie en aan de omvang, aard, schaal en complexiteit van haar werkzaamheden.

Zie [bijlage 2](#) voor meer toelichting bij deze documenten.

²¹ Art. 76/1, § 1, vierde lid, 2° WIBP.

²² Art. 76/1, § 1, vierde lid, 3° WIBP.

²³ Art. 76/1, § 3 WIBP.

3.7. Risicobeheer

In het verlengde van IORP II versterkt de WIBP het risicobeheer van IBP's op verschillende vlakken.

Zo moet een IBP een doeltreffend risicobeheersysteem²⁴ opzetten: de IBP moet beschikken over adequate procedures en methodes voor de identificatie, de meting, het beheer en de opvolging van en de interne verslaggeving over de risico's waaraan de IBP of haar dienstverleners zouden kunnen blootstaan, met inbegrip van het voorkomen van belangenconflicten.

Verder moet de operationele structuur worden versterkt door het instellen van een onafhankelijke risicobeheerfunctie²⁵.

Ten slotte moet de IBP op regelmatige tijdstippen een eigen risicobeoordeling uitvoeren (ORA)²⁶.

Zie [hoofdstuk 5](#) en [bijlage 4](#) voor meer toelichting.

3.8. Sleutelfuncties²⁷

Een IBP moet vier efficiënte en permanente sleutelfuncties opzetten: de risicobeheerfunctie, de actuariële functie, de compliancefunctie en de interneauditfunctie.

Deze vier sleutelfuncties ondersteunen in het bijzonder de raad van bestuur in de uitoefening van zijn controletaken.

3.9. Rol van de raad van bestuur

3.9.1. Verantwoordelijkheid voor het opzetten en implementeren van het governancestelsel

De raad van bestuur speelt een belangrijke rol in het opzetten en implementeren van het governancestelsel. Dit orgaan bepaalt het algemene beleid en de strategie van de IBP en houdt daarbij rekening met de aard, de omvang en de complexiteit van de risico's die inherent zijn aan de werkzaamheden van de IBP²⁸. De raad van bestuur draagt tevens de eindverantwoordelijkheid voor de naleving door de IBP van de toepasselijke regelgeving.²⁹

De statuten kunnen de raad van bestuur toestaan om de uitvoering van het algemeen beleid over te dragen aan andere operationele organen³⁰. De FSMA **verwacht** in dat geval dat de raad van bestuur de werkzaamheden van deze organen goed opvolgt en waar nodig bijstuurt³¹. De raad van bestuur blijft hier immers de eindverantwoordelijkheid voor dragen. Indien de raad van bestuur geen gebruik maakt van de mogelijkheid om de uitvoering van het algemeen beleid over te dragen aan andere operationele organen, vervult hij zelf alle operationele taken.

²⁴ Art. 76/1, § 1, vierde lid, 4° en § 2 WIBP.

²⁵ Art. 77/3 WIBP.

²⁶ Art. 95/1 WIBP.

²⁷ Art. 77/2 tot 77/7 WIBP.

²⁸ Art. 27 en 76/1 WIBP.

²⁹ Art. 27 WIBP.

³⁰ Art. 31, eerste lid WIBP.

³¹ Art. 27, eerste lid WIBP.

De FSMA **verwacht** dat de raad van bestuur zijn besluitvorming voldoende documenteert³². De notulen hoeven geen letterlijke reproductie te zijn van de besprekingen, maar wel een juist evenwicht vinden tussen beknoptheid en detail. De notulen moeten aantonen hoe een beslissing tot stand is gekomen. Ze moeten “*to the point*” zijn zodat de belangrijke risico's en de uitdagingen naar voren komen. Ten slotte moeten ze de bestuurders voldoende comfort bieden met het oog op de verantwoording voor de uitvoering van hun functies.

3.9.2. Controle van de werking van het governancestelsel

De raad van bestuur ziet toe op de werking van de IBP. Dit houdt in dat hij toeziet op:

- het functioneren van de andere operationele en adviesorganen in het geval die zijn ingesteld;
- de goede uitvoering van de functies en taken die zijn uitbesteed;
- het functioneren van de interne controle- en de rapporteringsprocedures.

Vanzelfsprekend kan de raad van bestuur bij zijn controleopdracht gebruik maken van de resultaten van de controlewerkzaamheden van de sleutelfuncties van de IBP.

3.9.3. Evaluatie van de doeltreffendheid van het governancestelsel³³

De evaluatie van het governancestelsel heeft tot doel na te gaan of de IBP blijvend aan alle wettelijke en regelgevende vereisten met betrekking tot de governance voldoet³⁴.

De raad van bestuur van de IBP moet het governancestelsel van de IBP als geheel en de verschillende afzonderlijke deelaspecten ervan ten minste om de drie jaar evalueren³⁵.

Een voorbeeld van een goede praktijk is om de evaluatie van het governancestelsel deel te laten uitmaken van de driejaarlijkse ORA-oefening om aldus tot een coherente cyclus te komen van de herziening van het governancestelsel en de sleutel- en governance-documenten van de IBP.

De FSMA **verwacht** dat de raad van bestuur bij duidelijke wijzigingen van het governancestelsel of delen ervan, overgaat tot een herevaluatie van het systeem of alleszins van het gewijzigde deel. Indien nodig past de IBP haar sleuteldocumenten en beleidslijnen aan³⁶.

Zie [punt 3.1. van bijlage 3](#) voor meer toelichting bij het evaluatieproces.

3.9.4. Evaluatie van de sleutelfuncties³⁷

De raad van bestuur controleert minstens jaarlijks of de IBP beantwoordt aan de wettelijke vereisten inzake de sleutelfuncties en beoordeelt in het bijzonder de goede werking van de sleutelfuncties³⁸.

Zie [punt 3.2. van bijlage 3](#) voor meer toelichting bij het evaluatieproces.

³² Dit is ook van toepassing voor het besluitvormingsproces van de algemene vergadering en de andere organen van de IBP.

³³ Art. 76/1, § 3, eerste lid WIBP.

³⁴ Art. 77/7 WIBP.

³⁵ Art. 76/1, § 3 WIBP.

³⁶ Art. 76/1, § 3, tweede lid WIBP.

³⁷ Art. 77/7 WIBP.

³⁸ Art. 77/7 WIBP.

4. INTERNE CONTROLESYSTEEM

Regelgevend kader:

Art. 76/1, § 1, vierde lid, 2° WIBP

Een IBP moet beschikken over een doeltreffend interne controlesysteem, dat rekening houdt met de aard, de omvang en de complexiteit van de werkzaamheden van de IBP en de eraan verbonden risico's.

Het interne controlesysteem omvat, naast het interne controlekader zelf, ook administratieve en financiële verslaggevingsprocedures en passende rapportageregelingen op alle niveaus van de IBP³⁹.

De eindverantwoordelijkheid rust op de raad van bestuur.

In dit hoofdstuk worden een aantal algemene beginselen inzake het interne controlesysteem beschreven. Deze worden voor bepaalde thema's verder uitgewerkt in de volgende hoofdstukken (risicobeheer, continuïteit, uitbesteding en integriteit).

4.1. Het “drie lijnen model”

De WIBP organiseert het interne controlesysteem van een IBP rond drie lijnen (het zogenaamde “*three lines*”-model):

- de eerste lijn bestaat uit de interne controlemaatregelen die de medewerkers, die belast zijn met de uitvoering van de operationele taken van de IBP, moeten toepassen;
- de tweede lijn omvat de risicobeheerfunctie, de actuariële functie en de compliancefunctie. Deze sleutelfuncties ondersteunen en coördineren de eerste lijn. Ze houden er controle op en waken erover dat de eerste lijn de risico's volgens welomschreven regels en procedures vaststelt en beheert;
- de derde lijn bestaat uit de interne auditfunctie, die onder andere de naleving van de procedures door de eerste en de tweede lijn evalueert en, meer in het algemeen, de doeltreffendheid van het interne controlesysteem in zijn geheel.

4.2. Definitie en componenten van het interne controlesysteem⁴⁰

Het interne controlesysteem heeft betrekking op de operationele werkzaamheden van de IBP en is nauw verbonden met het risicobeheersysteem (zie [hoofdstuk 5](#) en [punt 4.1.3. van bijlage 4](#) in verband met operationele risico's). Het is het geheel van maatregelen dat met redelijke zekerheid moet toelaten de volgende doelstellingen te bereiken:

- de bedrijfsvoering verloopt geordend en voorzichtig; ze streeft wel afgelijnde objectieven na;
- de ingezette middelen worden economisch en efficiënt gebruikt;
- de risico's zijn gekend en worden afdoende beheerst;
- de financiële en beheer informatie is betrouwbaar;

³⁹ Art. 76/1, § 1, vierde lid, 2° WIBP.

⁴⁰ Art. 76/1, § 1, vierde lid, 2° WIBP.

- de wetten en hun uitvoeringsmaatregelen alsmede de interne beleidslijnen en procedures van de IBP worden nageleefd.

De FSMA **verwacht** dat de IBP de nodige middelen inzet voor een performant intern controlesysteem, het proportionaliteitsbeginsel indachtig.

Interne controle bevat de volgende onderling verbonden componenten:

- een bedrijfsomgeving die een positieve houding ten aanzien van controle aanmoedigt;
- het vastleggen van de doelstellingen van de IBP, gevolgd door de identificatie en de analyse van de ermee verbonden risico's;
- het opstellen van procedures om de risico's te beheersen zodanig dat de vastgelegde doelstellingen kunnen bereikt worden;
- passende informatie- en communicatieprocedures om de doelstellingen inzake interne controle kenbaar en opvolgbaar te maken:
 - de identificatie, vastlegging en rapportering van relevante informatie zodanig dat de verschillende organen en medewerkers van de IBP de hen toegewezen verantwoordelijkheden daadwerkelijk kunnen uitoefenen;
 - een betrouwbare en tijdige rapportering, zowel intern als extern, met het oog op:
 - het verschaffen van een redelijke mate van zekerheid over de betrouwbaarheid van de verslaggevingsprocedures. Het gaat hier niet alleen over de financiële verslaggeving, maar betreft ook de rapportering van de kwantitatieve en kwalitatieve gegevens die door of krachtens de WIBP is voorgeschreven;
 - de controle op de goede werking van het interne controlesysteem;
- het bewaken en geregeld evalueren van de interne controlemaatregelen.

De FSMA **verwacht** dat de IBP te allen tijde beschikt over een beschrijving van haar interne controle (procedures).

Verder benadrukt de FSMA dat de IBP erover moet waken dat alle medewerkers zich bewust zijn van hun rol binnen het interne controlesysteem.

4.3. Maatregelen van interne controle

Maatregelen van interne controle zijn bijvoorbeeld:

- organisatiemaatregelen, zoals de omschrijving van functies en verantwoordelijkheden, hiërarchische controle en functiescheiding;
- controlemaatregelen, zoals kruiselingse controles, dubbele handtekening en periodieke inventariscontroles;
- boekhoudkundige maatregelen, zoals aansluiting van rekeningen, verantwoording van saldi en bijhouden van controleregisters;
- maatregelen ter beveiliging van personen en activa (bv. veilige werkomgeving, toegangscontroles en afzonderlijke IT-ruimte);
- maatregelen met het oog op de continuïteit en de betrouwbaarheid van de (elektronische) informatiesystemen;
- specifieke maatregelen op het vlak van risicobeheer (zie [hoofdstuk 5](#)).

5. RISICOBEEHERSYSTEEM EN EIGEN RISICO-BEOORDELING (ORA)

Regelgevend kader:

Art. 76/1, § 1, vierde lid, 5°, a) en § 2 en 95/1 WIBP

De IBP zet een risicobeheersysteem op dat bestaat uit strategieën, processen en rapportageprocedures die noodzakelijk zijn om op individueel en geaggregeerd niveau de risico's waaraan de IBP en de door haar beheerde pensioenregelingen zijn of kunnen worden blootgesteld, alsook de onderlinge afhankelijkheden en relaties daartussen, regelmatig te onderkennen, te meten, te bewaken, te beheren en aan de raad van bestuur van de IBP te rapporteren⁴¹.

De IBP voert een eigen risicobeoordeling (*own risk assessment / ORA*) uit op een wijze die in verhouding staat tot haar omvang en interne organisatie, alsook tot de omvang, de aard, de schaal en de complexiteit van haar werkzaamheden. Dit gebeurt ten minste om de drie jaar of onmiddellijk na een significante wijziging in het risicoprofiel van de IBP of van de door de IBP uitgevoerde pensioenregelingen. De IBP documenteert deze risicobeoordeling naar behoren.⁴²

5.1. Risicobeheersysteem

5.1.1. Doel van het risicobeheersysteem

Het doel van het risicobeheersysteem bestaat erin de risico's waaraan de IBP is of kan worden blootgesteld, te identificeren, te meten, te beoordelen, te beheren en op te volgen. De door de IBP in dat kader genomen maatregelen staan in verhouding tot de omvang en de interne organisatie van de IBP, alsook tot de omvang, aard, schaal en complexiteit van haar werkzaamheden⁴³. Zo houdt de IBP rekening met haar risicoprofiel. Dit is onder meer afhankelijk van het type en aantal beheerde pensioenregelingen, de populatie (oud, jong, vervangingsgraad, evolutie, ...), haar financiële situatie, beleggingsbeleid, interne organisatie, uitbesteding, ...

De FSMA **verwacht** dat het risicobeheersysteem de volgende elementen omvat:

- een risicobeheerstrategie die vorm krijgt in algemene en bijzondere beleidslijnen inzake risicobeheer (zie [punt 5.2.](#) en [bijlage 4](#));
- inbedding van het risicobeheersysteem in de organisatiestructuur en de besluitvormingsprocessen van de IBP (zie [punt 5.3.](#));
- procedures en methodes om de risico's, waaraan de IBP en de door haar beheerde pensioenregelingen zijn of kunnen worden blootgesteld, te identificeren, te meten, te beheren en op te volgen (zie [punt 5.4.](#) en [bijlage 4](#));

⁴¹ Art. 76/1, § 2, eerste lid WIBP.

⁴² Art. 95/1, § 1, eerste lid WIBP.

⁴³ Art. 76/1, § 2, derde lid WIBP.

- rapporteringsprocedures die garanderen dat de informatie over de materiële risico's waaraan de IBP is blootgesteld en de doeltreffendheid van het risicobeheersysteem actief worden gecontroleerd, geanalyseerd en meegenomen in het besluitvormingsproces.

5.1.2. Proportionaliteit⁴⁴

Proportionaliteit is een belangrijk beginsel bij het uitwerken van het risicobeheersysteem, in al zijn geledingen. De IBP moet het passend karakter ervan beoordelen rekening houdend met haar organisatie en de omvang, complexiteit, aard en schaal van de beheerde regelingen.

Zie ook onder [hoofdstuk 2](#) voor meer toelichting bij het proportionaliteitsprincipe.

5.2. Risicobeheerbeleid

De raad van bestuur van de IBP stelt schriftelijke algemene en bijzondere beleidslijnen inzake risicobeheer⁴⁵ vast en keurt ze voorafgaandelijk goed⁴⁶. Ze worden aangepast wanneer er zich een duidelijke wijziging voordoet in het risicobeheersysteem of de risico's, waaraan de IBP wordt blootgesteld⁴⁷.

De FSMA **verwacht** dat de algemene beleidslijnen de risicobeheerstrategie van de IBP beschrijven met aandacht voor ten minste de volgende punten:

- de doelstellingen en de beginselen van het risicobeheer van de IBP;
- de omschrijving van de materiële risico's waaraan de IBP is blootgesteld uitgaande van een risicoanalyse en de indeling ervan per risicocategorie;
- de vaststelling van de risicotolerantielimieten voor elke risicocategorie in overeenstemming met de risicobereidheid van de IBP;
- de belangrijkste krachtlijnen van de methodes en procedures die vooropgesteld worden voor het identificeren, meten, beoordelen, beheren, opvolgen en rapporteren van de risico's in functie van de vastgestelde risicotolerantielimieten.

De FSMA **verwacht** verder dat de IBP deze algemene beleidslijnen, zo nodig, verder uitwerkt in bijzondere beleidslijnen voor elk van de verschillende categorieën van risico's (zie [bijlage 4](#)). Indien bepaalde aspecten worden beschreven in andere sleutel- of beleidsdocumenten (bv. financieringsplan, SIP), kan hiernaar verwezen worden.

De FSMA wijst erop dat betekenisvolle wijzigingen aan haar organisatie en activiteiten voor de IBP een aanleiding zijn om de gepastheid van de bestaande beleidslijnen inzake de risico's te onderzoeken en om ze zo nodig aan te passen⁴⁸. Voorbeelden van nieuwe activiteiten, processen en systemen zijn onder meer:

- het beheer van nieuwe pensioenregelingen die het operationele risico kunnen verhogen door de toegenomen complexiteit;

⁴⁴ Art. 76/1, § 2, derde lid WIBP.

⁴⁵ Art. 76/1, § 1, vierde lid, 5°, a) WIBP.

⁴⁶ Art. 76/1, § 3, tweede lid WIBP.

⁴⁷ Art. 76/1, § 3, tweede lid WIBP.

⁴⁸ Art. 76/1, § 3, tweede lid WIBP.

- nieuwe grensoverschrijdende activiteiten of overdrachten;
- nieuwe IT-oplossingen/systemen die gevoelig kunnen zijn voor cyberrisico's;
- automatisering van processen, bijvoorbeeld voor databeheer;
- uitbesteding van activiteiten of verandering van dienstverlener;
- ...

5.3. Inbedding in de organisatiestructuur

5.3.1. Besluitvormingsprocessen

Het risicobeheersysteem is doeltreffend en goed ingebed in de organisatiestructuur en de besluitvormingsprocessen van de IBP⁴⁹ (zie ook [punt 3.2.](#)).

Op basis van de risicoanalyse neemt de IBP de nodige maatregelen om de vastgestelde risico's te beheren en op te volgen in functie van de vooropgestelde risicotolerantielimiets. De maatregelen bestaan uit passende gedragslijnen en interne controle- en rapporteringsprocedures. De IBP besteedt hierbij ook aandacht aan de risico's die zich bij de externe dienstverleners van de IBP (kunnen) voordoen⁵⁰.

De FSMA **verwacht** in dit kader onder meer dat de IBP een procedure inricht voor het identificeren en beheren van voorvallen of incidenten. Dit heeft niet enkel betrekking op operationele risico's maar kan ook betrekking hebben op andere domeinen (bv. een financiële crisis).

*Het bijhouden van een risicoregister is in deze een **voorbeeld van een goede praktijk**.*

De raad van bestuur, de eventueel bevoegde andere operationele organen en de verantwoordelijken voor de sleutelfuncties houden bij hun besluitvormingsproces rekening met de informatie die in het kader van het risicobeheersysteem wordt gerapporteerd⁵¹.

5.3.2. Rol van de raad van bestuur

De raad van bestuur van de IBP draagt de eindverantwoordelijkheid voor de doeltreffendheid van het risicobeheersysteem en de integratie ervan in het besluitvormingsproces (zie ook [punt 3.9.](#)).

Hij legt vooreerst de risicobeheerstrategie vast in de algemene en bijzondere beleidslijnen inzake risicobeheer (zie [punt 5.2.](#))⁵² en neemt deze beleidslijnen en de concrete risicoanalyse (zie [punt 5.4.](#) en [bijlage 4](#)) mee in alle strategische beslissingen van de IBP.

De raad van bestuur houdt de ontwikkeling van het risicoprofiel van de IBP nauwlettend in het oog. Zodra zich een duidelijke materiële wijziging voordoet in de risico's waaraan de IBP is blootgesteld of in haar risicoprofiel of risicobeheersysteem, moet hij, indien nodig, de (algemene of bijzondere) beleidslijnen inzake risicobeheer bijsturen⁵³.

⁴⁹ Art. 76/1, § 2, tweede lid WIBP.

⁵⁰ Art. 76/1, § 2, derde lid WIBP.

⁵¹ Art. 76/1, § 1, vierde lid, 1° en 2° en § 2, eerste en tweede lid WIBP.

⁵² Art. 76/1, § 3, tweede lid WIBP.

⁵³ Art. 76/1, § 3, tweede lid WIBP.

Hiertoe moet de raad van bestuur te allen tijde beschikken over relevante en volledige informatie over de risico's die de IBP loopt. Als onderdeel van een efficiënt risicobeheersysteem zorgt hij er dan ook voor dat er doeltreffende controleprocessen en rapporteringsprocedures op het punt worden gesteld om de risico's ten allen tijde te kunnen onderkennen, meten, beheren en op te volgen.

Als onderdeel van de algemene beoordeling van het governancestelsel van de IBP evalueert de raad van bestuur het risicobeheersysteem ten minste om de drie jaar in het kader van een ORA-oefening⁵⁴ (zie [punt 5.5.](#)).

5.3.3. Rol van de sleutelfuncties

De verantwoordelijken voor de verschillende sleutelfuncties informeren en ondersteunen de IBP en maken haar aanbevelingen over, elk voor wat hun domein betreft, bij het ontwikkelen en het uitvoeren van het risicobeheersysteem.

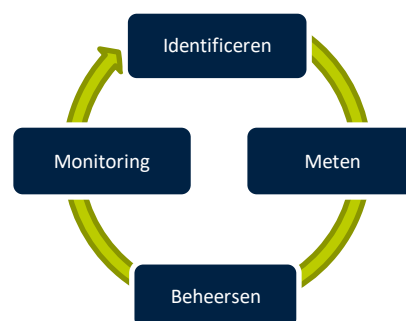
De verantwoordelijke voor de **risicobeheerfunctie** heeft een coördinerende rol inzake het risicobeheersysteem. Hij wordt actief betrokken bij het uitstippelen van de risicostrategie, bij het opzetten van het risicobeheersysteem en bij alle beleidsbeslissingen die een significante invloed kunnen hebben op de risico's.

5.4. Praktische implementatie van het risicobeheersysteem

5.4.1. Inleiding

De FSMA **verwacht** dat een effectief risicobeheersysteem minstens uit de onderstaande stappen bestaat. Desgewenst kan de IBP sommige stappen nog verder opsplitsen indien ze dit nuttig acht.

- ✓ Identificatie en classificatie van risico's
- ✓ Meten van risico's
- ✓ Beheersen van risico's
- ✓ Rapporteren en opvolgen van risico's

Risicobeheer is een **cyclische activiteit**. Dit brengt mee dat een IBP voldoende aandacht besteedt aan het actueel houden en het bijsturen van haar risicobeheersysteem. Organisatieveranderingen, nieuwe bedreigingen en veranderende inzichten in de risico's kunnen aanleidingen zijn om het beleid aan te passen en de getroffen beheersmaatregelen te herzien. De IBP actualiseert haar risicobeheersysteem in het kader van een (gedeeltelijke) ORA telkens er zich een gebeurtenis voordoet die een aanzienlijke invloed kan hebben op haar risicoprofiel⁵⁵.

De FSMA **verwacht** dat de IBP voor al haar geledingen **risicobeheerprocessen** inricht. Hiervoor werkt de IBP een kader uit zodat het risicobeheersysteem op een consistente wijze kan uitgevoerd worden door alle betrokken partijen en medewerkers.

⁵⁴ Art. 76/1, § 3, eerste lid en 95/1, § 2, 2° WIBP.

⁵⁵ Art. 95/1, § 1, tweede lid WIBP.

De raad van bestuur van de IBP beoordeelt de **doeltreffendheid** van het risicobeheersysteem minstens om de 3 jaar via de eigen risicobeoordeling (ORA).

Ingeval de aangeslotenen en pensioengerechtigden overeenkomstig de voorwaarden van de pensioenregeling (beleggings)risico's dragen, neemt het risicobeheersysteem deze risico's ook vanuit het oogpunt van de aangeslotenen en pensioengerechtigden in aanmerking⁵⁶. Dit is bijvoorbeeld het geval bij een pensioenregeling van het type DC zonder contractuele rendementswaarborg (DC zonder tarief).

De FSMA **verwacht** dat de IBP de resultaten van de uitgevoerde risicoanalyses meeneemt in haar beleid en proactief de nodige regelingen uitwerkt, zowel preventieve maatregelen als noodplannen, voor het geval de ingeschatte risico's zich effectief zouden voordoen.

5.4.2. De risicobereidheid van een IBP

De risicobereidheid of risicoappetijt geeft weer **hoeveel risico een IBP bereid is om te nemen**. Dit is de hoeksteen van het risicobeheer van de IBP en moet duidelijk omschreven worden in het beleidsdocument inzake risicobeheer.

Risico's kunnen zich manifesteren in alle activiteiten van de IBP. Het is dan ook niet mogelijk om het risicoprofiel van een IBP te vatten in één formule of zin.

De FSMA **verwacht** dat de IBP haar risicobereidheid per risicocategorie (actuarieel, beleggingen, operationeel, ...) bepaalt. Het risicoprofiel kan verschillend zijn per risicocategorie. Hierbij zal elke risicocategorie waarschijnlijk nog eens onderverdeeld zijn in verschillende risicofactoren.

In de praktijk zal de risicobereidheid t.o.v. de risicofactoren zich dikwijls vertalen in limieten die niet overschreden mogen worden (risicotolerantielimieten). In dit kader **verwacht** de FSMA dat de IBP in haar beleidslijnen risicotolerantielimieten vastlegt die, bij overschrijding ervan, aanleiding geven tot passende maatregelen.

Bij het vastleggen van de risicobereidheid en de risicotolerantielimieten speelt de financiële gezondheid en het risicoprofiel van de bijdragende ondernemingen een zéér belangrijke rol. Zij gaan immers moeten bijspringen indien er zich ongunstige evenementen/evoluties voordoen. Daarnaast spelen ook elementen mee, zoals de reputatie van de IBP, enz. die negatief aangetast kunnen worden indien bepaalde risico's zich realiseren.

Indien de aangeslotenen en pensioengerechtigden zelf (een deel van) de (beleggings)risico's dragen moeten de risicolimieten ook vanuit hun oogpunt vastgelegd worden.

5.4.3. De risicobeheercyclus

5.4.3.1 Het identificeren en classificeren van risico's

De FSMA **verwacht** dat de IBP haar risico's identificeert rekening houdend met de aard, omvang en complexiteit van de organisatie en de werkzaamheden van een IBP en van de pensioenregelingen die ze beheert.

De IBP deelt de geïdentificeerde risico's in risicocategorieën in om zo, binnen eenzelfde categorie, alle situaties te bundelen waarvoor identieke of gelijkaardige beheer- en opvolgingsmaatregelen gelden.

⁵⁶ Art. 76/1, § 2, vierde lid WIBP.

De FSMA onderkent volgende vier grote risicocategorieën:

- actuariële risico's:
 - aangaan van verzekeringstechnische verplichtingen en reservevorming⁵⁷;
 - afgestemd beheer van activa en passiva (asset-liability management - ALM)⁵⁸;
 - verzekering en andere risicobeperkingstechnieken⁵⁹;
- beleggingsrisico's:
 - beleggingen, in het bijzonder in derivaten en in instrumenten die verband houden met effectisering, en vergelijkbare verrichtingen⁶⁰;
 - beheer van het liquiditeits- en concentratierisico⁶¹;
- milieu-, sociale en governancerisico's (ESG)⁶²;
- operationele en aanverwante risico's:
 - continuïteitsrisico's⁶³;
 - integriteitsrisico's⁶⁴;
 - uitbestedingsrisico's⁶⁵;
 - reputatie-, strategische en politieke / regelgevingsrisico's⁶⁶.

In [punt 4.1. van bijlage 4](#) worden concrete voorbeelden gegeven van risico's en gerelateerde aandachtspunten voor het risicobeheer.

5.4.3.2 Het meten van risico's

De FSMA **verwacht** dat de IBP een risicometing uitvoert volgens een methodologie, waarvan de krachtlijnen zijn vastgelegd in de algemene en, in voorkomend geval, in de bijzondere beleidslijnen inzake risicobeheer.

De FSMA **verwacht** dat de risicometing hierbij minstens onderstaande aspecten behandelt:

- De relevantie van het risico voor de IBP: de IBP gaat na of de risicofactor haar doelstellingen bedreigt.
- De kans op realisatie van het risico: de IBP schat de kans in dat het risico zich voordoet.

⁵⁷ Art. 76/1, § 2, derde lid, 1° WIBP.

⁵⁸ Art. 76/1, § 2, derde lid, 2° WIBP.

⁵⁹ Art. 76/1, § 2, derde lid, 6° WIBP.

⁶⁰ Art. 76/1, § 2, derde lid, 3° WIBP.

⁶¹ Art. 76/1, § 2, derde lid, 4° WIBP.

⁶² Art. 76/1, § 2, derde lid, 7° WIBP.

⁶³ Art. 76/1, § 1, vierde lid, 3° WIBP.

⁶⁴ Art. 77/5, § 2, tweede lid WIBP.

⁶⁵ Art. 78 WIBP.

⁶⁶ Art. 76/1, § 2 en 77/5, § 2, tweede lid WIBP.

In de praktijk zal het echter niet altijd mogelijk zijn om risico's cijfermatig te kwantificeren. Dit is typisch het geval wanneer er onvoldoende statistisch materiaal ter beschikking is. In functie van de beoogde doelstelling is het in sommige situaties ook niet noodzakelijk om risico's exact te kunnen kwantificeren. Dit is bv. het geval wanneer men prioriteiten wenst vast te leggen in de behandeling van risico's. In een dergelijke situatie kan de IBP de kansen op realisatie en/of de impact op een **kwalitatieve** wijze categoriseren met termen zoals bv. zeer laag / laag / gemiddeld / hoog / zeer hoog. De IBP kiest zelf het aantal niveaus waarmee ze wenst te werken en geeft een duidelijke beschrijving van elk niveau. De IBP hanteert hierbij voldoende niveaus zodat de beoordeling voldoende genuanceerd kan worden.

- De mogelijke impact bij realisatie van het risico en mogelijke mitigerende factoren.

Ten slotte meet de IBP de impact indien het risico zich zou realiseren. Naargelang het type risico kan de realisatie van het risico een impact hebben op de dekkingsgraad, de continuïteit van de activiteiten, de financiering, de rechten van de deelnemers, de reputatie, schadevergoedingen, Ook hier zal de impact kwantitatief beoordeeld worden of, indien dit niet mogelijk zou zijn, op een kwalitatieve basis.

Bij de evaluatie van de impact houdt de IBP rekening met o.a. volgende aspecten:

- netto-effect: sommige risicofactoren kunnen zowel een impact hebben op het actief als op het passief van de IBP. Hierbij kan de impact (gedeeltelijk) opgeheven worden of juist versterkt worden (cumulatief effect);
- de beheersmaatregelen die reeds werden ingevoerd.

Het **risico** kan dan gekwantificeerd worden als het product van de kans op realisatie met de impact ($\text{risico} = \text{kans} \times \text{impact}$). Deze formule kan zowel toegepast worden bij een kwantitatieve als een kwalitatieve beoordeling van de risico's.

In [punt 4.2. van bijlage 4](#) worden er een aantal tools opgesomd als **voorbeelden van goede praktijken**, die de IBP kan aanwenden voor het meten van risico's.

5.4.3.3 De beheersing van risico's

Wanneer de IBP voldoende inzichten heeft verkregen in de risico's die ze loopt, kan de IBP haar beleid inzake de **beheersing van de risico's** vaststellen. Dit is de kern van het risicobeheersysteem. Voor een IBP is het onmogelijk om alle risico's te vermijden. Een goed risicobeheer betekent dus niet dat er geen risico's meer worden gelopen, maar moet ervoor zorgen dat de risico's worden opgespoord en efficiënt en doeltreffend worden beheerd en opgevolgd.

De voornaamste **strategieën** waarop een IBP zich kan beroepen om risico's te beheersen zijn:

- het vermijden van risico's;
- het verminderen van risico's;
- het overdragen van risico's; en/of
- het aanvaarden van risico's.

In haar besluitvorming over de meest geschikte strategie zal de IBP een afweging moeten maken tussen enerzijds de kost van de beheersmaatregel en anderzijds het beoogde resultaat t.o.v. de risicobereidheid (*risicoappetijt*) van de IBP.

Risicobeheersing is een continu proces. De IBP gaat in functie van de geïdentificeerde risico's en hun beoordeling het doeltreffend karakter van de gekozen strategieën periodiek na.

In [punt 4.3. van bijlage 4](#) worden er een aantal strategieën opgesomd als **voorbeelden van goede praktijken**, die aangewend kunnen worden in het kader van de beheersing van risico's.

5.4.3.4 Het rapporteren en opvolgen van risico's

De risicoblootstelling van een IBP is voortdurend aan verandering onderhevig. Om risico's effectief te kunnen beheersen, **verwacht** de FSMA dat de IBP mogelijke bedreigingen periodiek opvolgt.

De FSMA **verwacht** dat de IBP beschikt over beleidslijnen en processen voor het rapporteren en opvolgen van de risico's die relevant zijn of relevant zouden kunnen zijn voor haar activiteiten.

Belangrijke aandachtspunten voor de betrokken rapportering zijn:

- de evaluatie van de risico's;
- de beheersmaatregelen;
- de mate waarin de risico's binnen het tolerantieniveau blijven nadat alle beheersmaatregelen zijn genomen.

De IBP legt de frequentie van rapportering vast. In functie van de aard van het risico kan het aangewezen zijn om sommige risico's nauwer op te volgen dan andere risico's.

In [punt 4.4. van bijlage 4](#) worden tools als **voorbeelden van goede praktijken** opgesomd, die aangewend kunnen worden voor het rapporteren en opvolgen van risico's.

5.5. Eigen risicobeoordeling (ORA)

5.5.1. Doel van een ORA

Een ORA beoogt een globale beoordeling van zowel de risico's waaraan de IBP is blootgesteld als de doelmatigheid van het gevoerde risicobeheer.

Een ORA moet zo worden opgezet dat de IBP een holistisch beeld (360° analyse) krijgt van haar risicoprofiel en dat ze begrijpt hoe risico's haar goede werking en het nakomen van haar verbintenissen kunnen beïnvloeden. Hierbij gaat de IBP uit van de huidige situatie, gestreste situaties en langere termijn analyses.

Een ORA is dus een belangrijk instrument dat de IBP moet aanzetten tot het voeren van een (pro)actief risicobeheer.

Daarbij onderscheidt de FSMA:

- het ORA-beleid met de doelstellingen, de krachtlijnen van de methodologie voor het uitvoeren van een ORA en de planning van de oefening (zie [punt 5.5.3.](#));
- de ORA-oefening zelf met het uitvoeren van de nodige analyses en testen en de beoordeling van de verschillende risico's (zie [punt 5.5.5.](#));
- het ORA-verslag dat als een strategisch aansturingsinstrument de belangrijke risico's en de uitdagingen duidelijk in kaart brengt met het oog op de deugdelijke onderbouw van het strategisch besluitvormingsproces van de IBP (zie [punt 5.5.6.](#)).

De FSMA **verwacht** dat de IBP zich op basis van de conclusies van een ORA voorbereidt om snel te kunnen reageren in crisissituaties (door bv. het opstellen van noodplannen) en om de nodige reflexen te ontwikkelen voor het dagdagelijks beheer.

De FSMA benadrukt dat de IBP bij het uitvoeren van een ORA gebruik kan maken van alle bestaande analyses en testen die ze heeft uitgevoerd in de context van bv. het risicobeheersysteem, de periodieke herzieningen van de SIP en het financieringsplan, voor zover de IBP van oordeel is dat de conclusies ervan nog relevant zijn.

De IBP kan ook gebruik maken van de resultaten van de controlewerkzaamheden van haar sleutelfuncties. Waar nodig, voert de IBP aanvullende testen en analyses uit in het kader van een ORA.

De FSMA verwijst voor nuttige toelichting ook naar de EIOPA-*Opinion “on the use of governance and risk assessment documents in the supervision of IORPs”* (meer in het bijzonder naar de punten 3.16. en volgende) ([link](#)) en de bijlage 4 bij deze *Opinion* met illustratieve templates voor het ORA-beleid en het ORA-verslag ([link](#)). De FSMA raadt de IBP aan om deze templates als uitgangspunt te gebruiken bij het opstellen van haar ORA-beleid en ORA-verslagen en waar nodig verder uit te werken en aan te passen.

5.5.2. Rol van de sleutelfuncties

De verantwoordelijken voor de verschillende sleutelfuncties ondersteunen, informeren en maken aanbevelingen over aan de IBP, elk voor wat zijn domein betreft, bij het ontwikkelen en het uitvoeren van een ORA⁶⁷ en de vervolgmaatregelen.

De verantwoordelijke voor de risicobeheerfunctie heeft een coördinerende rol inzake een ORA⁶⁸.

5.5.3. ORA-beleid

De IBP ontwikkelt een ORA-beleid dat afgestemd is op haar organisatiestructuur en risicobeheersysteem, met inachtneming van de aard, de omvang en de complexiteit van de risico's die inherent zijn aan haar activiteiten.

De raad van bestuur van de IBP moet het ORA-beleid goedkeuren⁶⁹.

De FSMA **verwacht** dat het ORA-beleid ten minste onderstaande punten omvat:

- de doelstellingen van een ORA;
- een beschrijving van de wijze waarop een ORA is geïntegreerd in het managementproces en de besluitvormingsprocessen;
- toelichting bij de risicobereidheid van de IBP;
- de algemene krachtlijnen van de procedures, methodes en testen die zullen gebruikt worden voor het beoordelen van de verschillende punten van een ORA-oefening⁷⁰ (zie [punt 5.5.5.](#));
- de frequentie en het tijdschema voor de uitvoering van een ORA-oefening;
- een niet-uitputtende lijst van gebeurtenissen die aanleiding geven tot het uitvoeren van een ORA buiten de vastgelegde of de wettelijke frequentie;

⁶⁷ Art. 95/1, § 6, WIBP.

⁶⁸ Art. 77/3 WIBP.

⁶⁹ Art. 95/1, § 2, 1° WIBP.

⁷⁰ Art. 95/1, § 3 WIBP.

- in voorkomend geval hoe en in welke omstandigheden bestaande analyses en testen kunnen worden aangewend voor een ORA.

Indien bepaalde aspecten worden beschreven in andere beleidsdocumenten, kan hiernaar verwezen worden. Het ORA-beleid kan ook samen met het risicobeheerbeleid deel uitmaken van éénzelfde document.

5.5.4. Frequentie van een ORA

De IBP moet ten minste om de drie jaar een volledige ORA uitvoeren (reguliere ORA)⁷¹.

De IBP moet echter ook na elke significante wijziging in het risicoprofiel van de IBP een volledige of gedeeltelijke ORA uitvoeren (niet-reguliere ORA)⁷².

Significante wijzigingen van het risicoprofiel van de IBP kunnen voortvloeien uit:

- interne beslissingen, zoals reglementswijzigingen, het beheer van nieuwe types van toezeggingen, overdrachten van pensioenregelingen, aanpassingen in de strategische asset allocatie (SIP), aanpassingen in de berekeningsmethode en/of hypothesen van de technische voorzieningen en bijdragen (financieringsplan), belangrijke aanpassingen in de herverzekeringsovereenkomsten, cross-border overdrachten, ...;
- externe factoren zoals bv. wijzigingen in de financiële markten, sociale en arbeidswetgeving, levensverwachting, dienstverleners (overname, fusie,...), ...

De resultaten van stresstesten kunnen helpen bij de identificatie en beoordeling van de interne en externe factoren, of de veranderingen ervan, die een significante impact kunnen hebben op het risicoprofiel van de IBP.

De niet-reguliere ORA mag zich beperken tot de elementen die geïmpacteerd werden door de gewijzigde situatie. De IBP beoordeelt of de resultaten van de niet-reguliere ORA aanpassingen van het ORA-beleid vragen.

Als een voorbeeld van goede praktijk raadt de FSMA de IBP aan om de reguliere ORA in te bedden in de driejaarlijkse cyclus van de herziening van de SIP en het financieringsplan.

5.5.5. ORA-oefening

De FSMA **verwacht** dat bij het uitvoeren van een ORA-oefening ten minste onderstaande punten worden behandeld:

- de beschrijving van de wijze waarop de ORA is geïntegreerd in het managementproces en de besluitvormingsprocessen⁷³;
- de beoordeling van de doelmatigheid van het risicobeheersysteem⁷⁴. In [punt 4.5. van bijlage 4](#) worden een aantal **voorbeelden van goede praktijken** opgesomd;

⁷¹ Art. 95/1, § 1, tweede lid WIBP.

⁷² Art. 95/1, § 1, tweede lid WIBP.

⁷³ Art. 95/1, § 2, 1° WIBP.

⁷⁴ Art. 95/1, § 2, 2° WIBP.

- de beoordeling van het beheer van belangenconflicten met de bijdragende onderneming(en) bij de uitbesteding van de sleutelfuncties aan de bijdragende onderneming⁷⁵;
- de beoordeling van de totale financieringsbehoeftes van de IBP. Dit houdt in dat het financieringsplan, met de berekeningswijze van de bijdragen maar ook van de technische voorzieningen, en de SIP beoordeeld worden t.o.v. de risicobereidheid van de IBP. In voorkomend geval bevat dit ook een beschrijving en beoordeling van het lopende herstelplan⁷⁶. In [punt 4.6. van bijlage 4](#) worden een aantal aandachtspunten opgesomd;
- de beoordeling van de risico's die een impact kunnen hebben op de (uitbetaling van de) pensioenuitkeringen en in voorkomend geval van de effectiviteit van de corrigerende maatregelen (betreft o.a. indexaties/kortingen)⁷⁷;
- de kwalitatieve⁷⁸ beoordeling van de mechanismen ter bescherming van de pensioenuitkeringen. Het betreft o.a. garanties, convenanten, (her)verzekeringscontracten, sociale bepalingen (bv. bijstortingsplicht van de bijdragende ondernemingen), financiële draagkracht van de bijdragende onderneming (zie ook [punt 4.1.1. van bijlage 4](#)), ...⁷⁹;
- de kwalitatieve beoordeling van de operationele risico's, met inbegrip van de wijze waarop de kwaliteitscontroles van de data zullen worden beoordeeld⁸⁰;
- de beoordeling van de ESG-aspecten.

De beoordeling moet toekomstgericht zijn, rekening houdend met interne en externe ontwikkelingen die een impact kunnen hebben op de toekomstige risicobereidheid van de IBP zodat de IBP in staat is om de nodige vervolgmaatregelen te nemen (zie [punt 5.5.7.](#)).

De FSMA herinnert eraan dat de IBP bij het uitvoeren van een ORA gebruik kan maken van alle bestaande analyses en testen die ze heeft uitgevoerd in de context van bv. het risicobeheersysteem, de periodieke herzieningen van de SIP en het financieringsplan evenals van de werkzaamheden van de sleutelfuncties (zie [punt 5.5.1.](#)), **voor zover de IBP van oordeel is dat de conclusies ervan nog relevant zijn.**

Waar nodig, voert de IBP wel aanvullende testen en analyses uit in het kader van een ORA. In [punt 4.2. van bijlage 4](#) worden een aantal tools en analyses als **voorbeelden van goede praktijken** opgesomd, die de IBP kan inzetten in het kader van haar ORA.

5.5.6. ORA-rapportering

5.5.6.1. Interne rapportering aan de raad van bestuur

De resultaten en besluiten van de ORA-oefening vormen de basis voor het opstellen van het ORA-verslag .

⁷⁵ Art. 95/1, § 2, 3° WIBP.

⁷⁶ Art. 95/1, § 2, 4° WIBP.

⁷⁷ Art. 95/1, § 2, 5° WIBP.

⁷⁸ Een kwalitatieve beoordeling houdt in deze context een eerder beschrijvende beoordeling in van de maatregelen die werden genomen om de risico's te beheren.

⁷⁹ Art. 95/1, § 2, 6° WIBP.

⁸⁰ Art. 95/1, § 2, 7° WIBP.

Het ORA-verslag moet als strategisch aansturingsinstrument dienen en de belangrijke risico's en de uitdagingen duidelijk in kaart brengen. Het moet het juiste evenwicht nastreven tussen beknoptheid en detail zodat het effectief kan bijdragen tot het strategisch besluitvormingsproces van de IBP.

De FSMA **verwacht** dat, op basis van de gevoerde ORA-oefening, het ORA-verslag:

- een beoordeling weergeeft van het gevoerde risicobeheer;
- een totaalbeeld biedt van alle materiële risico's waaraan de IBP is blootgesteld of blootgesteld zou kunnen zijn in de toekomst (ongeacht of deze risico's al dan niet kwantificeerbaar zijn) en waarbij in voorkomend geval voldoende aandacht wordt besteed aan de onderlinge afhankelijkheden;
- blijk geeft van een duidelijk begrip van de risico's en de vertaling hiervan in voldoende prudente technische voorzieningen, financiering, (her)verzekeringsbeleid, mitigatietechnieken, beleggingsbeleid, operationeel beleid en governancebeleid;
- een inschatting geeft van de financieringsbehoeftes en/of technische voorzieningen in het geval van ongunstige scenario's;
- meer in het bijzonder een weerslag geeft van de beoordeling van de verschillende thema's die het voorwerp van de ORA-oefening hebben uitgemaakt (zie [punt 5.5.5.](#)).

De IBP is vrij de structuur van het ORA-verslag te bepalen. Het ORA-verslag moet een zelfstandig leesbaar document zijn met eventueel gerichte verwijzingen naar andere documenten en analyses.

De IBP kan het ORA-verslag of bepaalde resultaten van de ORA-oefening ter beschikking stellen van de betrokken partijen (bijdragende ondernemingen, aangeslotenen, ...). Om de transparantie van haar activiteiten te bevorderen kan dit in het bijzonder aangewezen zijn voor

- IBP's die pensioenrechten van zelfstandigen beheren;
- multiwerkgevers-IBP's zonder banden.

5.5.6.2. Rapportering aan de FSMA⁸¹

Een ORA-rapportering aan de FSMA bevat:

- het ORA-verslag aan de raad van bestuur;
- de verslagen van de sleutelfuncties met hun vaststellingen en aanbevelingen in het kader van een ORA;
- de notulen van de raad van bestuur met betrekking tot de goedkeuring van het ORA-verslag.

Waar van toepassing, verwijst de IBP naar de rubriek waarin en de datum waarop de betrokken documenten werden opgeladen op eCorporate.

Op verzoek van de FSMA bezorgt de IBP een kopie van de technische documenten met de gedetailleerde resultaten van de analyses en testen die als basis hebben gediend om het ORA-verslag op te stellen.

De IBP stelt de FSMA binnen de maand in kennis van elke uitgevoerde ORA.

⁸¹ Art. 95/1, § 5 WIBP.

5.5.7. Opvolging van een ORA

De FSMA **verwacht** dat de IBP:

- onmiddellijk passende maatregelen neemt bij vaststelling van ernstige tekortkomingen en zwaktes in het risicobeheersysteem. Indien mogelijk, wordt hierover al gerapporteerd in het ORA-verslag;
- een actieplan opstelt met maatregelen om tegemoet te komen aan de overige geïdentificeerde tekortkomingen en zwaktes in het risicobeheersysteem.

De IBP betreft haar sleutelfuncties bij het uitwerken van de maatregelen/actieplan. De verantwoordelijken voor de sleutelfuncties beoordelen de voorstellen van maatregelen en toetsen ze aan de vaststellingen en conclusies in de ORA, elk voor wat zijn domein betreft, en rapporteren hierover aan de raad van bestuur van de IBP. Deze laatste neemt die beoordeling mee in zijn beraadslaging over de goedkeuring van de vervolgmaatregelen/actieplan en notuleert zijn beslissingen hierover afdoende (zie [punt 3.9.1.](#)).

De IBP rapporteert hierover aan de FSMA en plaatst daartoe volgende documenten op eCorporate:

- de verslagen van de verantwoordelijken voor de sleutelfuncties met hun beoordeling en aanbevelingen over de (voorstellen van) maatregelen;
- de notulen van de raad van bestuur met betrekking tot de goedkeuring van de maatregelen / actieplan.

6. CONTINUÏTEIT EN NOODPLANNEN

Regelgevend kader:

Art. 76/1, § 1, vierde lid, 3° WIBP

De bedrijfscontinuïteit wordt gevrijwaard door gezonde beheerpraktijken die zich richten op het vermijden en het beheer van ernstige en niet-geplande onderbrekingen van de werkzaamheden van de IBP.

De IBP moet als deel van haar governancestelsel dus de nodige maatregelen nemen, waaronder noodplannen, met het oog op de continuïteit van haar werkzaamheden.⁸²

6.1. Continuïteitsbeleid⁸³

De IBP stelt een bedrijfscontinuïteitsbeleid op dat in verhouding staat tot de omvang, aard, schaal en complexiteit van haar werkzaamheden.

Dit beleid moet ervoor zorgen dat bij een onderbreking van systemen en procedures de essentiële gegevens beschermd zijn en de werkzaamheden worden voortgezet, of — wanneer dat niet mogelijk

⁸² Art. 76/1, § 1, vierde lid, 3° WIBP.

⁸³ Art. 76/1, § 1, vierde lid, 3° WIBP.

is — dat deze gegevens zo spoedig mogelijk worden hersteld of gerecupereerd en de werkzaamheden zo spoedig mogelijk worden hervat. De focus ligt hierbij in de eerste plaats op de kritieke en belangrijke functies en werkzaamheden van de IBP⁸⁴.

6.1.1. Toepassingsgebied

Het bedrijfscontinuïteitsbeleid richt zich op ernstige, niet-geplande onderbrekingen van de werkzaamheden als gevolg van gebeurtenissen zoals bv.:

- de gehele of gedeeltelijke vernietiging en/of onbereikbaarheid van bedrijfsgebouwen (bv. ten gevolge van brand, natuurrampen, ...);
- de onbeschikbaarheid van:
 - kritieke functies en systemen (bv. ten gevolge van computerpannes of -virussen);
 - leden van de raad van bestuur en van andere operationele organen;
 - kritieke kennis en vaardigheden (*know how*);
 - medewerkers die een sleutelrol vervullen;
- schade aan of het uitvallen van belangrijke infrastructuur (bv. aan IT of nutsvoorzieningen zoals telecommunicatie en elektriciteit);
- het wegvallen van belangrijke dienstverleners (bv. ten gevolge van de onverwachte beëindiging van de relatie, een faillissement);
- de verdwijning of beschadiging van gegevens;
- fraude, sabotage, cybercriminaliteit;
- omvangrijke sociale onrust;
- epidemies (vb. Covid-19).

Wanneer de IBP beroep doet op externe dienstverleners, neemt de IBP alle redelijke stappen om ervoor te zorgen dat de afgesproken dienstverlening de bedrijfscontinuïteit niet in het gedrang brengt (zie ook onder [punt 6.3.](#) i.v.m. uitbesteding).

De bedrijfscontinuïteitsregelingen van de bijdragende onderneming kunnen ook onderbreking van de door de IBP uitgeoefende werkzaamheden, of bepaalde aspecten ervan, omvatten (zoals bv. de vernietiging en/of onbereikbaarheid van bedrijfsgebouwen, onbeschikbaarheid van IT-systemen, ...). In dat geval kan de raad van bestuur van de IBP daarmee rekening houden bij het uitstippelen van het bedrijfscontinuïteitsbeleid van de IBP.

6.1.2. Krachtlijnen van het continuïteitsbeleid

De FSMA **verwacht** dat de strategie en de krachtlijnen van het continuïteitsbeleid o.a. betrekking hebben op het:

- identificeren van de kritieke taken, functies en systemen in het licht van de continuïteit van de werkzaamheden van de IBP;
- bepalen van de aanvaardbare maximumduur van een verminderde dienstverlening en de tijdshorizon voor het hervatten van de normale dienstverlening en bedrijfswerkzaamheden;
- bepalen van de verantwoordelijkheden en rapporteringslijnen inzake bedrijfscontinuïteit;

⁸⁴ Zie opsomming van kritieke taken en functies onder [punt 7.1.2.](#)

- sensibiliseren op alle niveaus van de IBP over het belang van bedrijfscontinuïteit en de uitgewerkte procedures ter zake;
- toepassen van voormelde krachtlijnen op de dienstverleners waarop de IBP beroep doet.

De FSMA **verwacht** dat de voormelde beleidsprincipes verder worden uitgewerkt in preventieve en risicomitigerende maatregelen en noodplannen.

6.2. Noodplannen

De FSMA **verwacht** dat de IBP, voor die gebieden waarvoor zij zichzelf kwetsbaar acht, de materiële risico's identificeert en noodplannen opstelt. Deze noodplannen kunnen dus een zeer breed scala aan kwetsbaarheden behandelen en beperken zich niet tot IT-aangelegenheden.

Volgens de FSMA moeten de noodplannen betrekking hebben op:

- *crisis management* : beslissingsstructuren (bv. een crisisbeheercomité) en procedures die in werking treden in geval van ernstige niet-geplande onderbrekingen, met aanduiding van alle personen die daarin een rol spelen en van hun respectieve verantwoordelijkheden, rapportering en prioriteiten;
- *communicatie* : procedures en verantwoordelijkheden voor de communicatie tussen de medewerkers en met de aangeslotenen en pensioengerechtigden;
- *recuperatie van kritieke documentatie* : behoud of recuperatie van alle kritieke documenten en contracten door middel van kopie, scanning en bewaring op andere locaties;
- *menselijk potentieel en uitrusting* : maatregelen om de medewerkers in het geval van een ramp passend te beschermen en om medewerkers met kritieke taken op de afgesproken locaties te laten werken (thuiswerk, kantoren, uitrusting, ...);
- *herstel van de kritieke functies en taken* : procedures voor de verschillende functies en operationele processen die in geval van onderbreking moeten worden hersteld. Ook personen die niet noodzakelijk alle deskundigheid bezitten, zouden die procedures moeten kunnen toepassen door hun eenvoud, duidelijkheid en structuur (*check lists, step-by-step procedures*);
- *informatie- en telecommunicatietechnologie ("ICT")*: procedures die aangeven wanneer, waar, hoe en in welke volgorde kritieke ICT-systemen en -bestanden worden hersteld of opnieuw aangemaakt ingeval van verlies, beschadiging of vernietiging. Ook deze procedures moeten zo zijn opgesteld dat ook minder ervaren personen ze kunnen uitvoeren.

De FSMA **verwacht** dat de IBP haar zo vlug als mogelijk op de hoogte stelt van ernstige incidenten die de werking van de IBP zeer zwaar verstoren.

6.3. Uitbesteding⁸⁵

De FSMA **verwacht** dat de IBP erover waakt dat de continuïteit van haar uitbestede taken verzekerd is. Daarbij is van belang dat de IBP bij de aanvang van de uitbesteding en tijdens de duur ervan periodiek controleert en evalueert of de externe dienstverlener over passende noodplannen beschikt en deze toetst aan haar eigen continuïteitsvereisten.

Zie ook [hoofdstuk 7](#) over uitbesteding.

⁸⁵ Art. 78, § 2, 4° WIBP.

6.4. Controle⁸⁶

De FSMA **verwacht** dat de IBP de doelmatigheid van haar continuïteitsbeleid, preventieve maatregelen en noodplannen nagaat. Dit kan aan de hand van gepaste controleprocedures met testen waarvan de inhoud, diepgang en frequentie evenredig zijn met het belang, de veranderlijkheid en de complexiteit van de risico's die ze zouden moeten afdekken. Een degelijke documentatie of een geschreven handleiding over de controleprocedures en vorming van de back up(s) van de persoon die de controles uitvoert, zijn instrumenten om de controle van de continuïteit te verzekeren.

De controles moeten ook de paraatheid van de medewerkers en de bewustwording van het belang van de bedrijfscontinuïteit binnen de IBP aanscherpen. Ze moeten ook de medewerkers aan wie taken bij een ernstige niet-geplande onderbreking zijn toebedeeld, in staat stellen hun taken te leren kennen en uit te voeren.

De controles en de resultaten worden gedocumenteerd, geanalyseerd en leiden waar nodig tot aanpassing van het bedrijfscontinuïteitsbeleid, de preventieve maatregelen en de noodplannen. De raad van bestuur wordt hierover geïnformeerd.

De FSMA wijst erop dat betekenisvolle wijzigingen aan haar organisatie, dienstverlening, activiteiten en ICT, voor de IBP een aanleiding zijn om de gepastheid van de bestaande bedrijfscontinuïteitsvoorzieningen en noodplannen te onderzoeken en om ze zo nodig aan te passen⁸⁷.

De raad van bestuur waakt erover dat alle medewerkers kennis hebben van de procedures en de noodplannen, en zich bewust zijn van hun rol.

7. UITBESTEDING

Regelgevend kader:

Art. 78 WIBP

De IBP mag beroep doen op externe dienstverleners. De IBP is verantwoordelijk voor de keuze van en de controle op de werkzaamheden van haar externe dienstverleners⁸⁸.

Het beroep op externe dienstverleners vermindert op geen enkele wijze de verantwoordelijkheid van de IBP noch van haar organen⁸⁹. Uitbesteding mag er niet toe leiden dat:

- er afbreuk wordt gedaan aan de kwaliteit van het governancestelsel van de IBP;
- het operationele risico onnodig toeneemt;
- er afbreuk wordt gedaan aan het toezicht van de FSMA en

⁸⁶ Art. 76/1, § 1, vierde lid, 2° en 3° WIBP.

⁸⁷ Art. 76/1, § 3, tweede lid WIBP.

⁸⁸ Art. 78, § 1, eerste en tweede lid WIBP.

⁸⁹ Art. 78, § 1, derde lid WIBP.

- de continuïteit en de toereikendheid van de dienstverlening aan aangeslotenen en pensioengerechtigden worden ondermijnd.⁹⁰

De FSMA verwijst voor nuttige toelichting ook naar bijlage 2 van de EIOPA-*Opinion “on the supervision of the management of operational risks by IORPS”* ([link](#)). Die bijlage handelt over het beheer van de uitbestedingsrisico’s.

7.1. Algemene regels voor uitbesteding

7.1.1. Wat is uitbesteding?

Met uitbesteding wordt elk beroep op derden bedoeld voor de uitoefening van functies, taken of een activiteit (geheel van taken).

Uitbesteding betreft voornamelijk de uitvoerende aspecten van de werkzaamheden van de IBP (databeheer, vermogensbeheer, boekhouding, verstrekken van informatie aan de aangeslotenen, uitbetaling van pensioenuitkeringen, ...). Het kan echter ook betrekking hebben op de uitoefening van de sleutelfuncties.

De FSMA is van mening dat de impact van een uitbesteding niet die omvang mag krijgen dat de IBP de kenmerken vertoont van een “lege doos”, die zelf niet langer in staat is om haar vergunnings- en bedrijfsuitoefeningvoorwaarden na te leven. Zo mag de IBP de basisopdrachten van de raad van bestuur, met name het bepalen van het algemeen beleid en het uitoefenen van controle⁹¹, niet uitbesteden.

Onderuitbesteding of uitbesteding in cascade wordt voor de toepassing van artikel 78 WIBP ook beschouwd als uitbesteding (zie [punt 7.3.1.](#)).

Een IBP mag een beroep doen op een externe dienstverlener op grond van een lastgevings- of een aannemingsovereenkomst in de zin van het Burgerlijk Wetboek⁹². Bij lastgeving wordt een persoon belast om voor een ander een rechtshandeling te stellen. De lastgeving houdt dan ook een vertegenwoordigingsbevoegdheid in. Bij aanneming voert een persoon werken uit voor een ander, zonder over enige vertegenwoordigingsbevoegdheid te beschikken⁹³.

7.1.2. Toepassingsgebied

Uitbesteding van het beheer van een IBP in de zin van artikel 78 WIBP heeft betrekking op “de functies, activiteiten en operationele taken” van een IBP⁹⁴.

⁹⁰ Art. 78, § 2 WIBP.

⁹¹ Art. 27, eerste lid WIBP.

⁹² Art. 78, § 1, eerste lid WIBP.

⁹³ Art. 1984, lid 1 en 1787 Burgerlijk Wetboek.

⁹⁴ Art. 78, § 1, eerste lid WIBP.

De WIBP⁹⁵ voorziet echter nog in een aantal bijzondere regels voor de uitbesteding van “sleutelfuncties of het beheer van de IBP”. Hiermee verwijst de wetgever naar de kritieke en belangrijke functies en taken van een IBP⁹⁶.

Het is aan de IBP om te bepalen of een functie of taak kritiek of belangrijk is. De FSMA **verwacht** dat ze dat doet aan de hand van een analyse waarbij de vraag wordt beantwoord of de betrokken functie of taak van essentieel belang is voor de bedrijfsvoering van de IBP⁹⁷.

Volgens de FSMA is een functie of taak van essentieel belang wanneer de beëindiging of de gebrekkige of mislukte uitvoering ervan ertoe zou leiden dat de IBP wezenlijk afbreuk zou doen aan de permanente naleving van de voorwaarden en verplichtingen uit hoofde van haar vergunning of van andere verplichtingen uit hoofde van de toepasselijke wetgeving of aan de soliditeit of de continuïteit van haar diensten en activiteiten.

De FSMA is van oordeel dat volgende functies of taken in ieder geval als kritiek of belangrijk moeten worden beschouwd:

- vermogensbeheer;
- databeheer;
- actuair beheer;
- boekhouding.

Ook de sleutelfuncties zijn kritieke of belangrijke functies gelet op hun rol in de interne controlestructuur van de IBP.

De FSMA **verwacht** dat de IBP onderstaande verwachtingen in ieder geval toepast bij de uitbesteding van kritieke of belangrijke functies en operationele taken en ze op proportionele wijze toepast bij uitbesteding van andere functies, activiteiten of operationele taken.

De FSMA wijst er ten slotte op dat de uitbesteding van activiteiten zoals catering, beveiliging en onderhoud van de gebouwen, aankoop van standaarddiensten niet onder het toepassingsgebied van artikel 78 WIBP vallen. In dezelfde lijn beschouwt de FSMA ad hoc adviesverstrekking op zich (bv. juridisch, actuair of vermogensadvies over een welbepaalde kwestie) ook niet als uitbesteding. Dit belet uiteraard niet dat de IBP ook aan deze werkzaamheden de nodige zorg moet besteden.

7.1.3. Uitbestedingsbeleid

Een IBP die voornemens is een beroep te doen op uitbesteding moet haar beleidslijnen inzake uitbesteding schriftelijk vastleggen⁹⁸. De raad van bestuur keurt dit beleid goed⁹⁹.

De FSMA **verwacht** dat de IBP in die beleidslijnen haar strategie integreert, alsook de algemene krachtlijnen voor de uitbestedingsprocessen die van toepassing zijn gedurende de volledige looptijd van de uitbesteding. Zie [punt 5.1. van bijlage 5](#) voor meer toelichting bij de inhoud van het uitbestedingsbeleid.

⁹⁵ Art. 78, § 4 WIBP.

⁹⁶ Parl.St. Kamer 2018-2019, DOC 54 3395/001, blz. 52.

⁹⁷ Art. 78 WIBP.

⁹⁸ Art. 76/1, § 1, vierde lid, 5°, d) WIBP.

⁹⁹ Art. 76/1, § 3, tweede lid WIBP.

7.1.4. Beslissing tot uitbesteding en selectie van de externe dienstverlener¹⁰⁰

De FSMA **verwacht** dat de IBP de beslissing tot selectie van een nieuwe dienstverlener steunt op een grondige en gedocumenteerde analyse en nagaat of ze in overeenstemming is met de beleidslijnen van de IBP inzake uitbesteding.

Zie punt [5.2. van bijlage 5](#) voor meer toelichting.

De FSMA beklemtoont het belang van het documenteren van het doorlichtingsproces bij de aanstelling van een dienstverlener, en in het bijzonder van de beslissing tot aanstelling zelf en de overwegingen die tot die beslissing hebben geleid. Ook aan het bewaren van deze documentatie moet de nodige aandacht worden besteed.

7.1.5. Minimuminhoud van de uitbestedingsovereenkomst¹⁰¹

De IBP sluit met de dienstverlener een schriftelijke overeenkomst. Zie [punt 5.3. van bijlage 5](#) voor meer toelichting bij de concrete inhoud van de overeenkomst.

De FSMA benadrukt dat de IBP aandacht moet besteden aan de coherentie tussen de uitbestedingsovereenkomst en andere documenten die betrekking hebben op de werkzaamheden van de IBP, zoals haar sleuteldocumenten en de beleidslijnen (zie [punt 3.6.](#)).

De FSMA **verwacht** dat de IBP de uitbestedingsovereenkomsten en / of bijlagen (bv. met de lijst van de interne medewerkers van de IBP die aan de dienstverlener instructies mogen geven) actualiseert telkens zich betekenisvolle wijzigingen voordoen.

Rekening houdend met hun geringe bewijskracht, moeten mondelinge afspraken met externe dienstverleners steeds schriftelijk worden bevestigd of op een andere manier geformaliseerd.

7.2. Verantwoordelijkheid¹⁰² en controle¹⁰³

Een IBP die functies of operationele taken uitbesteedt, blijft volledig verantwoordelijk voor de nakoming van haar verplichtingen¹⁰⁴.

Dit betekent dat de raad van bestuur van de IBP onverkort instaat voor de beleidsbepaling en de controle met betrekking tot alle uitbesteede taken. De FSMA **verwacht** dan ook dat hij de nodige zorg besteedt aan de beheersing van alle eraan verbonden risico's, inzonderheid de operationele risico's. Zeker in het geval waar de IBP haar (controle)werkzaamheden en -functies op intensieve wijze uitbesteedt, waakt de raad van bestuur erover dat hijzelf of een ander operationeel orgaan de uitbestedingen strikt opvolgt.

Zie [punt 5.4. van bijlage 5](#) voor bijkomende toelichting.

¹⁰⁰ Art. 78, § 1, tweede lid WIBP.

¹⁰¹ Art. 78, § 3 WIBP.

¹⁰² Art. 78, § 1, derde lid WIBP.

¹⁰³ Art. 78, § 1, tweede lid WIBP.

¹⁰⁴ Art. 78, § 1, derde lid WIBP.

7.3. Bijzondere gevallen van uitbesteding

Hieronder volgen enkele bijzondere gevallen van uitbesteding. De wettelijke regels en **verwachtingen** van de FSMA inzake uitbesteding, zoals hiervoor beschreven, zijn eveneens van toepassing in deze gevallen.

7.3.1. *Uitbesteding in cascade*

De IBP maakt met de externe dienstverlener duidelijke afspraken over de voorwaarden om de uitbestede functie of taak op zijn beurt geheel of gedeeltelijk verder uit te besteden.

Waar de onderuitbesteding een kritieke of belangrijke functie of taak¹⁰⁵ betreft, bouwt de IBP de nodige voorzorgen in om de gevolgen van een dergelijke beslissing vooraf nauwgezet te kunnen evalueren en om te kunnen nagaan of deze beslissing de naleving van de wettelijke en contractuele bepalingen niet in het gedrang brengt.

De IBP besteedt in dergelijk geval ook bijzondere aandacht aan het vrijwaren van de integriteit van de interne controle en van het toezicht van de erkende commissaris en de FSMA.

7.3.2. *Uitbesteding aan de bijdragende onderneming of binnen de groep*

De IBP mag functies of taken uitbesteden aan een bijdragende onderneming of aan een andere onderneming binnen de groep van ondernemingen waartoe de bijdragende onderneming behoort maar die zelf geen bijdragende onderneming is (bv. een vermogensbeheerder uit de groep).

De rechten en verplichtingen van beide partijen worden duidelijk geformaliseerd in een schriftelijke uitbestedingsovereenkomst en op het juiste niveau gevalideerd.¹⁰⁶

Een bijzonder aandachtspunt is een eventuele vergoeding voor de geleverde diensten. Deze zou niet hoger mogen liggen dan een marktconforme prijs.

7.3.3. *Uitbesteding van sleutelfuncties*

De IBP mag een sleutelfunctie geheel of gedeeltelijk uitbesteden aan een derde¹⁰⁷. De uitbesteding kan zowel de taken van de verantwoordelijke voor een sleutelfunctie zelf betreffen als alle of bepaalde specifieke controlewerkzaamheden, zoals bv. de controle op de naleving van de wetgeving. Controlewerkzaamheden kunnen ook in cascade worden uitbesteed. Dit is het geval wanneer de functie van verantwoordelijke voor een sleutelfunctie wordt uitbesteed en de betrokkene op zijn beurt bepaalde controlewerkzaamheden uitbesteedt.

Ook in geval van uitbesteding van de functie van verantwoordelijke voor een sleutelfunctie gelden de regels inzake de passende deskundigheid en professionele betrouwbaarheid voor het uitoefenen van de sleutelfunctie¹⁰⁸.

De FSMA **verwacht** ook dat de IBP en de verantwoordelijke voor een sleutelfunctie de nodige organisatorische maatregelen nemen opdat een verantwoordelijke voor een sleutelfunctie en de

¹⁰⁵ Zie [punt 7.1.2.](#)

¹⁰⁶ Art. 78, § 3 WIBP.

¹⁰⁷ Art. 78, § 1, eerste lid WIBP.

¹⁰⁸ Art. 77, § 1 WIBP.

personen die hem bijstaan de nodige onafhankelijkheid aan de dag kunnen leggen bij de uitoefening van hun opdracht¹⁰⁹. Zie voor bijkomende toelichting ook het [sectorverslag](#) van de FSMA van 12 oktober 2021, opgesteld naar aanleiding van de inspecties ter plaatse in verband met de onafhankelijke werking van de actuariële functie. De daarin vermelde goede praktijken kunnen naar analogie worden toegepast op de situatie van de andere drie sleutelfuncties.

In het geval de IBP een sleutelfunctie aan (een personeelslid van) de bijdragende onderneming uitbesteedt, **verwacht** de FSMA dat er een voldoende belangenconflictenregeling aanwezig is die minimaal bepaalt dat de betrokkene alle situaties vermijdt die tot autocontrole leiden, de functie in volle onafhankelijkheid kan uitoefenen en noch van de IBP (overleg over zijn controleplan terzijde gelaten), noch van de bijdragende onderneming instructies ontvangt m.b.t. de uitoefening van de functie. De IBP moet in de eigen-risicobeoordeling (ORA) een beschrijving geven van de wijze waarop ze belangenconflicten met de bijdragende onderneming voorkomt en desgevallend beheert¹¹⁰.

Ten slotte moet de verantwoordelijke voor een sleutelfunctie, ook in het geval van uitbesteding van deze functie, rechtstreeks in contact staan met de raad van bestuur van de IBP.¹¹¹

De FSMA **verwacht** dat de beleidslijnen betreffende de sleutelfunctie in de nodige garanties ter zake voorzien.¹¹²

7.3.4. *Uitbesteding buiten België*

Kritieke of belangrijke functies of taken mogen buiten België en zelfs buiten de Europese Economische Ruimte worden uitbesteed. De IBP moet in dat geval wel uitdrukkelijk kunnen garanderen dat zijzelf, haar sleutelfuncties, haar erkend commissaris en de FSMA hun recht op inzage en controle, ook ter plaatse, kunnen uitoefenen.¹¹³

Zie voor een uitgebreide toelichting in punt 10 van de bijlage 2 van de voormelde EIOPA-*Opinion* ([link](#)).

7.4. Kennisgeving aan de FSMA¹¹⁴

De FSMA wijst er op dat in principe elke uitbesteding, behoudens andersluidende reglementaire bepalingen, kan gebeuren zonder haar voorafgaande goedkeuring.

7.4.1. *Belangrijke of kritieke functies en taken*¹¹⁵

De FSMA **verwacht** dat de IBP haar voorafgaandelijk informeert omtrent de manier waarop de in deze praktijkgids vermelde principes worden toegepast voor de uitbesteding van belangrijke of kritieke taken en functies (zie [punt 7.1.2.](#)). De IBP stelt de FSMA daarvan in kennis voordat de uitbestedingsovereenkomst in werking treedt.

¹⁰⁹ Art. 77/2, § 2, zesde lid WIBP.

¹¹⁰ Art. 95/1, § 2, 3° WIBP.

¹¹¹ Art. 77/2, § 3, eerste en derde lid WIBP.

¹¹² Art. 77/2, § 2, vijfde lid WIBP.

¹¹³ Art. 78, § 2, 3° WIBP.

¹¹⁴ Art. 78, § 4 WIBP.

¹¹⁵ Art. 78, § 4 WIBP.

Eenzelfde kennisgevingsplicht geldt ook voor latere belangrijke ontwikkelingen in verband met uitbestede kritieke of belangrijke functies of taken.

7.4.2. Andere functies, activiteiten of operationele taken¹¹⁶

De kennisgeving aan de FSMA voor de uitbesteding van andere functies, activiteiten of operationele taken dan de kritieke en belangrijke en de sleutelfuncties verloopt door middel van de jaarlijkse rapportering.

8. INTEGRITEIT EN BELONING

Regelgevend kader:

- Artikel 76/1, 77/1 en 77/5 WIBP
- Artikel 69ter van de wet van 2 augustus 2002

IBP's hebben een belangrijke maatschappelijke verantwoordelijkheid in het kader van de pensioenopbouw. Deugdelijk bestuur kan niet worden gerealiseerd door organisatiestructuren, procedures en controlemechanismen alleen.

Integriteit moet een onderdeel zijn van de bedrijfscultuur van elke IBP met het accent op eerlijkheid en betrouwbaarheid, het naleven van hoge ethische normen (*integrity risk*) en het naleven van zowel de geest als de letter van de toepasselijke regelgeving (*compliance risk*).

Deugdelijk bestuur steunt ook in belangrijke mate op het engagement en de toewijding van de bestuurders en andere medewerkers van de IBP. Professioneel gedrag en integriteit vormen daarom de basis voor een goed en geloofwaardige bestuur van de IBP¹¹⁷.

In het verlengde van integriteit ligt een deugdelijk beloningsbeleid (zie hierover meer onder [punt 8.5](#)).

8.1. Integriteitsrisico's

Integriteitsrisico's worden ingedeeld bij de operationele risico's. Integriteitsrisico's kunnen worden opgedeeld in compliance- en integriteitsrisico's stricto sensu. Zie [punt 4.1.3. van bijlage 4](#) voor een nadere omschrijving van deze risico's.

Het niet goed beheren van deze risico's kan leiden tot financiële verliezen maar ook tot reputatieverlies van de IBP en bij uitbreiding van de bijdragende onderneming en van de dienstverleners van de IBP.

De IBP en / of haar medewerkers kunnen in dat geval ook strafrechtelijk of administratiefrechtelijk worden gesanctioneerd (bv. intrekking van de vergunning van de IBP, intrekking van de goedkeuring met betrekking tot de *fit & proper*-beoordeling van een lid van een operationeel orgaan of van een verantwoordelijke voor een sleutelfunctie of zijn vaste vertegenwoordiger, ...).

¹¹⁶ Art. 78, § 4 WIBP.

¹¹⁷ Art. 77, § 1, 2° en 77/5, § 2, eerste lid WIBP.

8.2. Integriteitsbeleid¹¹⁸

Het integriteitsbeleid bevat de algemene beleidslijnen van de IBP inzake compliance en integriteit. De FSMA **verwacht** dat de IBP het beleid opstelt uitgaande van een analyse van de compliance- en integriteitsrisico's die de IBP loopt. De raad van bestuur keurt het integriteitsbeleid van de IBP goed.

Naast een toelichting bij de verschillende compliance- en integriteitsaspecten, belicht het integriteitsbeleid ook de krachtlijnen van de methodologie die de IBP wenst te volgen voor het opsporen en beheren van de integriteitsrisico's.

De IBP kan één globaal document opstellen waarin alle aspecten worden behandeld of ervoor opteren om verschillende documenten op te stellen over verschillende deelaspecten (bv. deontologische code, belangenconflictenbeleid, beloningsbeleid, ...).

Het integriteitsbeleid zou ten minste de volgende gebieden moeten bestrijken:

- naleving van de op de werkzaamheden van de IBP van toepassing zijnde wetgeving (compliance) (zie onder [punt 8.2.1.](#));
- doelstellingen en waarden van de IBP (zie onder [punt 8.2.2.](#));
- belangenconflicten (zie onder [punt 8.2.3.](#));
- interne waarschuwingen (interne klokkenluiders) (zie onder [punt 8.2.4.](#));
- klachtenbehandeling (zie onder [punt 8.2.5.](#));
- krachtlijnen van de methodologie die de IBP wenst te volgen voor het opsporen en beheren van de integriteitsrisico's (zie onder [punt 8.6.](#)).

8.2.1. Naleving van de toepasselijke wetgeving¹¹⁹

De werkzaamheden van de IBP zijn sterk gereguleerd. Aandacht voor de naleving van de toepasselijke wetgeving (in ruime zin) en de opvolging van de interpretatie¹²⁰ ervan is dan ook noodzakelijk.

Zie [punt 6.1. van bijlage 6](#) voor een opsomming van de toepasselijke wetgeving.

8.2.2. Doelstellingen en waarden van de IBP

De raad van bestuur bepaalt het algemene beleid van de IBP¹²¹. Dit heeft onder meer betrekking op de strategische doelstellingen en waarden van de IBP¹²².

De FSMA **verwacht** dat de beleidslijnen over integriteit onderwerpen behandelen zoals corruptie, het ontvangen of toekennen van ongeoorloofde geschenken of voordelen in geld of in natura en onwettelijke of onethische gedragingen binnen of buiten de IBP.

¹¹⁸ Art. 77/5, § 2, eerste lid WIBP.

¹¹⁹ Art. 77/5, § 2 eerste lid WIBP.

¹²⁰ Rechtspraak, rechtsleer, standpunten FSMA, ...

¹²¹ Art. 27, eerste lid WIBP.

¹²² Art. 77/5, § 2 eerste lid WIBP.

8.2.3. Belangenconflicten¹²³

De werkzaamheden van een IBP worden gekenmerkt door de samenloop van velerlei belangen, vaak gelijklopende maar vaak ook uiteenlopende of conflicterende belangen, die een passende omkadering vereisen.

De FSMA **verwacht** dat de IBP onderzoekt met welke belangenconflicten ze zou kunnen worden geconfronteerd.

Voor wat betreft de leden van de raad van bestuur en van de andere operationele organen, is het van belang dat die personen voldoende onafhankelijk staan t.o.v. de organisatie die hen heeft voorgedragen (de bijdragende onderneming of hun werkgever, de vakbond, ...), opdat ze ten volle hun rol binnen de IBP opnemen en de belangen van alle betrokkenen behartigen (fiduciare aard van de bestuursfunctie). Dit betekent dat ze steeds het doel van de IBP en de belangen van alle betrokken partijen voor ogen houden, met name in de eerste plaats de aangeslotenen en de pensioengerechtigden, maar ook van de IBP zelf en van de bijdragende onderneming. In geval van belangenconflict tussen de aangeslotenen / pensioengerechtigden en de bijdragende onderneming moet het belang van de eerst vermelden steeds vooropstaan¹²⁴. De FSMA **verwacht** dan ook dat de IBP erover waakt dat de leden van de operationele organen hun rol binnen de IBP met de nodige onafhankelijkheid uitoefenen en mogelijke belangenconflicten vermijden en/of passend beheren.

Zie [punt 6.2. van bijlage 6](#) voor een aantal andere voorbeelden van belangenconflicten.

De FSMA **verwacht** dat de IBP, rekening houdend met het resultaat van haar analyse, in haar belangenconflictenbeleid de belangrijkste doelstellingen en de basisregels beschrijft voor het beheer van de belangenconflicten waarmee ze wordt geconfronteerd.¹²⁵

De IBP werkt haar belangenconflictenbeleid verder uit in doeltreffende procedures¹²⁶ om belangenconflicten te voorkomen en potentiële bronnen van belangenconflicten te onderkennen en te beheren.

8.2.4. Interne waarschuwingen (interne klokkenluider)

De naleving van de waarden van de IBP en de interne beleidslijnen en de effectiviteit van de interne controle van de IBP worden bevorderd wanneer medewerkers over kanalen beschikken om te goeder trouw bekommernissen inzake betekenisvolle inbreuken op deze waarden en gedragsregels of inzake onethisch of illegaal gedrag intern mee te delen.

Overeenkomstig artikel 69ter van de wet van 2 augustus 2002 moet een IBP passende interne procedures instellen voor het melden van daadwerkelijke of potentiële inbreuken op de regels bedoeld in artikel 45 van diezelfde wet. Meer in het bijzonder voor de IBP's betreft dit onder meer overtredingen van de WIBP en de sociale wetgeving inzake de tweede pensioenpijler, zoals de WAP, WAPZ, WAPBL, WAPZNP en WAPW. Voor een meer algemene toelichting hieromtrent wordt

¹²³ Art. 77, § 1, 2°, 77/2, § 2, eerste, vijfde en zesde lid en 77/5, § 2, eerste lid WIBP.

¹²⁴ Het feit dat het belang van de aangeslotenen en de pensioengerechtigden steeds moet vooropstaan, blijkt onder andere uit de volgende bepalingen : artikel 34, vierde lid, 69/5, 3°, 76/1, § 2, vierde lid, 77/1, § 3, 2°, 77/2, § 4, 1°, 91, § 1, 1°, 86, vierde lid, 92, § 1, derde lid, 95/1, § 2, 3°, 110 en 146, § 2, 1° WIBP.

¹²⁵ Art. 77/5, § 2, eerste lid WIBP.

¹²⁶ Art. 76/1, § 1, vierde lid, 2° WIBP.

verwezen naar de specifieke circulaire [FSMA 2017 21](#) dd. 24/11/2017 over passende interne procedures voor het melden van inbreuken¹²⁷.

Zie [punt 6.3. van bijlage 6](#) voor bijkomende toelichting.

8.2.5. Klachtenbehandeling¹²⁸

De behandeling van vragen en klachten van de aangeslotenen en pensioengerechtigden vormt bij een goed bestuur van de IBP een bijzonder aandachtspunt.

De FSMA **verwacht** dat de IBP een procedure instelt voor de behandeling van klachten van aangeslotenen en pensioengerechtigden. Die procedure zou ervoor moeten zorgen dat klachten over de dienstverlening van de IBP op een deskundige en onafhankelijke wijze worden onderzocht en dat de klager binnen een redelijke termijn een gemotiveerd antwoord ontvangt.

Vragen of klachten kunnen ook betrekking hebben op de (interpretatie van de) pensioenregeling zelf. In dat geval is de bijdragende onderneming vaak beter geplaatst om te antwoorden. Indien nodig, moet de IBP dan ook dergelijke vragen en klachten voor verdere afhandeling kunnen overmaken aan de bevoegde perso(n)en bij de bijdragende onderneming en dit meedelen aan de vraagsteller of klager.

De FSMA benadrukt dat vragen en klachten met de nodige discretie moeten worden behandeld.

Ten slotte vermeldt de FSMA de volgende **voorbeelden van goede praktijken**:

- *het aanduiden, eventueel in samenwerking met de bijdragende onderneming, van een aanspreekpunt of vertrouwenspersoon, waar de aangeslotenen en pensioengerechtigden terecht kunnen met vragen en klachten.* De IBP kan de compliancefunctie hierbij in haar ondersteunende rol betrekken. Voor Belgische pensioenregelingen kan de IBP contactgegevens van de IBP of van de inrichter meedelen aan DB2P via de aangifte 'SetContactRule'¹²⁹;
- *het bijhouden van een register van de klachten met een beschrijving van de klacht en de verdere afhandeling ervan.* Zo'n register is een informatiebron voor de risicoanalyse van de IBP en vereenvoudigt de controle door de raad van bestuur en de compliancefunctie.

8.3. Fit & proper controle en evaluatie

De leden van de operationele organen en de personen die sleutelfuncties vervullen, moeten overeenkomstig artikel 77 WIBP over de vereiste passende deskundigheid en professionele betrouwbaarheid beschikken om hun functies te kunnen uitoefenen.

¹²⁷ <https://www.fsma.be/nl/interne-procedures>.

¹²⁸ Art. 76/1, § 1, vierde lid, 1° en 2° en 77/5, § 2, eerste lid WIBP.

¹²⁹ Via deze aangifte kan de pensioeninstelling haar contactgegevens, alsook die van de inrichter, registreren in DB2P. Het is daarbij aangewezen om voldoende concrete informatie te verschaffen over de specifieke dienst of persoon die betrokken is bij het beheer van de aanvullende pensioenrechten. De contactgegevens worden aan de aangeslotenen meegedeeld wanneer ze hun detailfiche van een bepaalde pensioenregeling raadplegen op de website www.MyPension.be of wanneer ze hierover contact opnemen met Sigedis. Zo beschikken ze steeds over correcte en geactualiseerde informatie. Meer informatie vindt men in de aangifte-instructies op de website van DB2P.

Zowel de raad van bestuur van de IBP als de FSMA voeren voorafgaandelijk een *fit & proper*-toets uit ten aanzien van de personen die kandidaat zijn voor lidmaatschap van een operationeel orgaan van de IBP of als verantwoordelijke voor een sleutelfunctie en hun vaste vertegenwoordigers. Zie ook de [fit & proper praktijkgids FSMA 2019 16](#) van 17/07/2019 voor meer informatie over de aan de FSMA over te maken documenten.

Het spreekt voor zich dat de IBP er blijvend over waakt dat niet enkel voormelde personen maar alle medewerkers van de IBP over de vereiste deskundigheid en betrouwbaarheid beschikken om hun taken te kunnen uitoefenen. De IBP moet daartoe een passende organisatie en passende procedures opzetten en de nodige afspraken met haar dienstverleners maken. [Punt 6.4. van bijlage 6](#) somt enkele voorbeelden op.

8.4. Leningen

Een IBP mag onder geen enkele vorm leningen toestaan aan de leden van haar personeel en organen, noch aan de personen die verantwoordelijk zijn voor een sleutelfunctie, behalve onder de voorwaarden aanvaard door de FSMA¹³⁰. In geval van rechtspersonen slaat dit verbod ook op de personen die hen vertegenwoordigen of door hen zijn voorgedragen.

De FSMA verduidelijkt dat het verbod betrekking heeft op de leden van alle organen van de IBP, dus zowel op de leden van de algemene vergadering als van de raad van bestuur, de andere operationele organen én de adviesorganen van de IBP.

Gelet op de aard en het doel van een IBP, met name een instelling zonder winstoogmerk wiens doel erin bestaat om pensioenuitkeringen te beheren, is de FSMA van oordeel dat het verstrekken van leningen aan voormelde personen de uitzondering moet zijn. De FSMA aanvaardt dan ook uitsluitend leningen die in alle opzichten tegen normale marktvoorwaarden worden gesloten (bv. voorschotten en inpandgeving met het oog op vastgoedfinanciering (bv. art. 27, § 2 WAP)).

Kanttekening: deze regeling geldt niet voor leningen die worden toegestaan aan een bijdragende onderneming of aan ondernemingen die tot dezelfde groep als de bijdragende onderneming behoren en die lid zijn van een orgaan van de IBP. Voor die leningen gelden de voorwaarden van artikel 91, § 1, 6° WIBP¹³¹. Verder moeten ze passen in een prudent beleggingsbeleid en rekening houden met de nodige risicodiversificatie.

¹³⁰ Art. 85 WIBP.

¹³¹ Beleggingen in alsook leningen toegestaan aan en vorderingen op de bijdragende onderneming worden beperkt tot ten hoogste 5 % van de portefeuille als geheel, en ingeval de bijdragende onderneming tot een groep behoort, worden beleggingen in alsook leningen toegestaan aan en vorderingen op de ondernemingen die tot dezelfde groep van de bijdragende onderneming behoren, beperkt tot ten hoogste 10 % van de portefeuille. Behoren tot dezelfde groep: de ondernemingen en/of instellingen die onderling verbonden zijn in de zin van de criteria opgesomd in artikel 1:20, 1°, van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen.

8.5. Beloning

De IBP stippelt een deugdelijk beloningsbeleid uit en past het toe voor de leden van haar operationele organen, de personen die haar sleutelfuncties vervullen en alle personeelsleden van wie de beroepswerkzaamheden wezenlijke gevolgen hebben voor het risicoprofiel van de IBP¹³².

Het beloningsbeleid moet de persoonlijke doelstellingen van de betrokkenen afstemmen op de langetermijnbelangen van de IBP en bewerkstellingen dat zij beloningspraktijken naleven die bijdragen tot een doeltreffend risicobeheer.

Het beloningsbeleid is ook van toepassing op de dienstverleners van de IBP¹³³.

Het beloningsbeleid staat in verhouding tot zowel de omvang en interne organisatie van de IBP, als de omvang, aard, schaal en de complexiteit van haar werkzaamheden¹³⁴.

De IBP maakt de relevante elementen van haar beloningsbeleid bekend aan haar interne medewerkers en dienstverleners. Daarenboven maakt ze periodiek relevante informatie over haar beloningsbeleid openbaar, tenzij dit om privacyredenen niet mogelijk is.

Zie [punt 6.5. van bijlage 6](#) voor bijkomend toelichting

8.6. Controle en evaluatie

De raad van bestuur controleert het integriteits- en beloningsbeleid.

De FSMA **verwacht** dat de IBP daartoe een passende organisatie en passende controleprocedures opzet om compliance- (inbreuken op de wetgeving) en integriteitsincidenten (bv. belangenconflicten) te onderkennen en te beheren en het beloningsbeleid correct toe te passen.

De FSMA **verwacht** dat raad van bestuur ervoor zorgt dat alle medewerkers van de IBP effectief kennis nemen van het integriteitsbeleid en het op hen van toepassing zijnde beloningsbeleid en de naleving ervan aanmoedigt¹³⁵. Voor de toepassing ervan is het belangrijk dat de raad van bestuur zichzelf hoogstaande en strikte gedragsregels oplegt en het goede voorbeeld geeft ("*the tone at the top*").

Ook met haar dienstverleners maakt de IBP duidelijke afspraken omtrent:

- de controle op de naleving door de dienstverlener en zijn personeel van het integriteitsbeleid, de eventuele specifieke integriteitsregels van de IBP, ook bij onderuitbesteding;
- de controle op de overeenstemming van het beloningsbeleid van de dienstverlener met het beloningsbeleid van de IBP, ook bij onderuitbesteding;
- periodieke rapportering door de dienstverlener over de naleving van het integriteitsbeleid, de eventuele specifieke integriteitsregels en de overeenstemming van zijn beloningsbeleid met dat van de IBP¹³⁶.

¹³² Art. 77/1, § 1, eerste lid WIBP.

¹³³ Art. 77/1, § 3, 5° WIBP.

¹³⁴ Art. 77/1, § 1, tweede lid WIBP.

¹³⁵ Art. 76/1, vierde lid, 1° en 2°, 77/1, § 3, 6° en 77/5, § 2 WIBP.

¹³⁶ Art. 76/1, vierde lid, 2° en 78, § 1, tweede lid WIBP.

BIJLAGEN

Bijlage 1. Definities

Voor de toepassing van deze praktijkgids wordt verstaan onder:

- **IORP II:** Richtlijn (EU) 2016/2341 van het Europees Parlement en de Raad van 14 december 2016 betreffende de werkzaamheden van en het toezicht op instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening (IBPV's) (herschikking) (PB L354 van 23 december 2016, blz. 37);
- **WIBP:** de wet van 27 oktober 2006 betreffende het toezicht op de instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening;
- **KB WIBP:** het koninklijk besluit van 12 januari 2007 betreffende het prudentieel toezicht op de instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening;
- **WAP:** de wet van 28 april 2003 betreffende de aanvullende pensioenen en het belastingstelsel van die pensioenen en van sommige aanvullende voordelen inzake sociale zekerheid;
- **WAPZ:** titel II, hoofdstuk 1, afdeling 4 van de programmawet (I) van 24 december 2002 (aanvullende pensioenen zelfstandigen);
- **WAPBL:** titel 4 van de wet van 15 mei 2014 houdende diverse bepalingen (aanvullend pensioen voor [zelfstandige] bedrijfsleiders);
- **WAPZNP:** de wet van 18 februari 2018 houdende diverse bepalingen inzake aanvullende pensioenen en tot instelling van een aanvullend pensioen voor de zelfstandigen actief als natuurlijk persoon, voor de meewerkende echtgenoten en voor de zelfstandige helpers;
- **WAPW:** de wet van 6 december 2018 tot instelling van een vrij aanvullend pensioen voor de werknemers en houdende diverse bepalingen inzake aanvullende pensioenen;
- **Wet van 2 augustus 2002:** de wet van 2 augustus 2002 betreffende het toezicht op de financiële sector en de financiële diensten;
- **IBP:** de instelling voor bedrijfspensioenvoorziening naar Belgisch recht zoals bedoeld in Titel II van de WIBP;
- **OFF:** organisme voor de financiering van pensioenen;
- **FSMA:** de Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten;
- **eCorporate:** het communicatieplatform voor beveiligde informatie-uitwisseling tussen de FSMA en de instellingen onder haar toezicht. Dit platform omvat een tool voor het beheer van de door de FSMA gevraagde informatie en een permanente interface voor de raadpleging van die informatie door zowel de FSMA als de instellingen onder haar toezicht;
- **DB:** *Defined Benefit*-plan of toezegging van het type vaste prestaties;
- **DC:** *Defined Contributions*-plan of toezegging van het type vaste bijdragen. Een pensioen-toezegging van het type vaste bijdragen is hetzij van het type vaste bijdragen met gewaarborgd rendement ("DC met tarief"), hetzij van het type vaste bijdragen zonder gewaarborgd rendement ("DC zonder tarief");

- **CB:** pensioentoezegging van het type cash balance;
- **SIP:** *Statement of investment principles* of verklaring inzake de beleggingsbeginselen zoals bedoeld in artikel 95 WIBP;
- **ORA:** *own risk assessment* of eigen risicobeoordeling zoals bedoeld in artikel 95/1 WIBP;
- **Medewerker:** elke persoon die betrokken is bij de operationele en controlewerkzaamheden (bv. medewerkers van de verantwoordelijke voor een sleutelfunctie) van de IBP. Dit zijn:
 - interne personen, zoals leden van de operationele en adviesorganen en eventuele werknemers van de IBP;
 - externe personen:
 - medewerkers van de bijdragende onderneming, voor zover ze betrokken zijn bij de uitvoering van taken die aan de bijdragende onderneming werden uitbesteed;
 - externe dienstverleners en hun personeel, die taken voor de IBP uitvoeren.

Bijlage 2. Sleuteldocumenten, beleidslijnen en procedures

2.1. Wat zijn sleuteldocumenten?

De sleuteldocumenten betreffen de organisatie van de IBP, de financieel-technische aspecten en het beheer van de pensioenregelingen. Ze kunnen zowel contractuele verhoudingen regelen als beleidselementen bevatten. Deze documenten zijn:

- de statuten van het OFP¹³⁷;
- de beheersovereenkomst (tenzij de beheers- en werkingsregels in de statuten zijn opgenomen)¹³⁸;
- de verklaring inzake de beleggingsbeginselen(SIP)¹³⁹;
- het financieringsplan¹⁴⁰;
- de jaarrekening en het jaarverslag¹⁴¹;
- het ORA-verslag¹⁴².

2.2. Wat zijn de governance beleidslijnen?

De governance **beleidslijnen** vormen de leidraad voor al wie betrokken is bij de operationele werkzaamheden, het risicobeheer en de interne controle. Ze hebben betrekking op:

- het risicobeheer en de ORA¹⁴³ (zie [hoofdstuk 5](#));
- continuïteit (zie [hoofdstuk 6](#));
- uitbesteding, indien van toepassing¹⁴⁴ (zie [hoofdstuk 7](#));
- integriteit en beloning¹⁴⁵ (zie [hoofdstuk 8](#));
- het statuut en de werking van de verschillende sleutelfuncties¹⁴⁶:
 - interneauditfunctie¹⁴⁷;
 - de risicobeheerfunctie¹⁴⁸;

¹³⁷ Art. 46 WIBP.

¹³⁸ Art. 79 WIBP.

¹³⁹ Art. 95 WIBP.

¹⁴⁰ Art. 86 WIBP.

¹⁴¹ Art. 81 WIBP.

¹⁴² Art. 95/1 WIBP.

¹⁴³ Art. 76/1, § 1, vierde lid, 5°, a) WIBP.

¹⁴⁴ Art. 76/1, § 1, vierde lid, 5°, d) WIBP.

¹⁴⁵ Art. 76/1, § 1, vierde lid, 6°, 77/1 en 77/5, § 2 WIBP.

¹⁴⁶ Art. 76/1, § 1, vierde lid, 5°, a) tot c) en 7° WIBP.

¹⁴⁷ Art. 76/1, § 1, vierde lid, 5°, b) en 77/6 WIBP.

¹⁴⁸ Art. 77/3 WIBP.

- de actuariële functie¹⁴⁹;
- de compliancefunctie¹⁵⁰.

De raad van bestuur keurt de beleidslijnen voorafgaandelijk goed en evalueert ze minstens om de drie jaar. Ze moeten worden aangepast wanneer er zich een duidelijke wijziging op het vlak van de behandelde materie voordoet¹⁵¹.

De FSMA **verwacht** dat elke beleidslijn een duidelijke omschrijving omvat van ten minste:

- de nagestreefde doelstellingen en strategieën;
- de uit te voeren taken en het verantwoordelijk orgaan of de verantwoordelijke functie;
- de algemene krachtlijnen van de toe te passen controle- en rapporteringsprocedures;
- de verplichting voor alle betrokken organisatorische (interne en externe) eenheden om de sleutelfuncties¹⁵² in kennis te stellen van alle relevante feiten en gegevens die nodig zijn voor de uitvoering van hun taken.

2.3. Wat zijn procedures, technische nota's en huishoudelijke reglementen?

Aangezien sleuteldocumenten en beleidslijnen enkel de algemene krachtlijnen omvatten, **verwacht** de FSMA dat de IBP die krachtlijnen concreet vertaalt in procedures, technische nota's en huishoudelijke reglementen die aangepast zijn aan haar organisatie en aan de omvang, aard, schaal en complexiteit van haar werkzaamheden:

- **procedures** beschrijven de werkwijze die de medewerkers bij hun dagelijkse werkzaamheden volgen met het oog op de naleving van wettelijke regels en op de eerbiediging van de principes en krachtlijnen die voortvloeien uit de sleuteldocumenten en de beleidslijnen van de IBP.

Ze nemen vaak de vorm aan van een beschrijving van de verschillende stappen in een proces (bv. het verzamelen en verwerken van de persoonsgegevens van de aangeslotenen, het maken van berekeningen of het uitvoeren van controles).

Er zijn verschillende types procedures:

- **implementatieprocedures**: deze procedures geven aan wie wat wanneer **doet**. Ze beschrijven de concrete uitwerking en de toepassing in de praktijk van de principes en krachtlijnen uit de sleuteldocumenten en beleidslijnen (bv. voor het verzamelen en verwerken van de persoonsgegevens van de aangeslotenen, het maken van berekeningen, ...);
- **controleprocedures**: deze procedures geven aan wie wat wanneer **controleert**. Ze beschrijven de verschillende controlewerkzaamheden van de drie lijnen (interne controlemaatregelen van de 1ste lijn en controles door de sleutelfuncties (2de en 3de lijn) en van de raad van bestuur);

¹⁴⁹ Art. 76/1, § 1, vierde lid, 5°, c) en 77/4 WIBP.

¹⁵⁰ Art. 77/5 WIBP.

¹⁵¹ Art. 76/1, § 3 WIBP.

¹⁵² De risicobeheerfunctie, de actuariële functie, de compliancefunctie en de interneauditfunctie.

- **rapporteringsprocedures:** deze procedures geven aan wie wat en wanneer aan wie **rapporteert**. Ze beschrijven welke organen, verantwoordelijken voor sleutelfuncties of medewerkers over welke onderwerpen aan welke organen, sleutelfuncties of medewerkers rapporteren, de periodiciteit, de vorm en het middel van de rapportering (bv. het orgaan van dagelijks bestuur rapporteert maandelijks aan de raad van bestuur via een kort activiteitenverslag dat per email aan de bestuurders wordt toegestuurd of op een elektronisch platform ter beschikking wordt gesteld);
- **huishoudelijke reglementen** beschrijven, voor zover niet geregeld in de statuten, de bevoegdheden en de werking van de organen van de IBP;
- **technische nota's** bevatten een verdere uitwerking of verduidelijking van de beginselen en krachtlijnen uit de sleuteldocumenten (bv. verdere uitwerking van de beleggingsbeginselen uit de SIP).

2.4. Documentatie

De FSMA **verwacht** dat de IBP haar beleidslijnen, procedures, huishoudelijke reglementen en technische nota's voldoende documenteert. Een degelijke documentatie biedt aan de medewerkers een houvast bij hun operationele of controlewerkzaamheden en laat hen ook toe problemen op een correcte wijze op te lossen of aan te kaarten. Daarenboven biedt het hen ook de mogelijkheid om verantwoording af te leggen voor het uitvoeren van hun taken.

Het is aan de IBP om uit te maken in hoeverre ze voormelde documenten detailleert. Hierbij moet ze wel rekening houden met haar organisatie en de omvang, de aard, de schaal en de complexiteit van haar werkzaamheden.

Het staat de IBP vrij om per onderwerp een afzonderlijk document op te stellen of in eenzelfde document meerdere onderwerpen te behandelen. De FSMA dringt er wel op aan dat wordt toegezien op de coherentie tussen de verschillende documenten. Zo geeft de FSMA er de voorkeur aan dat de IBP herhalingen van eenzelfde thema in verschillende documenten vermijdt. Een betere optie is om te verwijzen naar de betrokken passage in het document over het bedoelde thema.

Bijlage 3. Evaluatie

3.1. Evaluatie governancestelsysteem¹⁵³

3.1.1. Evaluatieproces

De FSMA **verwacht** dat de raad van bestuur de passendheid van de sleuteldocumenten, beleidslijnen en de documenten die hun verdere uitwerking bevatten, hun implementatie en de controle op de toepassing ervan evalueert.

De evaluatie betreft het governancestelsysteem als geheel maar ook de verschillende afzonderlijke bestanddelen¹⁵⁴.

De FSMA **verwacht** dat de raad van bestuur bij de voorbereiding van de evaluatie van haar governancestelsysteem rekening houdt met de werkzaamheden van de sleutelfuncties van de IBP¹⁵⁵. Ook kunnen de bestuurders effectief gebruik maken van hun eigen onderzoeksbevoegdheden, van de rapportering en de notulen van de andere operationele organen en van de rapportering door haar dienstverleners¹⁵⁶.

De FSMA **verwacht** dat de IBP passende maatregelen neemt om te garanderen dat er, zo nodig, vervolmaatregelen worden genomen en gedocumenteerd¹⁵⁷.

3.1.2. Te behandelen thema's

De IBP kan voor de beoordeling van het governancestelsysteem nuttige inspiratie vinden in onderstaande lijst van te behandelen thema's, het proportionaliteitsbeginsel indachtig:

- **beleidsstructuur en organisatie**
 - verschillende organen van de IBP (samenstelling, taken, werking);
 - administratieve organisatie;
 - duidelijke toewijzing van de verschillende operationele taken;
 - duidelijke scheiding tussen operationele en controletaken;
 - beschikbaarheid van de leden van operationele organen en andere medewerkers;
- **risicobeheersysteem en ORA**
 - risicobeheersysteem
 - algemeen risicobeheerbeleid met de risicobereidheid en de tolerantielimieten;
 - specifieke beleidslijnen per risico(categorie);
 - implementatieprocedures voor de identificatie, meting, beheer en opvolging van de risico's;

¹⁵³ Art. 76/1, § 3 WIBP.

¹⁵⁴ Art. 76/1, § 3 WIBP.

¹⁵⁵ Art. 77/2, § 3, tweede lid WIBP.

¹⁵⁶ Art. 76/1, § 1, vierde lid, 2° WIBP.

¹⁵⁷ Art. 76/1, § 1, vierde lid, 1° en 2° en 77/2, § 3, tweede lid WIBP.

- risicorapporteringsprocedures;
- ORA-beleid en implementatie;
- **financieel beheer**
 - toepassing van de SIP;
- **interne controlesysteem**
 - procedures, implementatie en controle;
- **continuïteit en noodplannen**
 - beleidslijnen, implementatie en controle;
- **uitbesteding**
 - beleidslijnen, implementatie en controle;
- **integriteit, belangenconflicten en beloning**
 - beleidslijnen inzake integriteit, belangenconflicten en beloning, implementatie en controle;
 - fit & proper evaluatie;
 - leningen aan leden van operationele organen en verantwoordelijken voor sleutelfuncties;
 - interne waarschuwingen (klokkenluider);
- **andere relevante governancedomeinen**
 - alle andere domeinen die de raad van bestuur relevant acht om het governancestelsel te evalueren.

3.2. Evaluatie sleutelfuncties¹⁵⁸

De raad van bestuur evalueert de sleutelfuncties op basis van zijn regelmatige contacten met de verantwoordelijken voor de sleutelfuncties en van de informatie die zij en, in voorkomend geval, andere operationele organen hem verstrekken.

De FSMA **verwacht** dat de raad van bestuur nagaat of:

- alle door de wet voorgeschreven sleutelfuncties zijn ingevuld;
- de sleutelfuncties in staat zijn om hun werkzaamheden naar behoren uit te oefenen (*fit & proper*, tijdsbesteding, blijvende passendheid van de eventuele omkadering, ...);
- de sleutelfuncties hun werkzaamheden in alle onafhankelijkheid uitoefenen;
- de werkzaamheden van de sleutelfuncties zelf afdoende zijn en alle risicodomeinen van de IBP omvatten (risicoanalyse, planning, tijdige rapportering, ...).

¹⁵⁸ Art. 77/7 WIBP.

3.3. Documentatie

De FSMA **verwacht** dat de raad van bestuur de reikwijdte, de resultaten en de conclusies van de evaluaties naar behoren formaliseert in zijn notulen met verwijzing naar de stukken waarop hij zich heeft gebaseerd. Hierbij zou in het bijzonder het volgende moeten worden beschreven:

- de uitgevoerde evaluatie van het governancestelsel met:
 - de bevindingen van de raad van bestuur;
 - de voor verbetering vatbare punten;
- een overzicht van de maatregelen die werden of zullen worden genomen om eventuele vastgestelde tekortkomingen aan te pakken.

Bijlage 4. Risicobeheer

4.1. Het identificeren van risico's

De FSMA **verwacht** dat de IBP beschikt over processen voor het identificeren van de risico's die relevant zijn of relevant zouden kunnen zijn voor haar activiteiten. De IBP schenkt hierbij ook voldoende aandacht aan het detecteren van evoluties die zich over een langere periode aftekenen en die bij een verderzetting de duurzaamheid van de verbintenissen negatief zouden kunnen beïnvloeden.

Hieronder volgen per risicodomein een aantal voorbeelden van risico's waaraan IBP's kunnen blootgesteld zijn (geen exhaustieve lijst).

4.1.1. Actuariële risico's

Actuariële risico's worden voor IBP's gedefinieerd als de risico's die de duurzaamheid van de verbintenissen op korte en/of lange termijn in het gedrang kunnen brengen omwille van het gebruik van ondeugdelijke grondslagen of actuariële waarderingsmethodes.

De FSMA **verwacht** dat de IBP nauwgezet de globale technisch-financiële architectuur van de IBP opvolgt zodat de nakoming van haar verbintenissen gewaarborgd blijft; hierbij is de algemene samenhang tussen het financieringsplan, de SIP en andere sleuteldocumenten (zie [punt 3.6. van de praktijkgids](#) en [bijlage 2](#)) cruciaal.

De IBP werkt hiertoe risicobeheermaatregelen uit die erop gericht zijn om de belangrijkste actuariële risico's te bewaken en te testen zodat de IBP bij significante wijzigingen die een impact hebben op de duurzaamheid van de verbintenissen, waar nodig, onmiddellijk de vereiste aanpassingen kan doorvoeren.

Hieronder volgt een opsomming van dergelijke risico's. Dit is geen limitatieve lijst. De IBP bepaalt zelf, in functie van haar activiteiten, de voor haar relevante risico's. Ze neemt deze op in haar risicobeheersysteem en bepaalt op grond van de relevantie van de risico's de frequentie waarmee ze opnieuw beoordeeld worden:

- solvabiliteitsrisico: het risico dat de IBP niet over voldoende activa beschikt om aan haar verplichtingen te voldoen. Hierbij volgt de IBP in voorkomend geval ook nauwgezet partiële financieringstekorten¹⁵⁹ op. Multiwerkgevers-IBP's brengen de toepassing van de eventueel geldende **solidariteitsregels**¹⁶⁰ tussen de bijdragende ondernemingen in het kader van de aanzuivering van globale of partiële tekorten duidelijk in kaart;
- onderschrijvings-/aanvaardingsrisico: het risico dat de duurzaamheid/solvabiliteit van de IBP ongunstig wordt aangetast als gevolg van ontoereikende tarifiering, risicoacceptatie, *misselling*, ... ; dit betreft in het bijzonder IBP's die activiteiten beheren als bedoeld in de WAPZ, WAPZNP en WAPW en gelijkaardige buitenlandse regelingen;

¹⁵⁹ Een partieel financieringstekort is een tekort op het niveau van een pensioenregeling van een bijdragende onderneming of op het niveau van het deel van een bijdragende onderneming binnen een multiwerkgeverspensioenregeling in tegenstelling tot een globaal financieringstekort dat zich situeert op het niveau van de IBP of van een afzonderlijk vermogen.

¹⁶⁰ Art. 7, eerste lid, 1° van het koninklijk besluit van 12 januari 2007 betreffende het prudentieel toezicht op de instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening (KBWIBP).

- modelrisico: de risico's die voortvloeien uit het hanteren van ongeschikte, foutief geïmplementeerde of onvoldoende prudente actuariële modellen. Dit betreft zowel de berekeningsmethodes voor de technische voorzieningen als voor de bijdragen. In het bijzonder moet de financieringsmethode voldoende prudent zijn om de technische voorzieningen te vestigen;
- parameterrisico: de risico's die voortvloeien uit het hanteren van ongeschikte of onvoldoende prudente grondslagen (zoals actualisatievoet, inflatie, sterfterisico, langlevensrisico, pensioenleeftijd, ...);
- financieringsrisico's: het risico dat de capaciteit wordt aangetast van de bijdragende onderneming(en) om de regeling(en) te financieren op korte en/of lange termijn. De IBP besteedt hierbij ook voldoende aandacht aan de evolutie van de toekomstige bijdragen (in het bijzonder voor (gesloten) DB-plannen);
- risico's van mismatch tussen activa en passiva: het risico dat voortvloeit uit een verschillend effect van ongunstige marktbevingen op activa en passiva;
- risico's verbonden aan verzekerings-, herverzekerings- en andere risicomatigingstechnieken: het risico dat de IBP haar risico's onvoldoende bewaakt en beheerst omwille van een onaangepast (her)verzekeringsbeleid of de aangewende risicomatigingstechnieken;
- risico's verbonden aan *benefit options*: het risico dat de duurzaamheid/solvabiliteit van de IBP ongunstig wordt aangetast indien de aangeslotenen opties zouden uitoefenen die voorzien zijn in het reglement of in de van toepassing zijnde sociale en arbeidswetgeving (zoals de omzetting van het pensioenkapitaal in rente, de overdracht van verworven reserves door slapers, ...);
- risico's verbonden aan kosten: het risico dat de duurzaamheid/solvabiliteit van de IBP ongunstig wordt aangetast indien de beheerkosten van de IBP plotseling zouden toenemen;
- risico's verbonden aan schommelingen in de populatie: het risico dat door forse toename of afname van de populatie de technisch-financiële architectuur van de IBP niet meer voldoet;
- ...

De FSMA **verwacht** eveneens dat de IBP de thema's en aandachtspunten behandelt die staan opgenomen in de hoofdstukken III. 2 en III. 3 van de [circulaire FSMA 2016 02 dd. 24/02/2016](#) over de functie van aangewezen actuarissen bij de instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening.

4.1.2. Beleggingsrisico's

De term "beleggingsrisico" kan worden geïnterpreteerd als, enerzijds, het risico dat een belegging niet het verhoopte rendement oplevert en, anderzijds, het risico dat een belegging mettertijd haar waarde verliest. Omwille van hun impact op de beleggingsactiva, zijn beleggingsrisico's essentiële risico's voor een IBP.

Beleggingsrisico's zijn talrijk en variëren in functie van het betrokken actief. Elke IBP is verantwoordelijk voor het definiëren en identificeren van alle risico's waaraan haar beleggingen onderhevig kunnen zijn.

De FSMA onderstreept in dat verband dat de toegepaste wegingmethodes voor beleggingsrisico's en risicobeheerprocedures, krachtens de WIBP¹⁶¹, in de SIP moeten worden opgenomen.

De belangrijkste beleggingsrisico's kunnen in de volgende risicocategorieën worden ondergebracht:

- Het marktrisico vloeit voort uit de variatie van de marktwaarde van de financiële instrumenten in de beleggingsportefeuille van de IBP, die te wijten is aan de bewegingen van verschillende marktelementen. Het marktrisico kan in de volgende categorieën worden onderverdeeld:
 - het renterisico;
 - het aandelenrisico;
 - het vastgoedrisico;
 - het spreadrisico;
 - het wisselkoersrisico;
 - het concentratierisico dat verbonden is aan de opeenstapeling van blootstellingen aan dezelfde emittent, sector of geografische zone;
 - het inflatierisico;
 - het valorisatierisico
- Het kredietrisico of tegenpartijrisico is het risico op verlies of op verandering in de financiële toestand van een IBP als gevolg van, enerzijds, de niet-naleving – door een tegenpartij – van haar verplichtingen, en, anderzijds, de wijzigingen in de solvabiliteit van de emittenten van effecten of de tegenpartijen waarmee de IBP is verbonden, of, meer algemeen, van alle debiteuren waaraan haar beleggingen zijn blootgesteld.
- Het liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen en andere activa op een bepaald moment niet volledig of gedeeltelijk te gelde kunnen worden gemaakt.
- De ESG-risico's zijn de risico's dat een belegging aan waarde verliest als gevolg van ESG-factoren (i.e. ecologische, sociale en governancefactoren). Die risico's manifesteren zich doorgaans als traditionele beleggingsrisico's, zoals het markt-, krediet- of tegenpartijrisico.

4.1.3. Operationele risico's

In aanvulling op hetgeen volgt, verwijst de FSMA voor een nuttige toelichting naar de EIOPA-*Opinion "on the supervision of the management of operational risks by IORPS"* ([link](#)).

Operationele risico's worden gedefinieerd als de risico's op verliezen door inadequate of falende interne procedures, personeel of systemen dan wel door externe gebeurtenissen. Deze risico's zijn hoofdzakelijk verbonden met het dagdagelijkse beheer van de IBP en met de uitwisseling van informatie en gegevens tussen de IBP en alle betrokken belanghebbenden (bijdragende onderneming(en), aangeslotenen, begunstigen, sleutelfuncties, erkende commissaris, FSMA, ...)

Het niet bewaken van operationele risico's kan leiden tot financiële verliezen maar ook tot reputatieverlies van de IBP en bij uitbreiding van de bijdragende onderneming en van de dienstverleners van de IBP.

¹⁶¹ Art. 95, tweede lid, WIBP.

Het opvolgen van de operationele risico's is in het bijzonder belangrijk indien de aangeslotenen en pensioengerechtigden zelf (een deel van) de risico's dragen, zoals in geval van Belgische DC-plannen zonder tarief. De EIOPA-*Opinion "on the supervision of long-term risk assessment by IORPs providing defined contribution schemes"* ([link](#)) gaat dieper in op dit onderwerp.

Hieronder worden voorbeelden van operationele risico's gegeven (geen limitatieve lijst):

- **Uitbestedingsrisico's** in de mate de IBP beroep doet op dienstverleners: capaciteit, concentratie van veel taken bij dezelfde dienstverlener, ... (zie voor meer toelichting [hoofdstuk 7](#) over uitbesteding en bijlage 2 van de EIOPA-*Opinion "on the supervision of the management of operational risks by IORPs"* ([link](#)));
- **Continuïteitsrisico's**: inadequade bedrijfscontinuïteitsplannen, criminaliteit, interne en externe IT-risico's, cyberrisico's, verlies van of gebrek aan gekwalificeerd personeel, schade aan gebouwen en goederen,... (zie voor meer toelichting ook [hoofdstuk 6](#));
- **Procesrisico's**: mislukte betalingen of verrekeningen, gebrekkige documentatie, fouten in interne/externe rapportage, onvoldoende controle, onvoldoende opleiding, Voor wat DC pensioenregelingen in het bijzonder betreft, operationele tekortkomingen om de bijdragen accuraat en tijdig te innen en te beleggen, hetgeen aanzienlijke gevolgen kan hebben voor de pensioenopbouw van aangeslotenen;
- **ICT risico's**: fouten tijdens het ontwikkelings- en systeemimplementatieproces, alsmede fouten in het systeem zelf; ontoereikende en/of inefficiënte toewijzing van middelen; ...;
- **Beveiligingsrisico's**: ontoereikende beveiliging van de gebouwen en IT-systemen; cybercriminaliteit; GDPR; ...;
- Risico's verbonden aan het **menselijk falen**: onvoorzichtig omgaan met wachtwoorden, verlies van toestellen, ...;
- **Compliance risico's ("legal risks")**: het risico dat:
 - de IBP en haar medewerkers de wettelijke en reglementaire bepalingen niet naleven die van toepassing zijn op:
 - de IBP en haar werkzaamheden (bv. WIBP en uitvoeringsbesluiten);
 - de pensioenregelingen die de IBP beheert (bv. de sociale pensioenwetgeving (WAP, WAPZ, ...));
 - de documenten van de IBP niet in overeenstemming zijn met de van toepassing zijnde wettelijke en reglementaire bepalingen;
- **Integriteitsrisico's ("integrity risks")**: het risico dat de IBP en /of haar medewerkers niet op een eerlijke en betrouwbare manier handelen en algemene ethische normen niet naleven (zie voor meer toelichting ook [hoofdstuk 8](#)). Bijzondere aandacht gaat dus naar integer gedrag en cultuur in het algemeen en in het bijzonder naar:
 - frauderisico: verliezen als gevolg van handelingen die bedoeld zijn om te frauderen, eigendommen te verduisteren of voorschriften, de wet of het beleid van de IBP te omzeilen door een interne partij (*interne fraude*) of door een externe partij (*externe fraude*);

- risico van belangenvermenging (belangenconflicten): het risico van uiteenlopende of onverzoebare belangen in de relaties met de bijdragende onderneming, de dienstverleners, aangeslotenen en pensioengerechtigden, ...;
- risico's verbonden aan het beloningsbeleid: het risico dat de IBP verlies lijdt omwille van een beloningsbeleid dat niet in overeenstemming is met de bedrijfsstrategie, de doelstellingen, waarden en belangen van de IBP en de aangeslotenen.

Operationele risico's omvatten niet de reputatie-, strategische, politieke en regelgevingsrisico's. Deze risico's zijn allen echter in veel opzichten nauw verbonden met het operationele risico. Een politiek of regelgevend risico kan bijvoorbeeld de bestaande activiteiten van IBP's beïnvloeden en een impact hebben op de compliance- en juridische risico's (zie [punt 4.1.4](#) van deze bijlage.).

Zie ook [hoofdstuk 4](#) over interne controle, [hoofdstuk 6](#) in verband met continuïteit en noodplannen, [hoofdstuk 7](#) over uitbesteding, [hoofdstuk 8](#) over integriteit en de lijst van risico's in de bijlage 1 van de voormelde EIOPA-Opinion "on the supervision of the management of operational risks by IORPs" ([link](#)).

4.1.4. Reputatie-, strategische en politieke / regelgevingsrisico's

Het reputatierisico heeft betrekking op het verlies van de (goede) reputatie van de IBP. Dit kan directe financiële schade meebrengen voor de IBP, de bijdragende ondernemingen en/of de aangeslotenen en pensioengerechtigden. Reputatieverlies kan ook leiden tot een verlies aan vertrouwen in de IBP en de bijdragende onderneming. Vooral de IBP's die activiteiten beheren als bedoeld in de WAPZ, WAPZNP en WAPW en gelijkaardige buitenlandse regelingen moeten zich bewust zijn van dit risico, in het bijzonder in geval van *misselling* bij de commercialisatie van hun pensioenproducten. Ook multiwerkgevers IBP's zonder banden moeten zeer aandachtig zijn voor het reputatierisico.

Strategische risico's kunnen aanleiding geven tot verliezen als gevolg van de strategische keuzes/beslissingen van de IBP (bv. op het vlak de keuze van beleggingen, medewerkers, sleutelfuncties, dienstverleners, ...).

Het politiek of regelgevingsrisico heeft betrekking op veranderingen in het wettelijk kader waarbinnen de IBP actief is of op de relatie van de IBP met de regelgever of de toezichthouder (bv. het niet opvolgen van de wetgevende evolutie of het niet tijdig implementeren van nieuwe of gewijzigde regelgeving).

Net zoals voor de operationele risico's, kan het niet bewaken van voormelde risico's leiden tot financiële verliezen, maar ook tot reputatieverlies van de IBP en bij uitbreiding van de bijdragende onderneming en van de dienstverleners van de IBP.

4.1.5. ESG-risico's

De FSMA onderstreept het belang van de specifieke wettelijke bepalingen over het beheer van de ESG-factoren (i.e. ecologische, sociale en governancefactoren¹⁶²) en -risico's. Enerzijds moet een IBP bij haar beleggingsbeslissingen¹⁶³ rekening houden met de ESG-factoren die aan haar beleggingsactiva zijn verbonden. Anderzijds moet zij de ESG-risico's die aan haar beleggingsportefeuille en het beheer

¹⁶² Voor wat betreft de invulling van deze begrippen kan men o.a. putten uit de *United Nations Principles for Responsible Investment*.

¹⁶³ Art. 76/1, § 2, derde lid, 7°, en 95/1, § 2, 8°, van de WIBP.

ervan zijn verbonden, in haar risicobeheersysteem verwerken¹⁶⁴. Het spreekt voor zich dat duurzaam beleggen niet strijdig is met de plicht om de IBP als een voorzichtig persoon te beheren.

Daarnaast zijn er een aantal Europese Verordeningen i.v.m. informatieverschaffing over duurzaamheid¹⁶⁵ die ook van toepassing zijn op IBP's.

De FSMA **verwacht** dat de IBP nadenkt over de impact van ESG-factoren op andere risico's, zoals bijvoorbeeld reputatie-, strategische en politieke/regelgevingsrisico's (zie [punt 4.1.4.](#) van deze bijlage), het continuïteitsrisico (zie [punt 4.1.3.](#) van deze bijlage) en de actuariële risico's (zie [punt 4.1.1.](#) van deze bijlage). Het gaat hierbij ook over de impact op de financiële draagkracht van de bijdragende ondernemingen, die zelf ook onderhevig kunnen zijn aan ESG-risico's (het financieringsrisico) en de impact op de sterftekansen en invaliditeit ingevolge natuurrampen (het parameterrisico).

De FSMA begrijpt dat de benadering van de ESG-risico's een voortdurend evoluerend onderwerp is, en dat het daarom voor de IBP doorgaans niet mogelijk is om op die risico's dezelfde metingen of aanpak toe te passen als op andere, meer traditionele risico's. Om tred te houden met de evoluties ter zake en zodoende gepast te handelen, **verwacht** de FSMA dat de IBP ESG-risico's van nabij opvolgt, zowel wat betreft de risico-identificatie en de wijze waarop de risico's worden beheerd, als inzake transparantie naar de betrokken partijen.

De ORA-oefening biedt de gelegenheid aan de IBP om op een gestructureerde wijze na te gaan of zij voldoende rekening houdt met deze nieuwe risico's en de evolutie ervan (zie [punt 5.5.5](#)).

Ter aanvulling van het voorgaande, verwijst de FSMA voor een nuttige toelichting naar de EIOPA-Opinion "on the supervision of the management of environmental, social and governance risks faced by IORPs" ([link](#)).

4.2. Tools en methodes voor de beoordeling van risico's

De FSMA **verwacht** dat de IBP geschikte analysetools en testen ontwikkelt die haar voldoende comfort geven om de risico's en de duurzaamheid van haar verbintenissen te kunnen meten en beoordelen.

Hierbij schenkt de IBP o.a. voldoende aandacht aan:

- elk afzonderlijk risico;
- de risico's op geaggregeerd niveau;
- de weerbaarheid van de IBP tegen (plotselinge) ongunstige evoluties;
- de algemene verwachte evoluties op langere termijn.

Hieronder volgen enkele tools en analyses als **voorbeelden van goede praktijken** (geen exhaustieve lijst), die een IBP kan inzetten in het kader van het **risicobeheer** en/of de periodieke **ORA**.

¹⁶⁴ Art. 76/1, § 2, derde lid, 7°, van de WIBP.

¹⁶⁵ Verordening (EU) 2019/2088 betreffende informatieverschaffing over duurzaamheid in de financiële dienstensector (ook "Disclosureverordening" of "SFDR" genoemd), Verordening (EU) 2020/852 betreffende de totstandbrenging van een kader ter bevordering van duurzame beleggingen en tot wijziging van Verordening (EU) 2019/2088.

4.2.1. Stresstesten

Via *stresstesten* kan men risico's beoordelen door naar de impact te kijken van ongunstige scenario's. Het betreft deterministische evaluaties waarbij één parameter (gevoeligheidsanalyse) of meerdere parameters gezamenlijk (scenarioanalyse) ongunstig evolueren. Zowel de onmiddellijke als de lange termijnontwikkelingen (zie cashflowanalyses infra) kunnen hierbij in beschouwing genomen worden.

Dergelijke testen kunnen bv. opgevat worden als:

- 'wat als...' testen waarbij de IBP a priori bepaalde schokken vastlegt die ze periodiek wil toetsen. Het gaat om schokken die de IBP als plausibel beschouwt, maar die zich slechts met een kleine kans voordoen, en die naar verwachting een aanzienlijk negatief effect kunnen hebben op de duurzaamheid van de verbintenissen indien ze zich zouden voordoen. Deze testen helpen om inzichten te verwerven in de solvabiliteit en de financiering bij ongunstige ontwikkelingen. Dergelijke testen beantwoorden de vraag 'overleeft de IBP de stresssituatie?'
- 'vanaf wanneer...' testen (*reverse testing*) waarbij wordt nagegaan hoeveel een parameter kan dalen/stijgen vooraleer bv. de technische voorzieningen niet meer gedekt zijn, de bijdragen een bepaalde limiet bereiken, Dergelijke testen beantwoorden de vraag 'wanneer overleeft de IBP een stresssituatie niet meer?'.

Bij het uitvoeren van stresstesten is het belangrijk om ook het **netto-effect** op de balans (technische voorzieningen en activa) in beschouwing te nemen. Sommige risicofactoren kunnen bv. zowel een impact hebben op het actief als op het passief van de IBP. Hierbij kan de impact (gedeeltelijk) opgeheven worden of juist versterkt worden (cumulatief effect). Binnen het actief en het passief zelf kunnen ook dergelijke interacties voorkomen.

Ten opzichte van stochastische projecties (zie infra), hebben *deterministische stresstesten* als voordeel dat ze gemakkelijk geïmplementeerd en geïnterpreteerd kunnen worden. Ze laten ook toe om de impact van welbepaalde scenario's te becijferen.

Voorbeelden (geen exhaustieve lijst):

- stressen van **actuariële parameters** die gehanteerd worden voor de berekening van de technische voorzieningen en de financiering (de actualisatievoet, inflatie, sterftekansen, effectieve leeftijd van opname pensioenprestaties, uitoefenen van benefit options, ...);
- stressen van de verschillende **activaklassen**;
- stressen van **operationele risico's** (het falen van een kritiek proces of systeem (bv. IT); het wegvallen van een medewerker met een kritieke rol; het optreden van onvoorziene externe gebeurtenissen,...);
- stressen van eventueel **solidariteitsregelingen**¹⁶⁶ in het kader van multiwerkgevers-IBP's : de IBP onderzoekt aan de hand van voorbeelden hoe de solidariteitsregels in concreto zullen toegepast worden (i) indien er zich (partiële) financieringstekorten¹⁶⁷ zouden voordoen in going concern of

¹⁶⁶ Art. 7, eerste lid, 1° van het koninklijk besluit van 12 januari 2007 betreffende het prudentieel toezicht op de instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening (KBWIBP).

¹⁶⁷ Een partieel financieringstekort is een tekort op het niveau van een pensioenregeling van een bijdragende onderneming of op het niveau van het deel van een bijdragende onderneming binnen een multiwerkgeverspensioenregeling in tegenstelling tot een globaal financieringstekort dat zich situeert op op het niveau van de IBP of van een afzonderlijk vermogen.

(ii) indien een bijdragende onderneming de IBP zou verlaten of (iii) failliet zou gaan. Hierbij gaat de IBP na hoe de vrije activa¹⁶⁸ hierdoor worden geïmpacteerd en wat de mogelijke financieringsgevolgen zijn;

- stressen van **ESG-risico's**;

- ...

De FSMA wijst erop dat **EIOPA** verschillende documenten en tools heeft ontwikkeld die de IBP kan helpen bij het uitwerken van stresstesten:

- *paper over de 'Methodological framework for stress-testing IORPs' ([link](#));*
- *de technische specificaties van de periodieke 'EIOPA IORP Stress Test' oefeningen¹⁶⁹;*
- *de 'Standard Risk Assessment' (SRA) tool ([link](#)). Deze laat de IBP toe om de impact van een ongunstig stress-scenario voor bepaalde risico's en op een geaggregeerd niveau te kwantificeren. Naast de strikte toepassing van het SRA-model kan de IBP deze tool als inspiratiebron gebruiken om andere ongunstige scenario's te testen (verschillende parameters, andere schokken,...).*

4.2.2. Stochastische projecties

In tegenstelling tot deterministische stresstesten behandelen *stochastische modellen* de onderzochte parameters als at random variabelen met een bepaalde verdeling. Dergelijke evaluaties hebben als voordeel dat ongunstige gebeurtenissen kunnen uitgedrukt worden in termen van statistische grootheden (kansen, verdelingen, verwachte waarden, kwantielen, ...).

De pensioenrechten van de deelnemers kunnen in dergelijke oefeningen op verschillende wijzen geparametriseerd worden. Zo kunnen prestaties al dan niet evolueren met toekomstige diensttijd en/of salarisverhogingen en kan er uitgegaan worden van een gesloten of open populatie. In functie van de beoogde doelstelling kiest de IBP de meest aangewezen benadering.

De FSMA maakt hierbij een duidelijk onderscheid tussen

- de continuïteitstoets die als doelstelling heeft om de nodige veiligheidsbuffer in de technische voorzieningen te bepalen. Hierbij gaat de IBP uit van een run-off scenario; en
- oefeningen die uitgevoerd worden in het kader van het risicomanagement (o.a. ORA). Hierbij kan het nuttig zijn om uit te gaan van ongoing scenario's. Dergelijke oefeningen laten in het bijzonder toe om toekomstige reguliere en in voorkomend geval hersteldotaties in te schatten.

Ten slotte vestigt de FSMA de aandacht op het feit dat dergelijke oefeningen staan of vallen met de calibratie van de stochastisch geprojecteerde parameters (zoals verwachtingswaarde, volatiliteit, ...). De IBP besteedt voldoende aandacht aan de beoordeling van de calibratie van de parameters.

¹⁶⁸ Vrije activa zijn activa die niet nodig zijn voor het afdekken van de technische voorzieningen en de eventuele solvabiliteitsmarge van pensioenregelingen of voor het afdekken van de schulden van de IBP. Anders dan de naam doet vermoeden, kan de IBP niet vrij over deze vrije activa beschikken; ze komen overeenkomstig de afgesproken verdeelsleutel in de beheers- en werkingsregels toe aan de (pensioenregelingen van de) bijdragende ondernemingen.

¹⁶⁹ Op het moment van publicatie van deze praktijkgids hebben er EIOPA stresstestoefeningen plaatsgevonden in 2015, 2017 en 2019. Ter gelegenheid van elke stresstestoefening wordt een ander ongunstig scenario getest.

4.2.3. Cashflowanalyses

Het betreft de analyse van de evolutie van de bijdragen (reguliere bijdragen en herstelbijdragen) en pensioenuitkeringen over een bepaalde periode evenals de analyse van de evolutie van de dekkingsgraad. Aandachtspunten hierbij zijn o.a. de evolutie van de reguliere bijdragen (bv. forse stijging bij DB-plannen?) en de grootte en timing van eventuele herstelbijdragen.

In functie van de beoogde doelstelling(en) kan er uitgegaan worden van een gesloten of open populatie.

De *EIOPA Stress Test van 2019* ([link](#)), waarin een cashflowanalyse plaatsvond, kan hierbij als inspiratiebron dienen.

4.2.4. Asset Liability Matching (ALM) Analyses

De term ALM is een verzamelnaam voor heel uiteenlopende methodes en technieken die ertoe moeten bijdragen om het actief en het passief van de IBP op elkaar af te stemmen en de asset allocatie te optimaliseren. Dit kan gaan van relatief eenvoudige *duration* berekeningen tot complexere stochastische modellen.

Hieronder worden enkele voorbeelden van toepassingen gegeven (geen limitatieve lijst):

- optimalisatie van de asset allocatie zodat een optimale verhouding rendement/volatiliteit wordt bekomen (t.o.v. de efficiënte grens van Markowitz);
- verkleinen van de globale *duration* gap tussen het passief en het actief;
- implementatie van een *Liability Driven Investment* (LDI) vermogensbeheer;
- ...

Indien er een stochastische benadering wordt gebruikt vormt de beoordeling van het actueel en prudent karakter van de calibratie van het model (zoals verwachte rendementen, volatiliteiten, correlaties) een belangrijk aandachtspunt.

4.2.5. Common balance sheet

De FSMA wijst erop dat EIOPA een **Common balance sheet** heeft ontwikkeld ([link](#)) die een marktconform beeld geeft van de financiële situatie van de IBP op basis van de risicovrije rentecurve. Ook worden hierin de mechanismen weergegeven die in voorkomend geval tot een herstel van tekorten kunnen leiden (*sponsor support*, *benefit reductions* en/of *pension protection scheme*). Op basis van de *contract boundaries* kan de oefening zich bv. beperken tot de verworven prestaties.

4.2.6. Projecties van pensioenprestaties van de IBP

De IBP kan pensioenprestaties projecteren om de pensioenopbouw onder verschillende scenario's te analyseren en beoordelen. Hierbij kan de IBP bv. uitgaan van verschillende asset allocaties, rentecurves, inflatiescenario's, salarisevoluties, ... Dergelijke oefeningen kunnen ook gebaseerd zijn op stochastische projecties zodat de pensioenopbouw in termen van kansen kan uitgedrukt worden. De projecties van de pensioenprestaties kunnen zich beperken tot een aantal representatieve deelnemers.

Dergelijke oefeningen zijn in het bijzonder nuttig voor de **beoordeling van de risico's vanuit het oogpunt van de aangeslotenen en pensioengerechtigden** wanneer ze zelf (een deel van) de risico's

dragen. Dit geldt bijvoorbeeld voor Belgische DC-plannen zonder tarief aangezien de aangeslotenen het rendementsrisico dragen boven de rendementsgarantie van art. 24 van de WAP.

De *EIOPA-Opinion “on the supervision of long-term risk assessment by IORPs providing defined contribution schemes”* ([link](#)) gaat dieper in op dit onderwerp.

4.2.7. Het beoordelen van ESG risico's

De IBP kan beleggingsrisico's onrechtstreeks meten, door *bijvoorbeeld de (relatieve) ESG-scores te gebruiken van de ondernemingen waarin zij belegt*. Die gegevens zijn te verkrijgen bij de leveranciers van prestatiegegevens. *Ook een meer rechtstreekse kwantificering van de blootstellingen aan ESG-risico's via een scenarioanalyse (stress-testen) is mogelijk*.

Ter aanvulling verwijst de FSMA voor een nuttige toelichting naar de *EIOPA-Opinion “on the supervision of the management of environmental, social and governance risks faced by IORPs”* ([link](#)).

4.3. Het beheren van risico's

De FSMA **verwacht** dat de IBP beschikt over beleidslijnen en processen voor het beheren van de risico's die relevant zijn of relevant zouden kunnen zijn voor haar activiteiten.

Hieronder wordt dieper ingegaan op de verschillende strategieën die IBP's kunnen toepassen in het kader van het beheer van de geïdentificeerde risico's.

4.3.1. Het vermijden van risico's

Deze strategie bestaat uit het volledig uitschakelen van het risico door de betrokken activiteit(en) volledig af te stoten of door de aard van de activiteit(en) zodanig te veranderen dat het risico zich niet meer kan voordoen. De IBP maakt zich hierdoor immuun voor het risico. Dergelijke maatregelen kunnen uiteraard niet altijd toegepast worden.

Voorbeelden:

- De IBP kan aan de bijdragende onderneming(en) vragen om de beheerde risicodekkingen (overlijden, arbeidsongeschiktheid, ...) onder te brengen in een groepsverzekering.
- Om geen wisselrisico meer te lopen kan de IBP beslissen om in haar SIP beleggingen in vreemde valuta uit te sluiten.

4.3.2. Het verminderen van risico's

Een risico wordt gedefinieerd door de kans op realisatie en de mogelijke impact bij realisatie.

Het verminderen van risico's omvat het treffen van maatregelen, hetzij van preventieve, hetzij van repressieve aard. Preventieve maatregelen zijn erop gericht de kans van optreden van het risico te beïnvloeden (kans). Repressieve maatregelen daarentegen richten zich op de gevolgen van het risico (impact).

In wat volgt worden een aantal **aandachtspunten** gegeven (geen exhaustieve lijst).

4.3.2.1. Actuariële risico's

Deze paragraaf is niet van toepassing op DC-plannen zonder tarief en zonder enige risicodekking.

Het Belgisch prudentieel regime is gebaseerd op sponsor support, waarbij alle tekorten binnen een bepaalde hersteltermijn moeten opgevangen worden door de bijdragende onderneming. Het grootste risico dat aangeslotenen lopen in een dergelijke opzet is dat de bijdragende onderneming in de toekomst niet meer in staat zou zijn om tekorten aan te zuiveren (wegens bv. financiële moeilijkheden, faillissement, ...). Hierdoor zouden de aangeslotenen de pensioenrechten die zij tijdens hun loopbaan hebben opgebouwd (gedeeltelijk) kunnen mislopen.

De technische voorzieningen moeten zodanig samengesteld worden dat ze de uitkering van de opgebouwde pensioenrechten met een voldoende hoge kans waarborgen. Meer bepaald, moeten de technische voorzieningen voldoende zijn opdat

- de overdracht van de verworven reserves onmiddellijk en met zekerheid kan gebeuren;
- de overdracht van de verworven reserves op middellange termijn met een voldoende hoge kans kan gebeuren;
- de uitkering van de verworven pensioenprestaties met een voldoende hoge kans kan gebeuren.

Om de reeds opgebouwde pensioenrechten van de deelnemers voldoende te beschermen houdt de IBP, conform art. 89 van de WIBP, rekening met **veiligheidsmarges** in de technische voorzieningen om negatieve afwijkingen op de best estimate parameters op te vangen.

De FSMA **verwacht** dat de IBP de nodige veiligheidsmarges bepaalt o.b.v. een **stochastische continuïteitstoets** t.o.v. een a priori vastgelegde **risicolimiet**. Deze risicolimiet bepaalt het maximaal percentage scenario's dat niet voldoet aan het solvabiliteitscriterium over een bepaalde projectieperiode. Deze risicolimiet moet in verhouding staan tot de financiële gezondheid van de bijdragende onderneming(en).

Concreet betekent dit dat de FSMA **verwacht** dat de technische voorzieningen minimaal gelijk zijn aan de *best estimate liability*¹⁷⁰ (BEL) aangevuld met veiligheidsmarges:

$$\text{Technische voorzieningen} \geq \text{BEL} + \text{veiligheidsmarges}$$

De IBP kan vrij kiezen hoe ze de veiligheidsmarges opneemt in de formules en/of parameters van de technische voorzieningen voor zover er voldaan wordt aan de risicolimiet:

- de veiligheidsmarges kunnen de vorm aannemen van een **expliciete veiligheidsbuffer** in de technische voorzieningen (bv. $(1 + \text{buffer}) \times \text{BEL}$). Dit heeft als voordeel dat er een duidelijk onderscheid wordt gemaakt tussen de *best estimate*-parameters en de veiligheidsbuffer. De veiligheidsbuffer kan betrekking hebben op een of meerdere parameters;
- de veiligheidsmarges kunnen bestaan uit **impliciete marges** in de actuariële berekeningsparameters (de actualisatievoet wordt bv. gelijkgesteld aan het netto verwacht rendement verminderd met een aantal bp);
- een **combinatie** van een expliciete veiligheidsbuffer en impliciete marges.

De FSMA **verwacht** dat de IBP de gehanteerde parameters nauwgezet opvolgt, anticipeert op geobserveerde tendensen en per parameter risicotolerantielimieten vastlegt die aanleiding geven tot een herziening van het financieringsplan wanneer ze overschreden worden. De IBP besteedt

¹⁷⁰ De *best estimate liability* (BEL) komt overeen met de actuele waarde van de reeds verworven prestaties op datum van berekening o.b.v. realistisch ingeschatte parameters (hierbij wordt ook rekening gehouden met onvoorwaardelijke rechten, zoals onvoorwaardelijke indexaties, voordelige vervroeging,...). De actuariële methode die hiervoor gehanteerd wordt is de *unit credit methode* (soms ook de ABO-methode genoemd).

eveneens voldoende aandacht aan de opvolging van de financiële gezondheid van de bijdragende onderneming(en) en stuurt indien nodig de risicolimiet bij.

De FSMA **verwacht** dat de IBP de evolutie van de **financiering** (reguliere dotaties en in voorkomend geval hersteldotaties) nauwgezet opvolgt. De financiering moet de technische voorzieningen op ieder tijdstip vestigen. Hiertoe bestaan tientallen actuariële methodes die elk de pensioenlast op een bepaalde wijze spreiden over de tijd. Sommige financieringsmethodes zijn ook volatieler dan anderen. De FSMA **verwacht** dat de IBP de bijdragende ondernemingen voldoende informeert over de verwachte evolutie van de pensioenlast (reguliere en herstelbijdragen) op korte en middellange termijn. De IBP gaat na of de gehanteerde financieringsmethode past bij de financiële gezondheid en het risicoprofiel van de bijdragende onderneming(en).

4.3.2.2. Beleggingsrisico's

Er moeten duidelijke regels gelden voor de overschrijding van de gedefinieerde risicotolerantielimieten. Daarbij worden zowel de algemene als specifieke limieten geïdentificeerd.

De IBP bepaalt **risicotolerantielimieten** voor haar volledige beleggingsportefeuille, voor elke subcategorie van beleggingsrisico's of voor elke bijzondere beleggingscategorie, zoals derivaten, instrumenten die verband houden met effectisering en vergelijkbare verrichtingen¹⁷¹.

De FSMA **verwacht** dat de IBP **alle partijen** identificeert die verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van het beleggingsbeleid of die, rechtstreeks of onrechtstreeks, meewerken aan het beheer van en de controle op de beleggingen. Het gaat daarbij zowel om de operationele organen als de externe dienstverleners op wie de IBP een beroep doet voor het beheer van haar beleggingen. Verder **verwacht** de FSMA dat de IBP de rol en de **verantwoordelijkheden** beschrijft van alle partijen die betrokken zijn bij de besluitvorming over, het beheer van en de controle op haar beleggingen.

Een voorbeeld van een goede praktijk is de integratie in de procedures van:

- *de factoren en gebeurtenissen die aanleiding kunnen geven tot een herziening van het beleggingsbeleid. De IBP beschrijft hoe die factoren worden geïdentificeerd en opgevolgd;*
- *de controle op en de beoordeling van de prestaties en de risico's van de beleggingsportefeuille, alsook de frequentie van de controle op die elementen;*
- *de controle op de activiteit van de vermogensbeheerder(s), bv. de frequentie van de vergaderingen en de contacten met de vermogensbeheerder(s) en het bevoegde operationele orgaan van de IBP;*
- *de modaliteiten, de frequentie en de minimuminhoud van de rapportering over de beleggingen die van de vermogensbeheerder(s) of de bewaarder wordt verwacht.*

4.3.2.3. ESG-risico's

Een voorbeeld van een goede praktijk inzake het beheer van ESG-risico's is dat de IBP in haar risicobeheersysteem rekening houdt met de risico's die verbonden zijn aan de waardevermindering van de activa als gevolg van het veranderde reglementaire kader van die activa ("stranded assets"), en dat zij rekening houdt met de ESG-risico's bij de ontwikkeling van haar noodplannen¹⁷².

¹⁷¹ Art. 76/1, § 2, derde lid, 3°, van de WIBP.

¹⁷² Art. 76/1, § 1, vierde lid, 3°, van de WIBP. Bijvoorbeeld het uitstippelen van een communicatiestrategie in geval van een publieke controverse waarbij een bedrijf uit de beleggingsportefeuille van het IBP betrokken is.

De FSMA verwijst voor een nuttige toelichting naar de *EIOPA-Opinion “on the supervision of the management of environmental, social and governance risks faced by IORPs”* ([link](#)).

4.3.2.4. Operationele risico's

Operationele risico's kunnen worden verminderd door:

- het uitwerken van passende beleidslijnen, gepaard gaande met implementatie- en controleprocedures inzake compliance en integriteit met inbegrip van topics zoals belangenconflicten, “fit & proper”, klachtenbehandeling, interne waarschuwingen (interne klokkenluider), beloning,;
- het voorzien in opleiding/training: de menselijke factor speelt immers een grote rol in risicosituaties;
- het opstellen van continuïteitsplannen;
- het instellen van validatieprocedures en regels ter voorkoming van fouten (4 eyes principle, ...);

Meer in het bijzonder inzake **databaseer** zijn een correcte en volledige identificatie-, salaris- en loopbaangegevens essentieel. Zij vormen de basis voor de berekening van de pensioenrechten van de aangeslotenen en pensioengerechtigden. Een veilig beheer van deze gegevens is dan ook van cruciaal belang voor een goed beheer van de pensioenverplichtingen.

De FSMA **verwacht** dat de IBP de nodige verwerkingsprocedures, opvolgingsmethodes en adequate transmissiekanalen instelt, die aangepast zijn aan het volume, de aard en de complexiteit van haar werkzaamheden en de daaraan verbonden risico's¹⁷³. Dit betreft zowel de taken die de IBP zelf uitvoert als de uitbestede taken. Daarbij wordt in het bijzonder aandacht besteed aan de uitvoering van de processen en de beheersing van het continuïteitsrisico en de risico's inzake integriteit en confidentialiteit¹⁷⁴.

Ook de bijdragende onderneming draagt een duidelijke verantwoordelijkheid voor het databaseer. Vaak verloopt de datatransmissie rechtstreeks van de bijdragende onderneming (of van haar dienstverlener die instaat voor de loonadministratie) naar de dienstverlener aan wie de IBP het administratief beheer heeft uitbesteed. De FSMA **verwacht** dat de IBP de nodige afspraken maakt met de bijdragende onderneming opdat de juiste data worden aangeleverd. Daarnaast **verwacht** de FSMA dat de IBP voldoende maatregelen heeft getroffen om zich ervan te verzekeren dat het aanleveren van de data correct en tijdig gebeurt (bv. de interneauditfunctie van de IBP voert controles uit bij de bijdragende onderneming of toetst deze problematiek af bij de interne auditor van de bijdragende onderneming).

Voor wat betreft het **cyberrisico** kan het gebruik van informatie- en communicatietechnologie (ICT) bijdragen tot de vermindering van de operationele risico's. Geautomatiseerde processen zijn immers minder gevoelig voor fouten dan handmatige processen. Het gebruik van ICT brengt echter op zijn beurt andere soorten van operationele risico's met zich mee op het gebied van informatiebeveiligingsrisico's en in het bijzonder cyberrisico's. IBP's kunnen het slachtoffer worden van cyberincidenten die de "vertrouwelijkheid", "integriteit" en "beschikbaarheid" van informatie, informatiesystemen en operationele processen in gevaar kunnen brengen.

¹⁷³ Art. 76/1, § 1 vierde lid, 1° en 2° en § 2, derde lid, 5° WIBP.

¹⁷⁴ Art. 76/1, § 1, vierde lid, 1° tot 4° en § 2, derde lid, 5° WIBP.

De FSMA **verwacht** dat de IBP de soorten dreigingen en problemen, die haar (meer) kwetsbaar maken voor cyberrisico's, identificeert en beheert. De IBP stelt daartoe onder andere een overzicht op van de typische gegevens- en informatiestromen binnen haar activiteiten, zowel intern als met derden, al dan niet dienstverleners.

Zie voor een uitgebreide toelichting de bijlage 3 van de *EIOPA-Opinion "on the supervision of the management of operational risks by IORPS"* ([link](#)) en de mededeling van de FSMA over het beheer van cyberrisico's.

4.3.3. Het overdragen van risico's

Deze strategie bestaat uit het overdragen van risico's naar een andere partij. Dit kan o.a. gerealiseerd worden door het outsourcen van bepaalde activiteiten en/of door het (her)verzekeren van bepaalde risico's:

- **Outsourcing:** de IBP kan beslissen om specifieke activiteiten waarvoor ze intern niet over voldoende know how beschikt uit te besteden aan gespecialiseerde dienstverleners/consultants. Dit betekent niet dat de IBP geen gevolgen meer kan dragen van de onderliggende risico's (zie m.b.t. het uitbestedingsrisico [hoofdstuk 7](#) over uitbesteding en bijlage 2 van de *EIOPA-Opinion "on the supervision of the management of operational risks by IORPS"* ([link](#))).
- **(Her)verzekeren of andere risicomatigende technieken:** de IBP kan beslissen om de potentiële financiële gevolgen van risico's over te dragen naar een andere partij. De IBP loopt hier wel een **tegenpartijrisico**. Dit risico moet op zich ook opgevolgd worden.

Voorbeelden:

- Een IBP kan een aantal actuariële risico's herverzekeren zoals risicodekkingen, lang leven risico,...
- Een IBP zou er kunnen voor opteren in **derivaten** te beleggen. Derivaten zijn toegestaan als zij tot doel hebben het beleggingsrisico te beperken of "voor zover zij een doeltreffend portefeuillebeheer vergemakkelijken"¹⁷⁵. De FSMA **verwacht** dat de IBP bijzondere aandacht besteedt aan de voorzichtige integratie van die producten in het algemene kader van haar vermogensbeheer. Bij de analyse van de risico's die aan die producten zijn verbonden, moet met name rekening worden gehouden met de eventuele risico's die aan hun onderliggend actief zijn verbonden.
- ...

4.3.4. Het aanvaarden van risico's

De laatste strategische optie voor de IBP bestaat uit het accepteren en zelf dragen van het risico. Dit kan bv. zijn omdat het inherent is aan de activiteiten van de IBP, omdat het risico niet vermeden kan worden of omdat de kosten/baten analyse heeft uitgewezen dat de gevolgen van het optreden van het risico geringer worden ingeschat dan de kost die gemoeid gaat met het treffen van de betrokken risicobeheermaatregel.

Voor het zelf dragen van risico's is het in beginsel belangrijk dat de IBP over een voldoende vrij vermogen beschikt om de impact van de risico's te kunnen opvangen en/of dat de bijdragende

¹⁷⁵ Art. 91, § 1, 4°, van de WIBP.

onderneming(en) voldoende solvabel zijn om de eventuele opgelopen tekorten aan te zuiveren (herstelmaatregelen).

4.4. Het rapporteren en opvolgen van risico's

De FSMA **verwacht** dat de IBP beschikt over beleidslijnen en processen voor het rapporteren en opvolgen van de risico's die relevant zijn of relevant zouden kunnen zijn voor haar activiteiten.

Hieronder worden tools opgesomd als **voorbeelden van goede praktijken**, die de IBP kan inzetten voor het rapporteren en opvolgen van risico's.

4.4.1. Het risicoregister

Het **risicoregister** (of **risicodashboard**) geeft een overzicht van de risico's die de IBP wenst op te opvolgt. *Hieronder volgt een niet exhaustieve lijst van elementen die per risico kunnen opgenomen worden in een dergelijk register:*

- *beschrijving van het risico (categorie, subcategorie, beschrijving);*
- *beschrijving van de mogelijke gevolgen van het risico;*
- *maatregelen die reeds genomen werden om het risico te beheersen ;*
- *risk owner: verantwoordelijke om het risico op te volgen en in voorkomend geval de risicobeheersmaatregelen te implementeren;*
- *evaluatiemethode (kwantitatief/kwalitatief, type uitgevoerde testen, ...);*
- *frequentie van de evaluatie van het risico;*
- *resultaat van de vorige risico-evaluatie (datum, risico, ...);*
- *resultaat van de nieuwe risicobeoordeling:*
 - ✓ *kans op realisatie;*
 - ✓ *impact bij realisatie;*
 - ✓ *risico = kans x impact;*

Hierbij kan het onderscheid gemaakt worden tussen het risico voor en na het toepassen van de beheerstrategie. Desgevallend kan er ook aangegeven worden welke partij in welke mate geïmpacteerd zal worden: aangeslotenen (bv. opbouw pensioenrechten), bijdragende onderneming (bv. financiering), IBP (bv. dekkingsraad, reputatie);

- *positionering inschatting risico t.o.v. risicolimieten;*
- *rechtvaardiging van de risicotolerantielimit indien deze niet is opgenomen in de het beleidsdocument;*
- *betrokken partijen bij uitbesteding;*
- *opvolgingsacties (implementatie/aanpassing beheerstrategie);*
- ...

4.4.2. De risicomatrix

Een **risicomatrix** (of **heatmap**) is een handige tool om de risicobeoordeling van de risico's in één oogopslag visueel weer te geven. *Hierbij worden de risico's in een diagram geafficheerd waarin bij voorbeeld de x-as gebruikt voor de realisatie kans en de y-as voor de impact bij realisatie.*

4.5. Aandachtspunten bij de ORA-beoordeling van de doelmatigheid van het risicobeheersysteem

Het risicobeheersysteem heeft als doelstelling de risico's waaraan de IBP is of kan worden blootgesteld, te identificeren, te meten, te beheersen en te rapporteren. Ter gelegenheid van een ORA evalueert de IBP de effectiviteit en doelmatigheid van het risicobeheersysteem.

Hieronder worden enkele **aandachtspunten gegeven** (geen limitatieve lijst):

- de identificatie van risico's
 - Zijn alle geïdentificeerde risico's nog steeds relevant?
 - Zijn er nieuwe risico's gerezen die nog niet zijn opgenomen in het risicobeheersysteem?
 - Werden de afhankelijkheden tussen de risico's correct in kaart gebracht?
 - Hebben de interne rapporteringslijnen om nieuwe risico's te rapporteren goed gewerkt? Werden de problemen die op het terrein werden vastgesteld tijdig, correct aan de juiste persoon gerapporteerd?
 - Werd een coherente en nuttige categorisatie van de risico's toegepast? Kan de categorisatie geoptimaliseerd worden?
 - ...
- het meten van risico's
 - Zijn de relevantie, realisatie en impact van de risico's nog steeds correct ingeschat?
 - Werden de meest aangewezen analysetools gebruikt om de impact van de risico's te meten?
 - Was de periodiciteit om de risico's te beoordelen voldoende hoog?
 - ...
- de beheersing van risico's
 - Zijn de gekozen strategieën (vermijden, verminderen, overdragen, aanvaarden) nog steeds optimaal t.o.v. het risicobereidheid van de IBP?
 - Hebben de gekozen beheerstrategieën gewerkt zoals verwacht?
 - Werd voor elk risico een beheerstrategie vastgelegd?
 - ...
- het rapporteren van risico's
 - Worden alle risico's periodiek gemonitord?
 - Is de rapportering voldoende gedetailleerd?
 - Is de frequentie van de rapportering hoog genoeg om snel te kunnen reageren op gewijzigde omstandigheden?
 - Ontvangen alle betrokken partijen (tijdig) een kopie van de periodieke rapportering?
 - ...

4.6. Aandachtspunten bij de ORA-beoordeling van de financieringsbehoeftes

De IBP beoordeelt het financieringsplan, met inbegrip van de berekeningswijze van de bijdragen maar ook van de technische voorzieningen, en de SIP t.o.v. de risicobereidheid van de IBP.

Een IBP moet de aan haar toevertrouwde pensioenregelingen beheren volgens het "*prudent person*"-beginsel. Dit beginsel houdt een eerder kwalitatieve dan kwantitatieve benadering in van het beheer van een IBP. Het Belgische prudentiële kader legt dus geen strikte regels op inzake de aan te leggen technische voorzieningen en de financiering hiervan. Dit laat een grote mate van vrijheid en maatwerk toe, maar legt tegelijkertijd ook een grote verantwoordelijkheid in de schoot van de IBP's.

Ter gelegenheid van een ORA, analyseert en beoordeelt de IBP grondig haar globale technisch-financiële architectuur. Hierbij zijn de algemene samenhang en coherentie tussen de populatie, beheerde regeling(en), financieringsplan en SIP cruciaal. De gehanteerde actuariële waarderingsmethodes en grondslagen moeten naadloos aansluiten bij het beleggingsbeleid en moeten van dien aard zijn dat de duurzaamheid van de verbintenissen gewaarborgd blijft.

Hieronder worden een aantal **aandachtspunten gegeven** (geen limitatieve lijst):

- continuïteitstoets:
 - Voldoet de veiligheidsbuffer die is opgenomen in de technische voorzieningen nog steeds aan de risicolimiet die de IBP heeft vastgelegd?
 - Staat de risicolimiet nog steeds in verhouding tot de financiële draagkracht van de bijdragende onderneming(en)?
 - Is het gehanteerde solvabiliteitscriterium geschikt om de nodige veiligheidsbuffer te bepalen in de technische voorzieningen?
 - Vertrekt de continuïteitstoets van een activa-niveau dat gelijk is aan de technische voorzieningen (en niet van het niveau van de werkelijk beschikbare activa)?
 - Is de projectiehorizon voldoende lang? De FSMA **verwacht** dat de projectiehorizon:
 - gelijk is aan de volledige *run-off* periode van de huidige populatie indien een ruïnetoets wordt uitgevoerd. Indien een ruïnetoets wordt uitgevoerd is het ook aanbevolen om na te gaan of een overdracht van de verworven reserves op korte/middellange termijn (bv. 3 jaar) mogelijk is;
 - minstens gelijk is aan de duration van de verplichtingen indien een VaR-toets wordt uitgevoerd;
 - Is de parametrisatie die gebruikt werd voor de stochastische projecties voldoende prudent bepaald? In het bijzonder wordt nagegaan of de hypothesen (zoals verwacht rendement, volatiliteit, correlaties) m.b.t. de activaklassen coherent zijn met de strategische asset allocatie van de SIP;
 - Zijn de gebruikte activaklassen in de parametrisatie en de onderliggende hypothesen (zoals verwacht rendement, volatiliteit, correlaties) coherent met die van de SAA van de IBP?
 - ...

- financieringsmethode
 - Zijn de gehanteerde actuariële methodes en hypothesen voor de berekening van de technische voorzieningen en de financiering onderling coherent? Er moet o.a. beoordeeld worden of de gehanteerde financieringsmethode volstaat om de technische voorzieningen te vestigen;
 - verwachte evolutie van de financiering: er bestaan verschillende financieringsmethodes die elk op een verschillende manier de pensioenlast spreiden over de tijd. Sommige financieringsmethodes zijn ook volatieler dan andere. Er moet afgetoetst worden of de verwachte evolutie en volatiliteit van de pensioenlast in lijn ligt met het risicoprofiel en financiële draagkracht van de bijdragende onderneming(en);
 - ...
- hypothesen
 - Is de gehanteerde actualisatievoet in de actuariële berekeningen voldoende prudent t.o.v. het netto verwacht rendement dat voortvloeit uit de SIP?
 - Houden de gehanteerde sterftetafels voldoende rekening met de evolutie van de levensverwachting?
 - *Backtesting*: hoe hebben hypothesen zich de voorbije jaren verhouden t.o.v. de geobserveerde waarden? Tekenen er zich bepaalde tendensen af waarmee rekening gehouden moet worden in de hypothesen?
 - Wat zijn de verwachtingen van de bijdragende ondernemingen m.b.t. aanwervingen, *turn-over*, toekomstige loonsverhogingen, pensioenreglement, ... Zijn er bepaalde verwachte evoluties die een impact kunnen hebben op de actuariële-technische architectuur van de IBP?
 - Indien de beheerde pensioenregeling(en) voorzien in indexaties en/of kortingen: wat zijn de verwachtingen? Moet de financieringsmethode aangepast worden?
 - ...
- activa
 - Zijn de parameters die gebruikt werden om het netto-rendement en de volatiliteit van de beleggingsportefeuille (o.b.v. de strategische asset allocatie die werd vastgelegd in de SIP) nog steeds voldoende prudent ingeschat?
 - Zijn er mogelijkheden om de asset allocatie te optimaliseren zodat hetzelfde verwachte nettorendement wordt behouden maar met een lager risico (ALM analyse)?
- risicomatigingstechnieken ((her)verzekering, afgeleide producten, ...)
 - Hebben de risicomatigingstechnieken gewerkt zoals verwacht?
 - Zijn er aanpassingen nodig t.o.v. de risicobereidheid van de IBP?
 - ...

Bijlage 5. Uitbesteding

5.1. Uitbestedingsbeleid

De FSMA **verwacht** dat de IBP in de beleidslijnen inzake uitbesteding haar strategie integreert, alsook de algemene krachtlijnen voor de uitbestedingsprocessen die van toepassing zijn gedurende de volledige looptijd van de uitbesteding. Daarbij besteedt de IBP aandacht aan volgende elementen:

- het behoud van de verantwoordelijkheden;
- beleidslijnen om te bepalen of een functie of taak een kritieke of belangrijke functie of taak is (zie ook [punt 7.1.2.](#) van de praktijkgids);
- de selectieprocedure voor de dienstverlener;
- de interne bevoegdheden inzake het sluiten van uitbestedingsovereenkomsten;
- de elementen die in de uitbestedingsovereenkomst moeten worden opgenomen (zie ook [punt 5.3.](#) van deze bijlage);
- de mate waarin de IBP aanvaardt dat de dienstverlener bepaalde taken verder uitbesteedt (in cascade) en de algemene voorwaarden die in dat geval van toepassing zijn (zie ook [punt 7.3.1.](#) van de praktijkgids);
- hoe en met welke frequentie prestaties en resultaten van de dienstverleners worden geëvalueerd;
- continuïteit en noodplannen. Daarbij let de IBP op volgende aandachtspunten:
 - de gebruikte technologieën, systemen en instrumenten zijn voldoende gangbaar en gekend en voldoende beveiligd tegen cyber- en frauderisico's. Oplossingen die minder gebruikelijk zijn of te sterk afhankelijk van de dienstverlener, worden vermeden;
 - de dienstverlener stelt een goede en functionele documentatie op van zijn systemen en werkt ze geregeld bij;
 - de IBP beschikt intern over voldoende kennis over de werking, de organisatie en het beheer van de uitbestede diensten (zie ook [punt 5.4. van deze bijlage](#));
 - alle eigen gegevens kunnen te allen tijde in een bruikbaar formaat worden opgevraagd;
- de integriteit en confidentialiteit van de gegevens (voornamelijk bij databeheer);
- de eerbiediging van het wettelijk en reglementair kader.

De FSMA **verwacht** dat de voormelde beleidsprincipes verder worden uitgewerkt in implementatie-, controle- en rapporteringsprocedures.

5.2. Beslissing tot uitbesteding en selectie van de externe dienstverlener¹⁷⁶

De FSMA **verwacht** dat de IBP bij haar uitbestedings- en selectieanalyse de volgende punten in aanmerking neemt:

- het afbakenen van de uit te besteden taken;
- de naleving van de in het uitbestedingsbeleid bepaalde regels en uitbestedingsvoorwaarden;

¹⁷⁶ Art. 78, § 1, tweede lid WIBP.

- de verwachte effecten van de uitbesteding met een raming van de kosten en baten;
- een risico-evaluatie op het vlak van de financiële, operationele (o.a. cyberrisico's), wettelijke en reputatierisico's in hoofde van de IBP (zie ook [hoofdstuk 5](#));
- de financiële gezondheid en de reputatie van de dienstverlener en zijn capaciteit om eventuele schade te vergoeden;
- de nodige deskundigheid (beroepskwalificaties en -ervaring) van de dienstverlener en zijn personeel en de capaciteit om de uitbestede taken op bevredigende wijze te volbrengen. Hierbij wordt rekening gehouden met de doelstellingen van de IBP om de operationele risico's op passende wijze te dekken. In voorkomend geval moet de dienstverlener beschikken over de nodige vergunning(en) om de vereiste functies of activiteiten uit te oefenen (bv. vermogensbeheer of boekhouding);
- continuïteit:
 - eventuele concentratie- en afhankelijkheidsrisico's die ontstaan wanneer grote delen van belangrijke taken of functies gedurende een langere periode aan eenzelfde externe dienstverlener worden toevertrouwd;
 - het continuïteitsbeleid van de dienstverlener, met inbegrip van noodplannen. De IBP zou deze moeten aftoetsen aan haar eigen continuïteitsvereisten (zie ook [hoofdstuk 6](#));
 - de voorzorgsmaatregelen van de IBP opdat de uitbestede diensten aan een andere dienstverlener zouden kunnen worden overgedragen of om ze zelf te beheren, wanneer de continuïteit of de kwaliteit van de dienstverlening in het gedrang dreigen te komen;
- de naleving van het integriteitsbeleid¹⁷⁷ van de IBP met in het bijzonder aandacht voor de maatregelen van de dienstverlener om te voorkomen dat daadwerkelijke of potentiële belangenconflicten ten aanzien van de IBP en alle daarbij betrokken partijen ontstaan en om ze desgevallend afdoende te beheren;
- de overeenstemming van de voorschriften van de dienstverlener inzake de veiligheid en de vertrouwelijkheid van informatie betreffende de gegevens van de aangeslotenen en pensioengerechtigden met die welke voor de IBP gelden;
- de overeenstemming van het beloningsbeleid van de dienstverlener met de algemene beginselen van het beloningsbeleid van de IBP¹⁷⁸ (zie ook onder [punt 8.5](#) van de praktijkgids);
- de naleving van het wettelijk kader dat de werkzaamheden van de IBP beheerst, zoals bv. de WIBP, de op de beheerde pensioenregelingen van toepassing zijnde sociale en arbeidswetgeving en de regelgeving inzake gegevensbescherming (GDPR).

5.3. Minimuminhoud van de uitbestedingsovereenkomst¹⁷⁹

De FSMA **verwacht** dat de uitbestedingsovereenkomsten, waar van toepassing, de volgende punten regelen:

- een duidelijke afbakening en beschrijving van de respectieve rechten, plichten en verantwoordelijkheden van de IBP en van de externe dienstverleners;
- een beschrijving van de concrete uitbestede taken (eventueel in een bijlage);

¹⁷⁷ Art. 77/5, § 2, eerste lid WIBP.

¹⁷⁸ Art. 77/1, § 3, 5° en 6° WIBP.

¹⁷⁹ Art. 78, § 3 WIBP.

- de wijze waarop de externe dienstverlener de continuïteitsrisico's (o.a. cyberrisico's) beheert en eventuele capaciteitsgaranties;
- de wijze waarop de externe dienstverlener de belangrijkste veiligheids-, confidentialiteits- en reputatierisico's afdekt en de mechanismen voor de controle hierop;
- een passende belangenconflictenregeling;
- het eigendomsrecht van gelden, gegevens, systemen, ...;
- transparante en gedetailleerde afspraken omtrent de kosten (bv. ook voor bijkomende of eenmalige taken);
- de wijze van informatie-uitwisseling en rapportering;
- een beschrijving van de methode en de frequentie van de evaluatie van de prestaties en de resultaten van de dienstverlener;
- eventuele boeteclausules ingeval van niet-naleving van de overeenkomst;
- de voorwaarden waaronder de dienstverlener eventueel uitbestede functies en taken verder mag uitbesteden en de clause op grond waarvan de plichten en verantwoordelijkheden die op de dienstverlener rusten, onverlet worden gelaten door een verdere uitbesteding;
- de duur van de overeenkomst en de modaliteiten voor de verlenging van de overeenkomst;
- de naleving van het wettelijk en reglementair kader van toepassing op de werkzaamheden van de IBP;
- het toepasselijke recht en de bevoegde rechtbank;
- de toezegging van de dienstverlener om:
 - het toepasselijke wettelijke en reglementaire kader na te leven, alsook de interne gedragslijnen van de IBP, met inbegrip van de algemene beginselen van haar beloningsbeleid;
 - alle vertrouwelijke informatie over de IBP en in voorkomend geval (bv. bij de uitbesteding van het databeheer) over haar aangeslotenen, pensioengerechtigden, werknemers, contractpartijen en alle andere personen te beschermen;
 - kennis te geven van elke ontwikkeling die van wezenlijke invloed kan zijn op zijn vermogen om de uitbestede taken of functies efficiënt en met inachtneming van het toepasselijke wettelijke en reglementaire kader uit te voeren;
 - de IBP, haar sleutelfuncties, haar erkende commissaris en de FSMA effectief toegang te verlenen tot alle informatie over de uitbestede functies en taken, alsook tot de bedrijfsruimten van de dienstverlener om er controles ter plaatse te verrichten;
 - met betrekking tot de uitbestede taken of functies rechtstreeks op vragen van de FSMA te antwoorden;
 - in een opzegtermijn voor de beëindiging van de overeenkomst door de dienstverlener te voorzien, die lang genoeg is om de IBP in staat te stellen een alternatieve oplossing te vinden;
- het recht van de IBP om:
 - instructies te geven met betrekking tot de uitbestede functies en taken;
 - informatie over de uitbestede functies en taken in te winnen;

- de uitbestedingsovereenkomst indien nodig te beëindigen zonder dat dit nadelige gevolgen heeft voor de continuïteit en de kwaliteit van haar dienstverlening aan de aangeslotenen en pensioengerechtigden.

In het bijzonder voor wat betreft de vermogensbeheerovereenkomsten **verwacht** de FSMA dat de IBP erover waakt dat die overeenkomst in overeenstemming is met alle essentiële vereisten en objectieven voor het vermogensbeheer opgelegd door de SIP, zoals de *benchmarks*, de *tracking error* en de rapporteringsverplichtingen.

Verder wijst de FSMA op volgende **voorbeelden van goede praktijken**:

- de toevoeging van de SIP als bijlage bij de vermogensbeheerovereenkomst in het geval deze bijkomende preciseringen t.a.v. de overeenkomst bevat (bv. in geval van discretionair beheer);
- het op de hoogte brengen van de vermogensbeheerders van elke wijziging aan de SIP, die het mandaat van de vermogensbeheerder aanbelangt;
- de precisering in de overeenkomst dat de vermogensbeheerder rechtstreeks zijn rapportering aan de externe deskundige voor beleggingsadvies van de IBP mag overmaken in het geval de IBP dit toelaat.

5.4. Verantwoordelijkheid¹⁸⁰, controle en evaluatie¹⁸¹

De raad van bestuur van de IBP staat onverkort in voor de beleidsbepaling en de controle met betrekking tot alle uitbestede taken. Om deze reden moet de IBP in haar risicobeheer- en interne controlesysteem afdoende rekening houden met de uitbestede functies en taken.

De FSMA **verwacht** dat de IBP gedocumenteerde procedures uitwerkt om de gepastheid van de relevante aspecten van het risicobeheer- en interne controlesysteem en het beloningsbeleid van de dienstverlener na te gaan¹⁸². De IBP kan nuttig gebruik maken van onder andere de rapportering of presentaties door de dienstverleners en de controles die de dienstverlener zelf of de sleutelfuncties van de IBP hebben verricht.

Verder moet de raad van bestuur van de IBP de goede werking en de kwaliteit van de uitbestede taken opvolgen en, waar nodig, bijsturen gelet op zijn algemene controleopdracht. De raad kan de concrete opvolging delegeren aan een ander operationeel orgaan (bv. een beleggingscomité) of bv. een verbindingspersoon aanstellen. De leden van dat orgaan of die verbindingspersoon moeten over voldoende kennis van en ervaring met de uitbestede taken beschikken om de prestaties en resultaten van de dienstverlener kritisch te kunnen toetsen.

De FSMA wijst erop dat de opvolgingsmethodes van de IBP en de rapporten van haar externe dienstverleners, zoals bv. periodieke verslagen van de vermogensbeheerders, aangepast moeten zijn aan de aard van de uitbestede taken en de daaraan verbonden risico's. De IBP voorziet hiertoe ook in duidelijke communicatiekanalen en legt aan de externe dienstverlener een meldingsplicht op voor alle belangrijke problemen die een betekenisvolle invloed hebben of zouden kunnen hebben op de uitbestede taken, alsook voor alle noodsituaties¹⁸³.

¹⁸⁰ Art. 78, § 1, derde lid WIBP.

¹⁸¹ Art. 78, § 1, tweede lid WIBP.

¹⁸² Art. 76/1, § 1, vierde lid, 2° en § 2, eerste en derde lid en 77/1, § 3, 5° en 6° WIBP.

¹⁸³ Art. 76/1, § 1, vierde lid, 1° en 2° WIBP.

De raad van bestuur evalueert het uitbestedingsbeleid en de dienstverleners van de IBP minstens om de drie jaar. Hij kan daartoe nuttig gebruik maken van de criteria opgesomd onder [punt 5.2](#) van deze bijlage. De FSMA **verwacht** dat de raad van bestuur in dat kader nagaat of de uitbestedingsovereenkomst nog up te date is.

Bepaalde dienstverleners beschikken over een certificaat zoals een ISAE 3402-rapport. Dit kan een goed hulpmiddel zijn in het kader van de controlewerkzaamheden van de IBP. De FSMA maakt de IBP's er wel op attent dat ze bewust en kritisch moeten omspringen met zo'n rapport. Zo zou het duidelijk moeten zijn:

- welk het toepassingsgebied van het rapport is: geldt het rapport voor de IBP, voor alle of slechts voor bepaalde bijdragende ondernemingen die het beheer van hun pensioenregeling(en) aan de IBP hebben toevertrouwd? Op welke processen / onderdelen van processen van de dienstverlener is het rapport al dan niet van toepassing?
- dat het rapport eventueel ook interne controlemaatregelen oplijst die onder de verantwoordelijkheid vallen van de IBP / bijdragende ondernemingen, de zogenaamde '*complementary user entity controls*'. Het uitbestede proces waarvoor het ISAE 3402-rapport geldt, is pas waterdicht wanneer ook aan deze interne controlemaatregelen voldaan is;
- welke de conclusies zijn van het rapport.

Bijlage 6. Integriteit en beloning

6.1. Naleving van de toepasselijke wetgeving¹⁸⁴

De FSMA **verwacht** dat de IBP de nodige aandacht besteedt aan de naleving van de toepasselijke wetgeving (in ruime zin) en de opvolging van de interpretatie¹⁸⁵ ervan. De FSMA wijst in dit verband op volgende wetgevingen (niet limitatieve lijst):

- prudentiële wetgeving
 - de WIBP en haar uitvoeringsbesluiten ([link](#));
- sociale wetgeving
 - de toepasselijke sociale wetgeving voor het beheer van Belgische pensioenregelingen ([link](#)).
 - voor het beheer van buitenlandse pensioenregelingen is de toepasselijke wetgeving te vinden op de respectieve websites van de toezichthouders van de lidstaten van ontvangst ([lijst contactgegevens toezichthouders](#)).
- andere wetgeving
 - zie het overzicht van de wetgeving die van toepassing is op de Belgische pensioenregelingen ([link](#));
 - voor het beheer van buitenlandse pensioenregelingen is de toepasselijke wetgeving te vinden op de respectieve websites van de toezichthouders van de lidstaten van ontvangst ([lijst contactgegevens toezichthouders](#)).

6.2. Belangenconflicten¹⁸⁶

6.2.1. Voorbeelden van belangenconflicten

Mogelijke belangenconflicten zijn bv. belangenconflicten tussen:

- de bijdragende onderneming(en) en de IBP;
- de IBP en andere ondernemingen of instellingen die behoren tot dezelfde groep als de bijdragende onderneming (bv. IBP's van dezelfde bijdragende onderneming, intra-groep-uitbesteding, zoals bv. aan een vermogensbeheerder uit de groep);
- de bestuurders of leden van operationele organen en de IBP;
- de andere medewerkers en de IBP;
- de IBP en de aangeslotenen en pensioengerechtigden;
- de aangeslotenen en pensioengerechtigden onderling;

¹⁸⁴ Art. 77/5, § 2 eerste lid WIBP.

¹⁸⁵ Rechtspraak, rechtsleer, standpunten FSMA, ...

¹⁸⁶ Art. 77, § 1, 2°, 77/2, § 2, eerste, vijfde en zesde lid en 77/5, § 2, eerste lid WIBP.

- de gelijktijdige uitoefening van een sleutelfunctie en van andere functies of opdrachten binnen de IBP;
- de IBP of haar interne medewerkers en haar dienstverleners, zoals bijvoorbeeld:
 - de relaties van een bestuurder die betrokken is bij de keuze en / of de evaluatie van een externe dienstverlener met die dienstverlener (bv. een vermogensbeheerder);
 - de cumul van de uitoefening van een sleutelfunctie en operationele taken of adviesopdrachten door dezelfde externe dienstverlener;
 - de uitoefening van een sleutelfunctie door een medewerker van de bijdragende onderneming.

6.2.2. Voorbeelden van beheerprocedures

De FSMA **verwacht** dat de IBP haar belangenconflictenbeleid verder uitwerkt in doeltreffende procedures¹⁸⁷ om belangenconflicten te voorkomen en potentiële bronnen van belangenconflicten te onderkennen en te beheren.

Voorbeelden van goede praktijken zijn in dit verband:

- *het aanstellen van een vertrouwenspersoon;*
- *het instellen van een procedure voor het melden van mogelijke belangenconflicten;*
- *het bijhouden van een belangenconflictenregister (met bv. een overzicht van geschenken, uitnodigingen, nevenfuncties, ...)*
- *het opnemen van belangenconflicten als een vast agendapunt van vergaderingen van de raad van bestuur en de andere operationele organen;*
- *op periodieke tijdstippen medewerkers herinneren aan het belangenconflictenbeleid van de IBP;*
- ...

6.3. Interne waarschuwingen (interne klokkenluider)

De IBP moet voorzien in een procedure voor het rechtstreeks of onrechtstreeks meedelen van klachten aan de leiding, buiten de normale hiërarchische kanalen. Zij kan hiervoor bijvoorbeeld een ombudsman of de compliance- of de interneauditfunctie inschakelen. De goede werking van zo'n procedure hangt af van duidelijke regels, die precies aanduiden waarover meldingen kunnen worden gedaan en welke stappen en escalatieregels moeten worden gevolgd.

De procedure moet in overeenstemming zijn met de wetgeving inzake de bescherming van de persoonlijke levenssfeer (cf. "GDPR").

De raad van bestuur ziet er op toe dat de informatie die via deze interne procedures wordt aangebracht, effectief wordt onderzocht en dat de nodige maatregelen worden getroffen om mistoestanden aan te pakken.

Een goed werkend interne controlesysteem impliceert dat voor de personen die te goeder trouw aangifte doen, de nodige bescherming wordt voorzien tegen rechtstreekse of onrechtstreekse

¹⁸⁷ Art. 76/1, § 1, vierde lid, 2° WIBP.

disciplinaire maatregelen of beslissingen met gelijke werking vanwege de IBP of de werkgever van de betrokkene.

6.4. Fit & proper controle en evaluatie

De controle op en de evaluatie van de naleving van de *fit & proper* vereisten ligt in eerste instantie bij de IBP zelf¹⁸⁸.

Een voorbeeld van een goede praktijk is het uitschrijven van het “fit & proper”-onderzoek en -evaluatie in een beleidslijn of procedure met:

- *de aanduiding van de functies waarvoor een “fit & proper”-onderzoek en -evaluatie moet worden uitgevoerd;*
- *de procedure voor het beoordelen van de deskundigheid en de betrouwbaarheid, zowel bij de selectie voor een specifieke functie als gedurende het mandaat, met inbegrip van richtlijnen voor het tijdig overmaken van de nodige documenten aan de FSMA;*
- *de situaties die aanleiding geven tot een herbeoordeling van de deskundigheids- en de betrouwbaarheidsvereisten.*

6.5. Beloning

6.5.1. Toepassingsgebied

6.5.1.1. Beloning

Het begrip beloning omvat alle vergoedingen die worden betaald in ruil voor het leveren van professionele diensten (salaris, zitpenningen of een andere geldelijke vergoeding, ...).

Het kan gaan om een vergoeding die de IBP rechtstreeks aan de betrokkene uitbetaalt of om een vergoeding die de betrokkene van een derde ontvangt in het kader van zijn werkzaamheden bij de IBP, zoals bijvoorbeeld de verloning die een werknemer van zijn werkgever-bijdragende onderneming ontvangt voor de taken die hij verricht in het kader van het beheer van de IBP.

Onkostenvergoedingen worden niet aanzien als beloning.

Niettemin is het toch een voorbeeld van een goede praktijk om in het beloningsbeleid bijzondere aandacht te besteden aan het definiëren van onkostenvergoedingen, het bepalen van limieten, het opvragen van bewijstukken, ..., en om de nodige controleprocedures in te stellen.

6.5.1.2. Betrokken personen¹⁸⁹

De FSMA **verwacht** dat de IBP een analyse uitvoert van de taken en verantwoordelijkheden van de verschillende personen betrokken bij de werkzaamheden van de IBP om tot een goede inschatting te komen van de functies die een materiële invloed zouden kunnen hebben op het risicoprofiel van de IBP, d.w.z. die door hun activiteiten de (voornamelijk financiële) risico's voor de IBP kunnen laten toenemen. Het is immers voor die functies dat het beloningsbeleid in het bijzonder moet gelden. De

¹⁸⁸ Art. 77, § 1 WIBP.

¹⁸⁹ Art. 77/1, § 1 WIBP.

IBP houdt hierbij rekening met de aard, de omvang en de complexiteit van de risico's die inherent zijn aan haar werkzaamheden.

De FSMA **verwacht** dat het beloningsbeleid van de IBP geldt voor:

- de leden van de raad van bestuur;
- de leden van de andere operationele organen;
- de verantwoordelijken voor de sleutelfuncties en de personen betrokken bij de sleutelfunctie;
- de personeelsleden van de IBP en van haar dienstverleners¹⁹⁰, waarvan de beroepswerkzaamheden – die ze individueel of in een groep uitoefenen – een materiële invloed zouden kunnen hebben op het risicoprofiel van de IBP. Dit zijn in ieder geval de personen die rechtstreeks of onrechtstreeks betrokken zijn bij het vermogensbeheer;

Het beloningsbeleid van de IBP is niet van toepassing op die dienstverleners die zelf reeds onderworpen zijn aan specifieke regels inzake beloningsbeleid op grond van de Europese regelgeving. Zij passen al een eigen beloningsbeleid toe in overeenstemming met die regels (bv. kredietinstellingen, vermogensbeheerders en verzekeringsondernemingen)¹⁹¹. Het beloningsbeleid is bijvoorbeeld wel van toepassing op vermogensbeheerders van buiten de EER.

6.5.2. Beloningsbeleid¹⁹²

6.5.2.1. Analyse

Het beloningsbeleid van de IBP moet aansluiten bij een deugdelijk en doeltreffend risicobeheer en dat ook bevorderen. Het beloningsbeleid moet in overeenstemming zijn met de bedrijfsstrategie, de doelstellingen, waarden en belangen van de IBP.

Rekening houdend met het proportionaliteitsbeginsel **verwacht** de FSMA dat de IBP analyseert in welke mate onderstaande beginselen inzake beloningsbeleid van toepassing zijn op haar specifieke situatie en verenigbaar zijn met haar risicoprofiel, risicobereidheid en -strategie. De IBP motiveert en documenteert de conclusies en beslissingen die uit die analyse voortvloeien.

¹⁹⁰ Art. 77/1, § 3, 5° WIBP.

¹⁹¹ Ondernemingen en instellingen die vallen onder één van de volgende Europese richtlijnen : de Richtlijn 2009/65/EG van het Europees parlement en de Raad van 13 juli 2009 tot coördinatie van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen betreffende bepaalde instellingen voor collectieve belegging in effecten, de Richtlijn 2009/138/EG van het Europees parlement en de Raad van 25 november 2009 betreffende de toegang tot en uitoefening van het verzekerings- en het herverzekeringsbedrijf, de Richtlijn 2011/61/EU van het Europees parlement en de Raad van 8 juni 2011 inzake beheerders van alternatieve beleggingsinstellingen en tot wijziging van de Richtlijnen 2003/41/EG en 2009/65/EG en van de Verordeningen (EG) nr. 1060/2009 en (EU) nr. 1095/2010, de Richtlijn 2013/36/EU van het Europees parlement en de Raad van 26 juni 2013 betreffende toegang tot het bedrijf van kredietinstellingen en het prudentieel toezicht op kredietinstellingen en beleggingsondernemingen, tot wijziging van Richtlijn 2002/87/EG en tot intrekking van de Richtlijnen 2006/48/EG en 2006/49/EG, de Richtlijn 2014/65/EU van het Europees Parlement en de Raad van 15 mei 2014 betreffende markten voor financiële instrumenten en tot wijziging van Richtlijn 2002/92/EG en Richtlijn 2011/61/EU. (Art. 77/1, § 3, 5° WIBP).

¹⁹² Art. 77/1 WIBP.

6.5.2.2. Beginselen

De FSMA **verwacht** dat een IBP bij het opstellen en toepassen van haar beloningsbeleid rekening houdt met de volgende beginselen, het proportionaliteitsprincipe indachtig:

- de raad van bestuur van de IBP stelt de algemene beginselen van het beloningsbeleid vast evenals de eventuele specifieke regels voor bepaalde categorieën van personen, zoals de leden van andere operationele organen, de verantwoordelijken voor de sleutelfuncties en haar eigen personeel. De algemene vergadering bepaalt de beloning voor de leden van de raad van bestuur;
- het beloningsbeleid voorziet in passende richtlijnen om erop toe te zien dat het beloningsbeleid van de dienstverleners van de IBP, van toepassing op de personen die taken voor de IBP verrichten, in overeenstemming is met de algemene beginselen van het beloningsbeleid van de IBP. Zo besteedt de IBP bijvoorbeeld bij de selectie en het sluiten van overeenkomsten met dienstverleners, voldoende aandacht aan de beloningsaspecten, om zich ervan te verzekeren dat die het nemen van buitensporige risico's niet zouden aanmoedigen (bv. commerciële *incentives*). Ook de sleutelfuncties besteden hieraan voldoende aandacht bij hun controlewerkzaamheden;
- het beloningsbeleid en de beloningspraktijken worden vastgesteld, toegepast en gehandhaafd in overeenstemming met de werkzaamheden, het risicoprofiel, de doelstellingen, het langetermijnbelang, de financiële stabiliteit en de prestaties van de IBP als geheel en werken een deugdelijk, prudent en doeltreffend bestuur van IBP in de hand¹⁹³;
- het beloningsbeleid is in overeenstemming met de langetermijnbelangen van de aangeslotenen en de pensioengerechtigden¹⁹⁴;
- het beloningsbeleid omvat maatregelen die erop gericht zijn belangenconflicten te vermijden¹⁹⁵;
- het beloningsbeleid draagt bij tot een gezond en doeltreffend risicobeheer en moedigt niet aan tot het nemen van bovenmatige risico's die niet te verenigen zijn met het risicoprofiel van de IBP (vb. overschrijding van de risicotolerantielimieten)¹⁹⁶;
- er is een duidelijke regeling over functies die een bepaalde persoon uitoefent voor rekening van de IBP, zoals het waarnemen van een bestuursmandaat of leidinggevende functie in een onderneming of instelling waarvan de IBP aandeelhouder is of die verbonden is met de IBP. Om het risico op belangenconflicten te vermijden stelt de FSMA hierbij als beginsel voorop dat de regeling te allen tijde vermijdt dat dezelfde prestaties dubbel vergoed worden.

Voorbeelden van goede beloningspraktijken:

- *beloningsregelingen kunnen zowel een vaste als een variabele component omvatten. In dat geval:*
 - *zijn beide componenten evenwichtig verdeeld om te vermijden dat de betrokkenen al te zeer van de variabele component afhankelijk zijn;*
 - *is bij een variabele prestatiegerelateerde beloning het totale bedrag van de variabele beloning gebaseerd op een combinatie van de evaluatie van de prestaties van de betrokken persoon, de betrokken dienst en de totale resultaten van de IBP; het eventuele variabele deel van de beloning van personen betrokken bij een sleutelfunctie en eventuele andere*

¹⁹³ Art. 77/1, §1, § 3, 1° WIBP.

¹⁹⁴ Art. 77/1, §1, § 3, 2° WIBP.

¹⁹⁵ Art. 77/1, §1, § 3, 3° WIBP.

¹⁹⁶ Art. 77/1, §1, § 3, 4° WIBP.

medewerkers met controletaken staat echter los van de prestaties van de IBP waarop zij controle uitoefenen;

- *de betaling van een aanzienlijk deel van de variabele beloningscomponent omvat een flexibele, uitgestelde component die rekening houdt met de aard en tijdshorizon van de IBP en de aan de taken van de betrokkene in kwestie verbonden risico's;*
- *ontslagvergoedingen worden zodanig vorm gegeven dat falen niet wordt beloond.*

De FSMA **verwacht** dat de IBP haar beloningsbeleid verder uitwerkt in doeltreffende procedures die een correcte toepassing en controle mogelijk maken. Deze controles beschrijven bijvoorbeeld wie beslist over de toekenning van vergoedingen, aan wie gerapporteerd wordt over en wie controles uitvoert op uitbetaalde vergoedingen en op welke wijze dit gebeurt. De FSMA beklemtoont in dit verband het belang van het goed documenteren van de beslissingen en de controles.

6.5.3. Openbaarmaking van het beloningsbeleid¹⁹⁷

6.5.3.1. Kennisgeving aan de personen op wie het beloningsbeleid van toepassing is

De FSMA **verwacht** dat de IBP, met inachtneming van de vertrouwelijkheid en de toepasselijke wetgeving inzake gegevensbescherming, relevante informatie over haar beloningsbeleid bekendmaakt aan haar interne medewerkers en aan haar dienstverleners op wie het van toepassing is.

Ze doet dit op de wijze die ze zelf verkiest (bv. intranet of gemeenschappelijk communicatieplatform, op papier, ...).

6.5.3.2. Externe openbaarmaking

De IBP maakt periodiek relevante informatie over het beloningsbeleid openbaar, tenzij dit om privacy redenen niet mogelijk is¹⁹⁸.

Het proportionaliteitsprincipe is van toepassing op het soort en de hoeveelheid informatie die de IBP moet openbaar maken. Een IBP zonder eigen personeel en die beroep doet op externe vermogensbeheerders van binnen de EER¹⁹⁹, zou zich bijvoorbeeld kunnen beperken tot de beleidslijnen inzake beloning die gelden voor de leden van haar operationele organen en de verantwoordelijken voor sleutelfuncties.

De FSMA is van mening dat de relevante informatie die de IBP zou moeten openbaar maken minstens betrekking heeft op:

- het besluitvormingsproces: wie bepaalt het beloningsbeleid en aan de hand van welke criteria;
- de verschillende categorieën van personen op wie het beloningsbeleid van toepassing is;
- de basiskennmerken van het beloningsbeleid;

¹⁹⁷ Art. 77/1, § 2 WIBP.

¹⁹⁸ Art. 77/1, § 2 WIBP.

¹⁹⁹ Vermogensbeheerders die, in functie van hun statuut, onderworpen zijn aan richtlijnen 2009/65/EG, 2011/61/EU of 2013/36/EU.

- de regeling over functies die een bepaalde persoon uitoefent voor rekening van de IBP zoals het waarnemen van een bestuursmandaat of leidinggevende functie in een onderneming of instelling waarvan de IBP aandeelhouder is of die verbonden is met de IBP.

*Een **voorbeeld van een goede praktijk** is om die informatie op de website van de IBP te publiceren in het geval de IBP over een eigen website beschikt. Zo niet lijkt een opname ervan in het jaarverslag van de IBP aangewezen.*